

KONYA

HALKEVİ

KÜLTÜR

DERGİSİ

AYDA BİR ÇIKARILIR

KONYA

Karamanlı Aynî

Ayasofyanın tahkimleri ve Konyalı Mimar Hacı Alâaddin

Şiir ve Şair

Mehmet Vecihi Paşa

XVII inci asırda Konya hayatı

Afyonkarahisarı — Konya — Seydişehir — Beyşehir

Türk Mimarisi ve Ayasofya

Küçük tetkikler

Karaman Oğullarının menşei

Doğduğum yerin türküsü

İshaklı bucağı ve hanı

Seyahatnamelerde KONYA IV

Düğün ve eğlenceler, Âdetler, ananeler

KONYA

Gazel Be Tarzı Baki

LOZAN

Hattatlar armağanı

Halkevi Çalışmaları

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

YIL XI

HAZİRAN — TEMMUZ 1948

SAYI : 116 - 117

“KONYA”

On iki yıldır yayın hayatında bulunan “ KONYA „ dergisinin ilk sayısı Eylül 1936 da çıkmıştır.

Bir dergi için küçümsenmemesi gereken bu müddeti, derginin şekli ve muhtevası bakımından, dört bölümde görmek mümkündür.

Birinci bölümde Dergi; küçük boyda, aylık olarak çıkarılmış ve imkân dahilinde Konyayı ilgilendiren medeniyetlerden bahsetmek gayesiyle Konyanın tarih, folklor, dil, edebiyat, etnoğrafya, coğrafya, arkeoloji, jeoloji yönlerinden belirtilmesine çalışılmıştır.

Dergi 29 uncu sayısına kadar bu şekilde yayınlanmıştır.

İkinci bölümde Dergi; büyük boyda, “ Şimdilik iki ayda bir çıkarılır,, kaydı ile yayınlanmış, dolgun bir münderecatla “ Anadolunun ve daha ziyade Konya vilayetinin tarih ve coğrafyasına, jeoloji ve etnoğrafyasına, halkiyat ve ihşaiyatına „ ait yazılara yer vermek suretiyle Derginin ilk yayımında çizilmiş bulunan yolda yürünmüş ve bir revü olarak kalmıştır.

Dergi bu şekli ile 37 inci sayıya kadar çıkmıştır.

Üçüncü bölümde dergi; yine aynı boyda, aylık olarak çıkarılmış ve dergide şimdiye kadar takip edilegelen programdan ayrılmak kararı ile olacak ki aktüel yazılara da fazlaca yer verilmiştir. Dergi 74 üncü sayıya kadar bu şekilde yayınlanmıştır.

Dördüncü bölümde dergi; aynı boyda aylık olarak çıkarılmış ve dergi “ Ne sırf yersel hüvüyetli bir dergi, ne de klasik bilimlerin her hangi bir koluna sayfalarını hasreden kuru bir meslek revüsü,, olmamak gayesiyle “ Düne ve bugüne nazaran yapılması gerekli görevleri ince bir dikkat ve hassaslıkla gütmeyi ve gerçekleştirmeyi üzerine, almış bir devrim organı „ olmak kararına varmıştır.

Bir hakikati ifade etmiş olmak için ilişelim ki ;

“ K O N Y A „ Dergisini belli başlı ilim çevrelerinde aranılır bir halde tutan ilk otuz altı sayısıdır.

Biz, bundan sonraki yayınıımızda derginin ilk sayısındaki yayın programını esas olarak kabul etmekle beraber derginin bir “ devrim organı „ olmak vasfını da titizlikle muhafaza etmek kararını almış bulunmaktayız.

YEŞİLYURT

Fatih devrinin tanımadığımız büyük bir Türk şairi

Karamanlı Aynî

Üstad İsmail HİKMETE

İstanbul ve ülkemizin diğer vilâyet ve kaza merkezlerindeki kütüphanelerin sakladığı yazmalar aranıp taranmadıkça dünün büyük değerleri daha uzun yıllar meçhuller bürgüsü altında örtülü kalacaktır. Şimdi kazalarda dahi orta mektepler açılırken buralara gidecek gençlerin, derslerinden boş kalacak vakitlerini kahvehanelerin sigara dumanı kokan, tavla gürültüleriyle boğulan havasından ziyade kırlarda dağlarda ki nebatları taşları, böcekleri, toplayarak yurdumuzun Flora ve Fauna'sını zenginleştirecek tabiat araştırmaları, yahut buralarda bulunan kütüphanelerin el yazısı kitaplarını, öğrencilerinden ve halktan soruşturacakları bilgileri ve mahkeme sicillerini kabir kitabelerini incelemek suretiyle bize yeni yeni ufuklar açmaları zamanı gelmiş ve hattâ geçmiştir.

İkdam gazetesi sahibi rahmetli Ahmet Cevdet'in himmetiyle basılan latifi, riza, Salim, Amid matbasının neşrettiği Sehi bey ve daha önceki Fatih şuarı tezkereleriyle Ali Emiri merhumun Diyarbekir şairleri ve Ali Enver efendinin Sema'hane-i-edebi bir tarafa bırakılırsa bu çığır ileriye gitmemiştir. Türk irfanını yüce katta tuttuğunu sevinçle gördüğümüz milli eğitim bakanı sayın Reşat Şemsettin Sirer, den büyük bir yekûn tutan yazma şuarı tezkerelerinin

tab'ına lütuflarını bekliyoruz. Benim gibi bir çok meraklılar ise bu işe canla başla çalışarak yardım eder.

Okurlarıma tanıtmak istediğim şair XV inci asrın sonlarında karaman diyarında yaşamış ve sunacağım örneklerinden anlaşılacağı üzere çağdaşları bulunan Türk şairlerinden daha temiz bir dil ve anlayışlı bir üslup kullanmıştır.

İsmi aynı olup hazreti imam Hüseyin evlatlarından yani Sey'd ve aslen Horasan'ın Tirmiz şehrinde mezhep itibariyle dahi Şafii'dir, Babasının ve kendisinin adını nerede ne zaman doğduğunu kimlerden tahsil ettiğini ne Vakta kadar yaşayıp, hangi şehirde öldüğünü esefle söyliyeyim ki bilmiyoruz. Bu isme şuarı tezkerelerinde raslamamış isemde Eğirdirli hacı Kemal'in «Cami - ülnazir», adındaki eski şairlerimizin gazellerini toplayan antolojisinde Aynî namına gazeller bulunmaktadır. Ancak bu gazeller şairimizin elde mevcut divanında olmadığına, göre Aynî bizimkinin aynıdır, ya gayrı mıdır, kesin bir cevap verecek durumda değilim.

Aynî, divanı Konya'da Mevlâna dergâhı kütüphanesini 1272 (hicri) de kurmuş olan Hemdem Said Çelebi'nin vakfıdır. Bu mühim eserin müze kayıt numarası 2420 Şimdi orada saklı durmak-

tadır. Ne zaman, nerede ve kimin tarafından yazıldığı belli olmamakla beraber yazısının Fatih ve oğlu zamanında kullanılan pek işlek şikest talik denilen şekilde ve hiç bir yerinde imlâ yanlışlığı bulunmamış ancak bazı mısra ve beyitlerin kenarında daha münasip tarzı yazılmış olması, ya bizzat şairimizin elinden çıkmıştır; yahutta dört başı ma'mur bir kâtibin kalemi mahsulüdür. Sakladığı manzumeler aşağı yukarı 6 - 7 bin beyittir. Türkçe, arapça, farsça, yani üç doğu dilinde söylenmiş kaside ve gazellerdir. Şairimiz, nahiv, i'rab, nûcum, ma'ani, mantık gibi türlü ilim kol ve dallarında bilgi sahibi olduğunu göstermek maksadıyla bu fenlere ait manzumeler yazmıştır.

Divanın bizce en ehemmiyetli tarafı şunlardır:

1 — Edebi zevki ve eski şairlerimiz hakkında verdiği hükümlerdeki isabetiyle şöhret almış bir edebiyat müverrihi olarak tanınan Kastomonu'lu Lâtifi, tezkeresinde ve Konya'lı Nizami maddesinde: “Şeyhi'nin şiirleri ve Ahmet Paşanın gazelleri o zamana kadar rağbet ve revaçta idi; Nizami zuhur ettikten sonra bunların ve eski şairlerin şöhret pazarına kesat verüp rağbet yüceliğinden düşürdü, Anadolu'da eskiden gelip geçen şairlerin kendi zamanına gelince gazel tarzında düğelisine üstün ve devrin nükte anlıyanları eski şairlerden ziyade Nizami'nin şiirlerine rağbet edici olmuştu. Tabiatının kuvveti, kabiliyetinin genişliği ile az zamanda çok kemale kadir olmuş ve şiirde ki şöhretiyle her yerde meşhur olup taayün bulmuştu. Hattâ Nizami'yi, merhum Mahmut Paşa, Fatih'in şöhretli Sadrazamı İstanbul'da türbeşi ve semti vardır. “Fatih Sultan Mehmed'e, Nizami'nin nazımındaki güzel tabiatını ve şiirden fazla daha bir çok marifetleri vardır diye tarif ederek şiir cihetinden de Ahmet paşaya üstün tutunca, Sultan

Mehmed, onu görmeği arzu ederek kutlu eşigine davet etti, Rahmetli Nizami dahi Ahmet paşaya galebe etmek “yeğün gelmek”, maksadıyla “Kasır”, kasidesine, la'l, güneş matla'lı kasidesi ne ve yeditane makbul gazeline ince dikkatler ve nazik san'atlarla nazireler söyleyip maksadı tarafına, yani İstanbul doğru, giderken yolda ölmüştür., Demektedir. Lâtifi tezkeresi S. 337/8 İstanbul İkdâm Matbaası 1314

30 yıl evvel okuduğum bu ibaredeki bilmeceyi çözmek için kimlere sormamıştım. Öyle ya. Ziya Paşa Harabat'ında:

Eslafda Ahmed-ü-Necati
Avare-i dilşikeste Zati
Türkî diline temel komuşlar
Emma temeli güzel komuşlar

Demiyor mu? Türk diline Ahmet Paşanın; Necati'nin, Zati'nin temel koymadığı bu gün bir gerçektir. Namık Kemal merhumun:

Cihangirane bir devlet çıkardık
bir aşiretten

Mısraı, nasıl bir şair hayalinden başka bir şey değilse, Ziya Paşanın, Ahmet Paşa, Necati ve Zati'yi batı Türk şiirinin kurucuları olarak kabul etmesi de, arama yollarının bundan 70-80 yıl önce eksik olmasındadır.

Peki amma, nasıl oluyorda Mahmut Paşa gibi hem şair, hem de şiir ve edepten anlar bir zat; Konya'lı genç Nizami'yi üstad diye şöhret alan Ahmet Paşaya üstün tutuyor.?

2 — Bütün bilgiler gibi şiir ve güzel san'atlarda, kendinden yıllarca önce işlenen bir emeğin mahsulüdür. Eğer Nizami, Ahmet Paşadan daha büyük bir şair ise, o halde Nizami'den evvel Konya ve havalisinde başka şairler yetişmiş ve onlar tarafından uğraşarak güzelleştirilmiş bir Türk dili vücuda gelmiştir. Nizami, işte böyle bir Türkçe ile şiirlerini, fikirlerini, kolayca yazabilmiş Fakat bu şairler kimdir veya kimlerdir?

Sehi bey ve Lâtifi tezkerelerini, Cami-al-Nazair'leri kaç def'a okuyarak Orta Anadolu'nun bu devresine ait edebiyat mensuplarını tanımak istemiştim. Sehi beyde S. 125 Kâmi diye bir şair ismi bulunuyor ki Şeyh Cemal Halifenin akrabasıdır. Bu, acaba Cemaleddin İshak mı? Öyle ise şeyhimiz 923 te ölmüştür. Bir de Halvetiye ulularından şair ve şeyh Cemali var ki, Mevlâna'nın Mesnevi'sinden, Divan-ı Kebirinden başarıyla ve kudretle şiir ve gazeller terceme etmiştir. Bunlardan meydana gelen bir yazma, hususî kütüphanemde mevcuttur.

Bu zatın ölümü de 899 veya 912 dir. Tahir beyin Osmanlı Müellifleri C.1.S. 51

Lâtifi tezkeresinde S. 259 Fehhar isminde, Karamanoğulları ve ikinci Murad zamanında yaşamış bir şair yazılıdır. Fehhar mübalâğa ile kendini ögücü anlamına geldiği gibi, desti, çanak, çömlek yapanlara da bu isim verilir. Acaba şairimiz zenaat itibariyle desticide, günün sevdasına uyarak böyle bir unvanı mahlas mı yaptı? Lâtifi, bizim çömlekçi şairin hadden aşırı şiirleri ve ilâhileri olduğunu söylüyor. Bu ilâhileri ihtimal ki Yunus Emre gibi parmak hesabıyla yaz-

Farzi ayn oldu melâik üze çün gökten yere

Çağırırılar kim mübarek ola ursi sünnetin

Vacib-i-mahi-Safarda sordu handan-ı gönül

« Hurrem ol » tarihidir didim revan bu sohbetin 877

Cem Sultan Kastamoni valiliginden Şairimiz buna tercii bent şeklinde uzun büyük kardeşi şehzade Mustafa'nın ölü kasideler yazıyor. mü üstüne Karaman valiligine geliyor.

Ey mubarek mesken - u - ali revak

Düştük ahir hicre senden irak

Nidelim ki böyle oldu ittifak

Elfirak ey taht -ı- Candar elfirak

Senden İsmail bey azıttı izi « Kastamoni padişahi »

Ağladı çok kaldı ardınca gözü

İşbu oldu akıbet anın sözü

Elfirak ey taht -ı- Candar elfirak

(*) Karaman civarından akıp Akdenize karışan bir ırmaktır.

mıştır ve içli, samimî parçalardır. Tezke-re sahibinin, şairimizden verdiği mesnevi çok parlak değil.

Karamanoğlu İbrahim beyin Karaman (Lârende) de ki imaretinin vakfiyesinde şahitlik edenler arasında Mahmut oğlu Hızır diye bir şair var. Belle-ten sayı 1, S : 105

3 — Divanın değer ve ehemmiyeti iki bakımdan mühimdir.

a) Fatih zamanında ve hattâ Kanunî'nin devrinde dahi gördüğümüz kekre ifadeler, bu divanın şiirlerinde hemen yok gibidir. Berrak, duru, arı bir Türkçe, Göksu gibi (*) gürleyip akmaktadır. Bu cihetten dolayı divan, Fatih devri edebi mahsullerinden çok kıymetli bir mecmuadır, behemehal basılmalıdır. Biz Duophoto cihazıyla bu 305 sahifelik eseri tamamen fotoğrafiye ettik. Böylelikle eser yanma, kayıp olma tehlikesinden kurtulmuştur.

b) Tarih bakımından da ayrı ve müstesna bir önem taşımaktadır. Faraza Sultan Cem, şairimizin en çok öğdüğü bir simadır. Cem 877 tarihinde sünnet olmuş, ona ait manzumesinde:

Cem Konya'da iken Oğuz Han adında bir oğlu doğmuş. Ahmet Refik bu şehzadenin 886 da doğduğunu bildiriyorsa da şairimiz (Nuri gühertac) kelimelerini tarih düşürüyor, bu 885 yılı Safer ayı olduğunu, bununda Nisana ras-

ladığını kat'iyetle işaret ediyor. Fatih'in ölümüne (rihi hasret) ve (dua -i hayr) sözlerini iki tarih olarak yazıyor Cem, hacca gittiğinde uzun bir manzume yazıyor ve orada :

Anki reft ez rum behac der tarihi

Fi eman -i- llah -i- ya ayş-el - vera 886

Cem, Konya'da bulunduğu zaman halkı hoş tutmuş, osmanlıları bir türlü seve miyen Karaman ahalisine kendini sevdirmiş; onun ayrılışından sonra ikinci Beyazıt gördüğü hoşnutsuzluğu gidermek için Mevlâna türbesini tamir ettirmiş. Mevlâna türbesinin iç kible duvarında, Halepli Abdurahman -ül - Mevlevî adında ki san'atkâr şu tarihi söyledim di-yorsa da bu beyitler ortada yok, bina-enaleyh tarihini bilmiyorduk. Aynı, nin divanında dergâhın tamiri hakkında yine tercii bent şeklinde farsça bir manzume-de Gedik Ahmet paşanın 887 de bu onarımı yaptığını fakat Bayezid'in ismini yazmayarak anlatıyor.

Cem'in ayrılışında duyduğu acıları öyle bir dille anlatıyor ki en taş yürek-lileri bile ağlatır.

Karaman oğlu Kastm bey de Fatih'in ölümü üstüne Konyada cülüş ediyor.

Ağlarsa anam ağlar, gayrısı yalan ağlar diyen ne hoş söylemiş:

Çünkü Sultan Kasım'ın nazûk teni oldu tûrah

Vaktidir şimden giru mülk - i - Karaman ol harab

Ağlan ey yaran - ı mahrem işbu demde yar için

Ağlamakta gözlere himmet demidir ah - ü - vah

Ağlasun ol şah için iklim - i - Yunan ağlasun

Taht - u - baht - u - devlet - u - mülk - i - Karamau ağlasun

Şol seriri saltanatta ser olan server kanı

Leşker - i - Yunan safında sadr olan safder kanı

Ey utanmaz çerh aldın illerin şahın dahi

Kangı yüz - ü - gözle halka idersin sen nigâh

“ Rahmet - ul - muksit ” tevarih içre oldu tarihi 888 (1)

Matem - i - aşur içinde yine matem oldu ah 17/2/1483

Şu halde Sultan Kasım, 888 yılının Muharremi başlarında ölmüştür. Karaman'da babasının türbesinde bulunan kabır taşında yılı yazılı ise de ayı belli değildir. Aynî, bize onun mevsimini de haber vermiş oldu.

Kasım beyin ölümünden sonra Karaman tahtı boş kalır. 894 tarihinde Turgut oğullarından Mahmut bey cülus eder. Aynî onada farsça uzun bir manzume ile tebriklerini sunar. “ Hediven-digâr ” خدیوندگان 894 yılını gösteriyor. Böylelikle Halil beyin eserinde ki yanlış düzeltilmiş oluruz.

Konya'da Abdülmumin Halife diye mühim bir şeyh var. Kabır taşında ölüm yılı 876 olarak gösterilmiş. Halbuki Aynî buna « Rahim rahmet » رحیم رحمت sözü-nü tarih düşürüyor ki bu 896 eder. Ve mühim bir yanlışlığı tashih etmiş oluyor.

Aynî divanından edeceğimiz istifadeler arasında, Hacı Bayram Velinin Şeyh Müştak adında bir oğlu olduğu ve bunun bizim şaire mürşitlik ettiği. Sizin de iştiyakınızı artıracak olan bu gazellerden birer örnek vereyim. Bu derece temiz dili, Nedim ancak yazabilir sanırım:

Ey yüzü enfüs gününde mah - 1 - afakım benim
Vay güzellik san'atında sun - 1 - hallâkım benim

Kıl terahhüm aşuka maşuk - 1 - uşşakım benim
Ben mürid oldum sana ey şeyh-i- Müştakım benim

Hacı Bayram'ın cihanda nakdisin mehrususun
Ben mürid oldum sana ey Şeyh-i- Müştakım benim

Benim yarım adıdır Şeyh-i-Müştak
Benim canım oluptur ana Müştak

Güzelsin Hacı Bayramı soyundan
Güzellik gözlerinde oldu ıtlak

Şairimizin divanında, Konya redifli pek güzel bir gazel vardır :

Kamu dillerededir tazim -i- Konya
Hezaran aferin iklim-i Konya

Seraser dobdoludur cane ümmid
Dua kıl olmasın dil bîm Konya

Yine divanında, Halkın dahi bugün Adalya dediği Antalya hakkında 7 beyitli bir gazel vardır.

Cihanda şehir olan şehri Adalya
Hilâli bedr olan şehri Adalya

(1) Maide suresinde 46 cı ayet “ eğer hüküm edersen adaletle hükmet, Taarrı adillêri sever, ” buyrulur. Al kist adalet demektir.

Leben dirsem nola cennet suyudur
Aselden tatlıdur nehri Adalya

Güzeller lutfula memlu oluptur
İlahi olmasın kahrı Adalya

Gözün tufan kaparsa danmı “Aynî,”
Cemi fülke kodu bahri Adalya

Bundan anlıyoruz ki Cem, Rodos Şovalyelerine giderken Antalya'dan ge-miye binmiştir, zaten şairimiz, çok sev-diği, lütfunu, ihsanını, ikramını gördüğü bu talihsiz şehzadeye aşıktır, Antalya'yı da bu bakımdan unutamıyor, acaba, o gittiği yerden bir daha geri döner mi diye bekliyor.

Kırk dökük sözlerimle tanıtmağa, değerini Türk tarihi ve bilhassa Karamanoğlu tarihi gözüyle hakikaten ka-ranlıkları aydınlatmakta olduğunu işaret

لبن دیرسم نولا جنت صویدر
عسلدن طاتلودر نهري آطليه

کوزلار لطفله ملو اولودر
الهی اولاسون قهری آطليه

کوزک طوفان قپارسه طمکی عینی
جی فلكه قودی بحری آطليه

ettiğim Aynî divanına meraklılarının dik-kat gözünü çekerim.

Edebiyat Fakültesi profesörlerinden Üstad İsmail Hikmet, Enstitümüzdeki ziyaretlerinde onun basım kisvesine bü-rüneceğini vaat buyurmuştu. Himmetle-rini beklerim.

Aynî divanı, muhakkak ki, hepimizi karir-ül-ayn edecek kıymettendir. Değer-lere değer verenlerin bu göz bebeğimize iğmaz-ı-ayn etmemelerini niyaz ederim.

10/5/948

F. N. Uzluk

Ayasofyanın Tahkimleri ve Konyalı Mimar Hacı Alâaddin

Y. Mimar Kemal ALTAN

Büyük Kostantin tarafından (Milâdi 327) tarihinde adı Hikmeti İlâhiyeye ithaf edilen Ayasofya mabedi ilkin ahşap damlı basit bir Bazilika şeklinde inşa edilmişti.

360 tarihinde Kostantin'in oğlu Kostantiniyos tarafından tevsi edildikten sonra 404 de, Arkadiyus zamanında vukua gelen bir ihtilalde yanarak harap olmuştu. 515 de İkinci Teodos tekrar inşa ettirip aradan 117 yıl geçtikten sonra 532 tarihine raslayan ve 35000 insan telefini mucip olan meşhur Nika ihtilalinde ikinci defa yanmış olmaktadır. Son olarak İmparator Jüstinyanus aleyhine olan bir ihtilalde sağ ve sâlim kurtulduğu için yeniden yapısına başlatmış ve inşaat (5 yıl, 11 ay: 11 gün) sürmüştü.

Ayasofya yapılırken kıymetli malzemesinin tedariki için eski Bizans ülkesine dahil, milatdan evvelki parlak medeniyetin mevcut âbidelerine karşı Jüstinyanus tarafından adeta bir yağma seferberliği yapılarak Anadolu'dan ve Ege

mintakasından, hattâ Suriye ile Mısır'ın Heryapolis şehrinden mermer ve kırmızı renkteki porfir sütunları getirtilmişti.

Ayasofyanın mimarları, Milash İzidor ile Antemiyos ve İknatiyos idi. Bu üç mimarın maiyetinde 100 yardımcı mimar ve her yardımcı mimara 100 amele verilerek günde tam 10000 işçi çalışıyordu.

Ayasofyanın inşaatı tamamlandığı zaman büyük kubbesi altında imparator Jüstinyanusun şu mağrur avazı aksetmiştir :

Ey Süleyman ! işte sana galebe ettim.

Halbuki çok geçmeden Jüstinyanusun mağrur avazına mâkes olan büyük mâbedin kubbesi 20 sene sonra birden çöküp dağılmıştı.

Milaslı olan Mimar İzidor'un yeğeni genç İzidor tarafından mâbedin zedelenen şark cihetindeki divarları tahkim ve kubbesi daha 30 kadar yüksetilmek suretile yeniden yapılmıştır.

867 de yer sarsıntısı yüzünden beden divarlarında bir çok yarıklar ve çatlaklar hasıl olmuş, 892 de im-

parator Mihail mâbedi tahkim için dört tarafına çan kuleleri yapmıştı. 975 yılının ekim ayı içinde mâbed içerisindeki beş kemer yıkılmış İmparator Vasilos tamir ettirmişti. 1317 de mihrap ciheti çökmüş İmparator Andriyanos eline geçen annesinin mirası ile tamir ettirmişti. 1345 de yer sarsıntısı yüzünden içteki mühim kemerler çökerek bu çöküntüler ve tamirler 1450 tarihine kadar devam etmişti.

Fatih Sultan Mehmet Edirne'de İstanbul için savaş hazırlığında iken Ayasofyanın bir yer sarsıntısında büyük kubbesinin çökme tehlikesini gören Bizans imparatoru, Fatih Sultan Mehmet'e bir arıza ile tecrübeli ve muktedir Türk Mimarlarından birinin İstanbul'a gönderilmesini rica etmişti. Bursadaki Ulucami ile Edirne'de bulunan eski cami, ve Üç şerefeli camiyi inşa eden ve Türk Klasik tarzının ilk üstadlarından olan Konyalı Mimar Hacı Alâaddin (Ali neccar) o tarihte en ihtiyar olması, sanat bilgisi ve tecrübesi bulunması vesilesile, Fatih Sultan Mehmet bir dostluk cemilesi olarak İmparatorun nezdine gönderilmesine karar vermiştir.

Mimar Hacı Alâaddin derhal İstanbul'a giderek Ayasofyanın esaslı tahkimine başlamış mabedin dört cihetinde Kontrfor denilen Paybentler inşa ederek sağ tarafta (Eski Sarıkcılar) adı verilen yanan Adliye binası karşısında Paybentin içerisinde inşa ettiği 200 basamaklı

bir minare yoluvücuda getirmiş, İmparator bu merdiven yolunu merak edip sorduğu zaman, icabında kubbe kurşunluğuna çıkılmak için yapıldığını söylemişti. İmparator bu sözlerinden fevkalâde memnun kalmıştı. Mimar Alâaddin imparator'dan Atiye'yi firavan alıp Edirne'ye döndüğü zaman Fatih Sultan Mehmet'in huzuruna kabul edilmiş ve padişaha şu sözleri söylemişti :

(Öyle bend payeler bina ettim ki âhir zamanda Hâllacı Mensur'un yayı önünde Ayasofya kubbesi Topçevkân misâl gâltan edip fena bulmaya Mâbedi gördüm, mihrabını kibleye müteveccih buldum; ve bir de minare yolu ile icra kıldım. Hemen fethine bezli himmet edip camiye çevirmekte sizden olsun) deyince başta padişah ve maiyetinde hazır olan devlet ve meclis erkânı duvalar etmişler ve üç yıl sonra da İstanbul'un fetih müyesser olmuştur

Mimar hacı Alâaddin'in vücuda getirdiği minare yolu kaidesinin üzerine Fatih Sultan Mehmet Rumi'lihisarını inşa eden Mimar Muslahittine gövde sathı tarzı kadim tuğladan şîshane yollu Ayasofyanın ilk minaresini inşa ettirmişti.

Bizans mimarisinin belli başlı şahası olan Ayasofya üzerinde yaptığı tahkimleriyle bu çok eski ve tarihi anıdın bugünkü uzun ömrünü buldurmuş olan Konyalı Mimar Hacı Alâaddin aynı zamanda Türk mimarisinin ilk klasik Üstadı olmakla sanat tarihimizde çok önemli yeri olan bir üstadımızdır.

ŞİİR ve ŞAİR

M. Nedim GÜNTEL

Güzel sanatlar için, her şeyden önce bu istidat şarttır. Sanatkâr olarak doğmamış bir insanın başka vasıtalarla bu sahada muvaffak olması imkânsızdır. Vakıa, dehayı bile mütemadi bir çalışma mahsulü sayanlara göre, onun elde edemeyeceği bir hedef yoktur; Fakat unutmamak lazımdır ki yalnız konuşmaya yarıyacak bir sese mahkûl olan hançereyi, hiç bir konservatuvar, şarkı şöhretine kadar yükseltmek iktidarına malik değildir; Netekim sanatkâr olmadıkları halde manzumeler yazan, resimler yapan birçok beyhude zahmetler vardır ki nihayet daha faydalı olacakları işler için döndükleri noktadan itibaren kâr edeceklerini anlamaya mecbur kalmışlardır. Edebiyat daha geniş nisbetde ve çok kolay görünen bir şöhret vasıtası telakki olunmaya müsaittir; Çünkü diğer hemşireleri gibi uzun bir zamanda elde edilebilecek bir takım güç maharetler ister görünmemektedir. Tahsil görmüş bir kimsenin kendi ana diliyle bir şeyler yapmaya hakkı olduğu kadar iktidarı da

olmak gerekir. Evet; Fakat, bir şeyler yazmak başka, bir sanat eseri yaratmak başkadır. Dil, nihayet bir malzemedir; gaye, bu malzemeyi, sanatın icap ettirdiği mahiyette Kullanabilmektir. Kelimelerden zevkleri hoşnut edecek bir çelenk örmek sade bir istidat halinde kalmamış olan emeğin işidir.

San'atdaki istidat, bir topraktaki verim kuvvetine benzer. Oraya bir şeyler ekilmedikçe, bu kuvvetden mahrum olan topraklardan çok fazla bir fark göstermez, yani, bütün feyyiz rüzgarların, kuşların böceklerin getirdiği ezik, çürük bir kaç tohumu çimnendirmekten ibaret kalır. Böyle bir toprak, sürülmeye itina ile ekilmiye muhtaçtır. Vakıa: (Membai ilham olan sanatın ilimle doğrudan doğruya bir alâkası yoktur. Ve usule dayanan ilimden üstündür. Ve millî dehaların bediiyyat sahasındaki hamlelerinin beş vasıta ile ifadesidir: İlimin faydalandığı usulden müstağni kalamassa da şiarı tamamen millî ve orijinal olmaktır, İlimde milliyet ve orijinalite aranmaz)

Sanat, insanda, ilim, tefekkür ve tedkikle başlamıştır. İnsanlar, uzun asırlar kafalarını kullanamamışlar, fakat, elem ve neşelerini terennüm etmişlerdir. Sanat, ilme kayuşunca onun düşünen kafasında, kendi çırpanan gönlü için birçok yollar, şekiller, vasıtalar bulmuş, ilhamını genişletmiştir. İşte, iliminsanata dokunan hizmeti ve sanatın ilimden istifadesi.

Yüksek kabiliyetini bu feyizli hizmetten mahrum bırakan sanata acımır. Büyük ölçüde duygular, düşünceler basit dimağların kârı olamaz. Bal, nasıl başka böceklerde bulunmayan bir kabiliyetin mahsulü ise, şiir de muhitten, kitaplardan alınanların istidat menşurundan geçmiş orijinal tecellileridir. Bu itibarla, zevk, muhakeme ve tenkit kabiliyetlerimizin gelişmesinitemin eden kültür, yüksek bir istidat için benliği aydınlatan bir ışıktır.

Şiir, hakıyki ve saf şiir hakkında pek çok sözler söylendi. Ve daima da söylenecektir. Muayyeniyet kabul etmiyen, mevzun güzellik olan bir seyyaliyeti matematik bir katiyetle tesbite imkân var mıdır? .. Hayat değiştikçe insanlar, insanlar değiştikçe zevk ve zevk değiştikçe de şiir telâkkisi değişmekde devam edecektir.

Bence, şiir ürperten bir ilhamla yükselmiş bir ruhun dilinde kelimelerin kabından taşmasıdır. Sayıklayan bir hastayı dinlerken duyduğumuz hayret ve korku, söylenen sözlerin manasından ve manasızlı-

ğından değil, öyle bir hal içinde söylenmesinden ileri geldiği gibi, şiirden duyduğumuz bedii heyecan da kelimelerin manalarından ziyade bizi şairin ilham haliyle temasa getiren delâletlerindendir; ancak, bu halle teması temin eden kelimelerin bu delâletle gereğine göre seçilmiş olması, yani bu vazifeye nazaran manalar taşımaları zaruridir. Kelimeler; bu yüksek, derin, geniş manayı ekseriya bir nevi buharlaşarak temin ederler.

Hakiki ve büyük ilhamlar karşısında ruhları sarsan sükûtun yüzlerde, gözlerde okunan korkunç manası veya kelimeleri aczinde beliren huzursuzlukta odur. Vagner " Hakiki şiir sırdan ari olamaz „ der. Büyük ıstıraplar, ezeli karanlıklardan doğar. Müebbeden cevapsız kalmıya mahkûm olan " niçin „ ilham ettiği şiirlerde hakiki manalarını kaybetmiş kelimelerin esrarlı ifadeleri sezilir.

" Allahım, kubbeni aç, bana kendini göster! „ diyen Müsse, duasının kabul olacağından emin bulunsaydı, böyle bir temenniden kat'i surette çekilir, merakına kurban olmayı başkalarına bırakırdı. Işığın altında ulaştığımız hakikatler belki zekâmızı memnun eder.Fakat, ruhumuzu boşaltır. Nitekim, Mistik bediiyatçılar ilim için " Nereye dokunursa orada ayak bırakmaz , derler.

Fakat, bu sözlerden ilim ile sanat arasında bir zıddiyet olduğu manası çıkarılmamalıdır. Nitekim

biraz yukarda sanat istidadının kültüre olan ihtiyacını belirtmiştik. Burada, sanatkârla âlimin bilgi farkını, bir heykeltraşla bir opera-törün teşrih bilgilerini karşılaştı-
rak birinde vasıta olanın öbüründe gayeyi teşkil ettiğini göze çarptır-

mak ister.

Bir Yunan Filozofu Heraklit :
“ Ben, ilhamı ile söyleyen ve sesi asırlar içinde hakikatler aksettiren bir kâhin kadın gibiyim. „ der. Şüphesizdir ki böyle bir ses boş bir istidattan aksedemez.

MEHMET VECİHİ PAŞA

Yazan : Muzaffer ERDOĞAN

Tanzimat fermanının Güllâne meydanında okunmasından meşrutiyetin birinci defa olarak Türkiye’de ilân olunmasına kadar geçen müddet zarfında Konya valiliğinde bulunan otuz küsür zevat arasında Mehmet Vecihi Paşa’yı : kaydetmeden geçemeyeceğiz. İçlerinde Hacı Ali, Ebubekir Sâmî, Kel Hasan, Fosfor Mustafa, ve sakızlı Esad paşalar gibi bir çok şahıslar bulunan bütün bu zatleri gözden geçirirken Ankaralı Vecihi paşa’nın oldukça önemli bir yeri olduğunu söylemeyi lüzumsuz görüyoruz :

Bugünkü yazımıza konu olan Hacı Mehmet Salih Vecihi Pasa tanzimatın ilânı sırasında konyada vali bulunan Hacı Ali Paşadan ve ondan sonra aynı ödevi gören Eyüp Sabri ve İbrahim paşalardan sonra orada sivil yönetimin başında bulunmuştur. Hayat ve faaliyetleri hakkında bugün için ilk bilgileri Sicill - i Osmanî den alabildiğimiz bu zat hakkında başta Takvim-i vekayi olmak üzere son yüz yıl Osmanlı tarih edebiyat ve biyografya eserlerinde dağınık kayıd ve satırlar mevcut bulunmaktadır. Biz bütün bunları elimizden geldiği kadar gözönüne getirmek suretile hakkında bir kaç satır yazı yazmağa çalışırken çağdaşı

olan Ayıntaplı Hasırcı zadenin (1) divanından ve bilhassa oğlu İsmail Sadık Kemal paşanın kaleme aldığı manzum bir külliyattan da faydalanmayı unutmamak Onun Yozgadlı olduğunu söyleyen Mehmet Sûreyya Bey’in kendi yaşadığı zaman için hiç şüphesiz başlı başına bir değer olan kayıtlarını bir yöne bırakacak olursak oğlu Kemal paşanın babası hakkında verdiği bilgi bizce daha değerli bir durum arzedeceği şübhesizdir.

Şu satırların sonuna ek olarak koyduğumuz İsmail Sadık Kemal paşanın babasının hayat ve faaliyetlerine dair tanzim ettiği manzum bir parçadan da kolaylıkla anlaşılacağı üzere Hacı Mehmet Salih Vecihi paşa 1799 (H. 1214) tarihinde ankarada dünyaya gelmiştir.

(1) — Antebli şairler arasında tınmış bir sîma olan Hasırcı zade Mehmed Ağa, bir aralık İstanbula gelmiş, Keçeci zade Fuat Paşa ile bir hayli müsaarelerde bulunmuştur. Türkçeden başka Arab İran dilleri ile şiir söyleyebilen bu zat, 1888 yılında memleketi olan Anteb’de ölmüştür. Antebli Münif ve Kadri paşalarla çağdaş olan bu zatın İstanbulda Süleymaniye kütüphanesinde Zühtü Bey kitapları arasında ve Millet kütüphanesinde manzum eserler kısmında ve Üniversite kütüphanesinde Türkçe yazmalar arasında basılmamış birer divanı mevcut bulunmaktadır.

Yine aynı zatın kayıtlarına göre baba-sının ve ceddinin Ankaranın yerli seke-mesiden köklü ve okur yazar bir aileye mensup olduğunu öğrendiğimiz Mehmet Vecihi paşa Ayaşta Hacı Mes'ud ağa adlı bir adamın " Müslime " ismindeki kızı ile evlenmiştir. Hacı Mes'ud ağanın " Es ' ad paşa " adlı bir za-tın adamlarından olduğunu kabul ettiğimize göre Vecihi Paşa için sicill - i Osmanî'nin Es'ad Muhlis Paşa akraba-sı olduğuna dair verdiği meşruhata doğ-ru nazarı ile bakmak gerekir. Ceddinin Şam'dan Ankara'ya göç ettiği söylenen Vecihi Paşa, zamanın tahsil usullerine göre bir müddet sıbyan mektebinde okuduktan ve özel öğretmenlerden ge-rekli bilgileri öğrendikten sonra kayın babası Mes'ud Ağa yardımı ile Es'ad Muhlis paşa ile ilgi temin edebilmiş ve gösterdiği istidad ve kabiliyetle onun tevehcühüne mazhar olarak bir müddet hazinedarlığında bulunmuş ve daha son-raları ise kapıcıbaşı'ya kadar yüksele-bilmiştir. Nihayet Rumeli pâyesi ile Edir-ne vâli vekillğine gönderilen bu zat, orada bir müddet kaldıktan sonra Sa-makocuk nazırı olmuş, ardısıra da Var-na muhafızlığına tayin edilmişti. 1830 (H: 1246) tarihinde bu işten ayrılan mumaileyh az sonra Selânik'e vali ola-rak gönderilmiş ve orada bir buçuk yıl kadar bulunduktan sonra 14 ocak 1833 (22 şaban 1248) tarihinde uhtesine vezaret tevcihi suretile Belgrat muhafız-lığı uygun görülmüştü. Üç yıla yakın bir müddet Belgrat'ta kalan Vecihi Pa-şa 1835 (H 1251) senesinde Bosna'ya tayin olunmuştur. Onun 1840 (H: 1256) yılına kadar süren Bosna valiliği, resmî hayatında üzerine aldığı memuriyetlerin en uzun sürmüş olanıdır. Bu tarihte Bosna'dan ayrılan Vecihi paşa, İstanbu-la gelmiş ve bir müddet mazul duru-mda kaldıktan sonra 1741 (H. 1257) yılında Konyaya vâli olarak gönderil-miştir. Bu zatın Konya'da bulunduğu müddet zarfında ne gibi icraatta bulun-

duğuna dair esaslî bir bilgimiz bugün bulunmadığı gibi çok kısa süren mez-kûr memuriyeti zamanında da belli baş-lı bir faaliyet hamlesi gösterebileceğine pek te ihtimal veremiyoruz. Takvim - i Vekayi'de bir kayıddan kolaylıkla anla-şılacağı üzere Konya müşiri bulunan atı-fetlû Mehmed Vecihi paşa, mafûmat ve liyakatce üstün bulunduğu mebni daha ziyade itinası icab eden Diyarbe-kir eyaletine tayin edilmiştir. Kendisin-den evvel ise orada Tanzimat devrinin tanınmış şahsiyetlerinden olduğu söyle-nilen Zekeriya paşa vâli olarak bulun-u-yordu. (2) İsmail Sadık Kemal Paşa'nın babası ile kendi ailesi erkânı hak-kında tanzim eylediği manzum parça-dan kolaylıkla anlaşılacağına göre Ve-cihi paşa. Harput ve Diyarbekir'de bir yıl kadar kalabilmiş ve oradan üzerin-de Urfa dahi olmakla beraber Halebe yine valilikle ayrılmıştır. Onun bu su-retle Haleb'e gidişini Mehmet Süreyya Bey 1259 Şa'banı olarak kaydediyorsa da Hasırcı zade Mehmet Ağa ve oğlu İsmail Sadık Kemal paşa mezkûr tari-hin 1258 yılına rastlaması icap edece-gini ihsas etmektedirler. (3) Takvim - i Vekayi'de gördüğümüz diğer bir kayıd-dan edindiğimiz bilgiye göre Diyarbe-kir müşiri olan Vecihi paşa, Esad paşa-dan açılan Halep müşirliğine tayin edil-miş ve bu esnada Urfa da oraya bağ-lanmıştır. Kendisinden sonra ise Diyar-bekire Ankara valisi İsmail paşa gön-derilmiştir. (4) Vecihi paşa Haleb'te va-li bulunduğu sıralarda " hâcegân - ı divam - ı Hümayundan olan oğlu Ke-mal bey'in istidad ve kabiliyetini vesi-

(2) — Takvim-i Vekayi', Sene 1257, No. 235

(3) — Divan-ı Belağat ünvan Hasırcı zade, İstanbul, Millet K. , manzum eser-ler, No. 93, S: 49-52 ve Kemalname-i Dügümlübaba, Millet K. , Pertev Paşa kitapları, No : 514, Cild : 1, S: 33-35.

(4) — Takvim-i Vekayi', No. 245, Gurre-i Şevvai 1258.

le ittihaz ederek bir kıt'a nişan - ı zi-şan itasile mesrur kılınmasını " istemiş ve bu isteği ise uygun görülerek Ke-mal bey'e " bir kıt'a rütbe - i rabia ni-şanı verilmesine dair irade sadır ol-muştu. (5) Halebten sonra Sayda, An-kara, Diyarbekir, Erzurum ve Selânik valiliklerinde birer veya ikişer defa va-lilikte bulunan mumaileyh, nihayet İs-tanbula gelmiş ve meclis - i valâ azalı-ğına ve sonra da reisliğine getirilmiştir. (6) İstanbulda bulunduğu sıralarda Mu-hacirin Komisyonu reisliğini de ifa et-miş olan Vecihi paşa, 20 Eylül 1864 (17 Rebiülahir 1281) tarihinde Hicaz valiliğine tayin edilmiş ve orada üç yıl kaldıktan sonra 15 Temmuz 1867 (12 Rebiülevvel 1284) tarihine rastlayan Pa-zartesi günü hayata gözlerini ebediyen kapamıştır. (7) Sicill - i Osmani'de faz-

(5) — Takvim-i Vekayi', No. 251, 14 s. 1259.

(6) — Takvim - i Vekayi' (No. 409 Sene 1265) de görülen bir kayde göre Ankara valisi Vecihi Paşa, vazifesinde gösterdiği ikdam ve gayretten dolayı takdir edilmiş ve bu maksadla oğulla-rından Kemal Bey'e mirmiranlık rütbe-si verilmişti. Yine aynı gazetede gö-rülen başka bir kayda göre [No 427, 29 Şevval 1266] Ankara valiliğinde bulunduğu sırada kendisine bir kıt'a Vükelâlık nişanı verilmiştir. Halepten ayrıldıktan sonra yerine Reisürrüesayi dar-i Şura Ferik Osman Paşa getirildiği gibi Takvim-i Vekayi' [20 S 1261] Say-da'dan sonra da yerine Meclis-i Valayı Ahkâmı Adliye azasından Kâmil Paşa tayin olunmuştur [Takvim-i Vekayi', No: 297, 18 S 1262].

(7) - Mehmet Süreyya Bey; Vecihi Paşanın 16 Rebiülahir 1284 tarihinde öl-düğünü kaydediyorsa da Sicill-i Osmani [C: 4, S: 603 604 oğlu Kemal Paşanın kale-me aldığı eserin bu husustaki saraha-tına uygun değildir. [Bk. Kemalname-i Dügümlübaba, Millet K. Pertev Paşa kitapları, No 514. S: 33-35, C: 1] Pey-gamberin doğum ve ölüm gününe ras-layan mezkûr Pazartesi günü saat on iki buçuk raddeleğinde Ukbaya göçeden Vecihi Paşanın vefatı oğluna göre, Tanrının lutfuna mazhar olmuş olarak kabul edilmelidir.

la olarak Bozok, Bağdad ve Kürdistan eyaletlerinde dahi bulunduğu kaydedi-len Vecihi paşanın, elimizde belge bu-lunmaması yüzünden, bugün için ora-lardaki hayat ve faaliyetlerine dair hiç bir fikir ve mütalea dermyean edemi-yeceğiz. (8) Yalnız aşağıda kaydedece-ğimiz manzum parçada görüleceği üle-re Vecihi paşa, nice imtiyaz ve nişan-larla taltif edilmiş ve hattâ oğlu Kemal paşanın bu husustaki ifadelerine inan-mak lâzım gelirse Sadarete tayini bile takarrür etmiş ise de o böyle bir tek-lifi kabul eylememiştir. Osmanlı tarihi-nin XIX uncu yüzyılda otuzyedî sene-lik bir devresini kaplayan Tanzimat dev-rinin oldukça tanınmış simalarından bi-risi olan Vecihi paşanın Konya'da ge-çirdiği hayatı, ne yazık ki, bugün bi-zim için oldukça belirsiz bir durum ar-zetmektedir. Bu karanlığın sebeblerini araştırırken onun Konya'da vâli olarak pek az bir müddet kalışının da büyük bir rol ve hissesi olması icab eder.

Şimdi bir az evvel bahsettiğimiz İsmail Sadık Kemal paşanın Edebiyat ve sanattan ziyade tarih bakımından faydalı olacağını sandığımız manzum parçasını birlikte okuyalım:

8 - Vecihi Paşa 1264 tarihinde Musul valisi iken oğulları Kemal ve Eşref beylerle akrabasından Abdülhalim bey ve kethüdası Sabit bey ile divan kâtibi Şefik efendi nişan ile taltif olunmuş-lardı. Bunlardan Kemal bey'e rütbe-i saliseden, diğerlerine ise rütbe-i rabia dan birer nişan verilmişti [Takvim - i Vekayi No: 366 Ra 1264) Bir müddet sonra Musul valisi Vecihi paşa memu-riyetinin tebdilini istemiş, Uhtesine Kângırı ve Ankara valilikleri verilmiş-tir (Bk. Takvim - i Vekayi, No; 387, 16 Ramazan 1264) Yine aynı gazetede gördüğümüz diğer bir kayıdda ise Bağ-dad Eyaleti Abdi paşadan alınmış ve Ankara valisi Vecihi paşaya tevdi, e-dilmiştir. (BK: Takvim - i Vekayi, No. 440, 6/Ra/1267)

İbni Abbas'ın olan türbe içinde medfun
Peder - i pür himemim Hacı Vecihi Paşa

Etti evc - i hac olarak üç yıl şeyhülharemeyn
Kıldı ünlüle Hicaz valiliğinde icra

İrtihali senesi bin iki yüz seksen dört
Pazartesi onikinci rebiülülâ

Mevlidü rihleti Sultanı resul o gündür
Bu zaman ile mekân iki güzel şahid ana

Misli mesbuk değil anda defin olmaklık
Ruhu teslimde dahi eyledi zikri Mevlâ

Saat oniki buçuk olmağı hahişle sorup
Hemen ol an gelicek eyledi azmi ükba

Ellerin ref'i dua ve sonra da yüzüne sürüp
Artık alın diyecek eyledi ruhun itâ

Kimseye bakmadı nezdinde bu sözü der iken
Yani ruhaniyet kıldı hitabı icra

Mevlidi Ankaradır binikiyüzondörtte
Sair ahvalini de edeyim arzu inba

Pederi ve ceddi dahi Ankaranın içinden
Şamludur validenin ceddi cemii ülema

Kendü de ilmü kitabette maharet bularak
Etti Damad Ayaşta Hacı Mes'ud Ağa

Validem Müslime Hanım olarak bu haremi
Haccedüp Mekke'de kılmaştı behiştî me'va

Mevlidim Edirnedir binikiyüz kırk senesi
Çend evlad dahi vermişti cenabı Mevlâ

Fevti haccın akabi zikr ile kabrine dahi
Türbe - i mader fahrüdüserasaye feza

Muttasıl nesli anın huzuru bünyaminine
Kutbı aktab idi asrın da o ferdi dâna

Pederim geldi geldi İstanbula gidüp aklâme
Sonra da Edirneye gitmiş idi bu günâ

Hâzini olmuş idi Edirne valisi olup
Hacı Mes'ud Ağanın daderi Es'ad Paşa

Sonra kırküşte olup Rumeli beylerbeyisi
Edirne valiliğinde de Vekil - i vâlâ

Samakocık ile Varna'ya da memur olarak
Badehu oldu Selanik'e dahi sayeresâ

Kırksekiz sâli vezaretle Belgrat verilüp
Ellibir sâli dahi Bosna'ya valii alâ

Ellialtıda gelüp münfasıl İstanbula
Oldu elliyedide Konya'ya vali - i vâlâ

Sonra Harput ve Diyarbekir o sene bittavcih
Oldu anlarda dahi bir sene ahkâm ferma

Verilüp ellisekiz sâli Haleb Urfa ile
Üç sene sonra dahi mansıbı oldu Sayda

Durdu bir yıl ana mülhak idi Kûh - i Lübnan
Lazkiye ve Trablus ile Kudüs-ü- Akkâ

Altmışikide Belgrada gidip bittekrar
Atmışüşte yine İstanbulu kıldı süknâ

Musul'un valisi olmuş idi atmış dörtte
Âhiri sâlde dahi Ankaraya sâyeresâ

Câh - i Bağdad olup atmışyedi sâli tevcih
Bir sene sonra yine geldi idüp isti'fa

Def'a - i saniyede Ankara tevcih olunup
Oldu takip ile Diyarbekre de tahvil amma

Kângırı ü Kayseri ü Bozuk ü Ankara heb
Eylemişlerdi rica, eyledi devlet ibka

Üç sene sonrada avdet ile İstanbul'a
Erzurum mansıbı tefviz olunmuştu ana

Bir senede durarak avdet idince andan
Saniyen oldu Selânik yine tevcih ü atâ

Bir senede durup anda yine ric'at ederek
Bir zaman Meclisi vâlâye'de oldu âza

Badehû etti vekâletle riyaset anda
Sonra da oldu muhacirlere tanzim - i ârâ

Yani Çerkesler ile sairî hicretle gelüp
Anların kıldı umûr - u- beyitte hüsnü ifa

İsteriken Haremeyn'de kalmayı bir an konuk
Verdi Hak sonra Hicaz valiliği munzam ana

Hûsnü ifada idi eyledi öyle rihlet
Daima rahmetine eyliye mazhar mevlâ

Pederim olmak ile gerçi lisan - ü hâmem
Olmaz vasfını irada kâfi amma

Bu delil kim nerede durmuş ise çıktıkta
Bittahassür ediyordı ahalisi bükâ

Nezd-i devlette birinci vezarette olup
Nice taltif -ü- nişanlarla idi müstesna

Sadra tayini de va'dolunmuşken istemedi
Diyemem baisini olmaya zan kizbû riya

Cami-ü- medrese-mektep -ü- tekke gibi çok
Hayrı etmiş idi ta'mir-ü-tecdid -ü- inşa

Hayra sa'yeyleyerek valide merhume dahi
Kıldı Ayaşta hammamını vakf ü ra'na

Anlara ve cümlemize rahmet idüp Rabb-ı vedud
İki âlemde Kemal ile hemen kâmerva

Bu kitabı okuyandan da olur cümlemize hu
Rahmet ü fatiha ile salevat istid'a

Ankaranın eski ve köklü bir ailesi-
ne mensup olduğunu söylediğimiz Meh-
med Salih Vecihi Paşanın babası, de-
desi, kayın pederi, karısı ve kendisi
hakkında mevcut olan dağınık bilgileri
yukarıki satırlarla bir araya getirip
hakkında okuyucularımıza ufak bir fi-
kir vermeye çalışırken çocuklarına da-
ir de bir kaç söz söylemeyi faydalı bu-
luyoruz: Mehmed Süreyya Bey'in ka-
yıtlarına göre onun Mehmed Salih, Ri-
za, Kemal ve Aziz olmak üzere dört
oğlu vardı. (9) Bunlardan birincisi olan
Mehmed Salih Bey Eylül 1860 (Safer
1277) tarihinde ölmüş ve Karacaah-
med mezarlığına gömülmüştür. İkincisi
olan Rıza bey ise 1878 (H: 1294) de

(9) Mehmed Süreyya, Sicill-i Os-
mani, c : 4, S : 603 - 604. Bununla be-
rabir Eşref adında başka bir oğlunun
daha mevcut olduğu söylenmektedir.

vefat eylemiştir. (10) "Kemalname - i
Dügümlübaba,, adında on ciltlik bir kül-
liyat vücuda getiren İsmail Sadık Ke-
mal Paşa ise mezkûr kitabındaki ifade-
lerine göre Edirne'de 1824 (H: 1240)
yılında dünyaya gelmişti. İstanbul'da
Sultanahmedde Dügümlübaba evkafını
tesise muvaffak olan bu zat, Sicilli Os-
maniye göre beylerbeyliğinde ve Mali-
ye azalığında bulunmuş ve 23 eylül
1892 (10 safer 1310) tarihinde vefat
ederek Sultaahmette Dügümlübaba tür-
besine defnedilmiştir. Bir aralık âyan
azalığında yapan Kemal paşa, kültürü
oldukça kuvvetli ve aynı zamanda din-
dar bir adamdı. Eli kalem tutmakla
beraber meramını nazım yolu ile de
anlatabilmek iktidarına az çok malik
bulunuyordu. Kendisini Dügümlübaba'-

(10) - Aynı Eser, C : 4, S: 88.

nın uğruna vakfû hasredecek kadar ile-
ri giden mumaileyh, bu maksadla bir
de muazzam eser vücuda getirmiştirki,
yukarıda bilmünasebe bahsettiğimiz "
Kemalname - i Dügümlübabadır., Manâ-
yı Kemal «adlı zeyli ile bir tefsiri ve
meşayihden bazılarının hayatlarından
bahseden «Tefeyyüzi» isimli bir kitabı
dahi mevcut olan Kemal paşanın di-
ğer bazı eserlerinin de bulunduğu söy-
lenmektedir. Zikrettiğimiz ilk eserinde
Dügümlübaba'nın doğumundan ölümü-
ne kadar hayatının hemen bütün saf-
halarını manzum olarak birer birer
nakleden bu zat, onun tekke ve kütüp-
hanesi içinde miktarı sayılamayacak ka-
dar bol tarih düşürmüştür. Bu bakımdan
meşhur tarih düşürme meraklısı Süru-
rîyi gölgede bırakan İsmail Sadık Ke-
mal Paşanın Zehra adlı bir kızı ile Ke-
mal isimli bir oğlu dünyaya gelmişti.
Vecihi paşanın Aziz Bey ismini taşı-
yan dördüncü oğluna gelinne, Şurayı
Devlet âzalığından emekliye ayrılan
bu zat, 11 haziran 1914 tarihinde tutul-
duğu hastalıktan kurtulamayarak haya-
ta gözlerini yummuş ve cenazesi ise

ertesi günü öğleden evvel Kadıköyün-
deki evinden alınarak Rumelihisarında-
ki aile kabristanına gömülmüştür. Dil
ve tarih sahasında Türk kültürüne bü-
yük hizmetlerde bulunan Necib Asım
bey bu sonuncu zatın dâmadı
idi (11) Antebli Hasirî zadenin
ma'n - i Şeybanî ve Sehada Hâ-
tem -i Taî olarak kabul ettiği Vecihi
Paşa için yazdığı diğer bir kasidesinde
onun; hükümlerinde hak ve adalete uy-
gun kararlar verdiğini, vilâyetle bulun-
duğu yerlerde emniyet ve âsâyişi bü-
yük bir başarı ile yoluna koyduğunu ve
bilhassa Haleb eyaletinde halka göröl-
memiş bir huzur ve rahatlık teminine
muvaffak olduğunu bildirmektedir.

(11) Sabah, No: 8898, 12 Haziraa
1330/1914 [Ayrıca bakınız : Türkyurdu,
sayı 23-217, Teşrinî sani 19 29, Mîdhat
Paşanın vatandan çıkarılması]. Aziz be-
yin oğlu ise tanınmış Türk hikâye ve
romancılarından Mehmed Vecihi Bey-
dir. Mehmet Vecihi Beyin hayatı ve
sanatı hakkında F. Celalettin'in bir
yazısı vardır [Bk: Servet - i Fünun,
18 Mart 1337, No 7450]

XVII inci Asırda Konya Hayatı

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bir şehrin tarihini yazabilmek için eldeki tarih kitabelerini tetkik etmek yetmez, Bilhassa vakfiyeleri, şer'î sicilleri, eski tapu defterlerini ve arşivdeki (Hazinei evrak) o şehre ait bütün belgeleri gözden geçirmek, bundan başka kitabeleri, yazma eserleri, berat ve fermanları da incelemek, mezar taşlarını okumak lâzımdır. Bir şehrin iktisadî, sosyal, malî, ticarî hayatını aydınlatmak için bilhassa arşivde esaslı bir şekilde araştırmalarda bulunmak şarttır. Ancak bu suretledir ki tarihî bir terkip yapmak mümkün olabilir. Bundan başka o şehir için yazılmış, ecnebilerin yazmış oldukları eserleri de okumak ve onları esaslı bir kontrolden geçirmek de gerektir.

Konya gibi medeniyetler merkezi olan büyük bir merkezin toplu olarak tarihini yazmak demek Türk tarihinin daha doğrusu medeniyet tarihinin en geniş ve değerli bir bölümünü yazmak demektir.

Konyada medeniyetler birbiri peşi sıra derin ve uzun akisler ve tesirler bırakarak gelip geçmiştir. Bu medeniyetler hakkında tahlilî ve terkipî bir eser yazmak imkânlarına bu gün henüz malik değiliz. Olayların sebep ve mahiyetlerini mukayeseli bir şekilde ortaya koymadıkça yazılacak eser ilmî bir değer taşıyamaz. Sadece bir Evliya Çelebi seyahatnamesine veya vak'anüvislerin tarihlerine baş vurarak yazılacak

bir tarih, bir tarih değil, sadece bir vakayiname olabilir.

Konya dergisi Konya'nın tarih, san'at, coğrafya, folklor ve meşahirine ait çok değerli malzemeler yayınlamıştır. Bu dergideki türlü konulara dair çıkmış yazılar yarının gençliğine zengin bir malzeme kaynağı vazifesini görecek-tir. Konya dergisiyle İsparta'da çıkan ve içinde bizim de emek ve yazılarımız bulunan Ün dergisinin özellikleri mahallî bilgilere ve mahallî hayatın inceliklerine değer vermelerindedir. Konya'nın zengin bir tarihi ve o nisbette büyük ve muhteşem bir medeniyeti vardır. Meydanda böyle iki el sürülmemiş hazine dururken kalkıpta bu dergide Fransız kültüründen ve garp felsefesiüden, Hint Edebiyatından bahsedersek bu hakikat hem gülünç hemde cüce bir bilgiçlik olur.

Eski bir medeniyetin canlı eserlerini taşıyan şehirlerin kendilerine mahsus renk, koku hattâ bir ruhu vardır. Bir şehirde çıkan dergi de bilhassa bu renk, koku ve ruhu canlandırmalıdır.

Frederick Sarre'nin medeniyetler şehri diye tarif ettiği Konya'yı lâyık olduğu büyüklüğüyle tanıtmak hem medeniyete hem de vatana ve bu yurdun tarihine en büyük hizmet olacaktır,

İslâm! Türk medeniyetinin ve ortaçağ Türk âleminin büyük merkezi Konya'nın tarihi ne kadar zengindir

Konya dediğimiz zaman, elbette Konya'nın hinterlandı olan yerleri, Karamanı, Beyşehir, Akşehir ve bundan başka her biri ayrı bir hüviyyet taşıyan diğer kasabaları da kasdetmekteyiz.

Bu yazımızla Konya'nın XVII inci asır hayatına ait üç vesika neşrediyoruz. Bu vesikaların üçü de arşivdeki mükemime defterlerden; yani devlet muhabe-
rayanın birer suretlerinin kaydedildiği defterlerden alınmıştır.

İstanbulda Başbakanlığa bağlı arşiv dairesinde tarihimize aid çok zengin vesikalar vardır. Bunların onda dokuzu henüz ne tasnif edilmiş, nede tetkikten geçirilmiştir. Burada maliye, idare, ordu, mühimme, teşrifat defterlerinden maada çok, çok mühim evrak torba ve sandıkları vardır. Devletin gizli muhaberatinin kaydedildiği birde (Mühimme mektume) defterleri vardır.

Burada yayınladığımız üç vesikadan ikisi san'at hayatımıza aittir. Biri tellallığa, öteki de külâhçı esnafına dairdir.

Sanat, daha doğrusu zanaat hayatımızla bunlar mensuplarının inzibatına ait olan bu vesikalar çok dikkate şayandır. Halkın emniyet ve güveni bakımından tellallığın nasıl bir usule tabi tutulması lâzım geldiği bu vesikanın mutalaası sayesinde anlaşılacaktır.

İkinci belge ise külâhçı esnafına aittir. Külâhcıların alması lâzım gelen keçi tiftiğini haksız olarak satın alan ve bunları yabancı memlekete (Frenk vilayetlerine) sevk ederek satanların bundan menedilmeleri hakkındaki Padişahın bu hükmü bize sanat hayatımızın mahiyeti hakkında bir fikir vermektedir. İmparatorluğun teşkilat alanındaki esaslı kaidelerinden biri de her işi ehline vermek olmuştur. Her önüne gelenin istediği zaman ve istediği yerde dükkan tezgâh açamayısı bizde zanaatın gelişmesi ve hırfet ehlinin perişan olmaması için başlıca bir âmil olmuştur.

Sanatın ve sanatkârların tabi oldukları umumi usul ve kaidelerin gevşemeğe yüz tutmasıyledir ki bir çok milli sanatlarımız ortadan kalkmıştır.

Üçüncü vesika ise Selçuk hükümdarlarından Sultan Alaeddin vakıflarından Selimiye köyüne ait bir hükümdür. Her türlü vergiden muaf olan bu köye haksız giden ve haksız olarak köy halkına bazı angaryalar yükleten paralar alan hükümet adamlarıyla subaşların ve sair inzibatı teminle mükellef olan ehli örfün zulumlerinin menedilmesi hakkındaki bu vesika adalet bakımından çok önemlidir.

Burada geçen cizye ve ispenç gibi vergiler eskiden Hristiyanlardan alınan birer nevi vergilerdi. Bundan anlaşıyor ki bu köy halkı hristiyan türklerle meskûn bulunmakta idi. İспенç vergisi bir nevi baş vergisi idi

Vesikada geçen (müft ve meccanen) tabirinden gelenlerin halka eziyet ettiklerini hem kendileri hemde hayvanlarını halka bedava besletmekte olduklarını anlamaktayız. Hükümde bu hareketin yolsuzluğu zikredilmekte ve men'i emredilmektedir.

Bu vesika bize 17 inci asırda memleketin Halk hayatını aydınlatması bakımından önemlidir. Bu gibi vesikaların neşriue devam edeceğiz.

Konya Kadısına hüküm ki:

Medinei Konyada bilfiil berati şerifimle dellâl başı olan Cafer arzıhal edüp medinei mezburede dellâl başı marifetile kefilleri alınub badehu delâllik edegelmişler iken hâlâ bazı kimesneler keffilsuz kazai mezbûr suvkunde delâllik edüb nice kimesnelerin eşyası zayi olmakla kadimden olageldiği üzere amel olunub ve dellâl başı marifetiyle keffili olmıyan kimesnelere dellâllik eyleme babında emri şerifim rica ettiğü ecilden vechi meşruh üzere amel olunmak için yazılmıştır.

Fi evahiri C = Cemazielahir
1075 (1664)

Mühimme 95.
Sa. 79.

*Konyada naib - üş - şer'i olana ve
Karaman mütesellimine hüküm ki,*

Medinei Konyada külahçı taifesi arzıhal edüb nefsi Konyada bey' olunan beyaz ve kırmızı ve siyah keçi tiftiğinin iştirası bunlara mahsus olub buldukları yerden narhı cari üzere iştirā edüb dahlolmaz iken Mehmet efendi demekle maruf kimesne ve Hacı Üveyis ve Hacı Süleyman ve Hacı Şaban ve Bezircioğlu Musa ve âyânı vilâyetten Şeyih Ali ve şeyih Abdullah nam kimesnelerin muavenetlerle külahduz taifesi ne mahsus olan tiftiği bunlara aldırmaıyb kenduler alub ve kuraya âdemler gönderüb cemedüb yükler bağlayub Frenk vilâyetlerine gönderüb bunların kâr ve kisiblerine muzayaka verüb ve bunları mütesellim ve ehli örfe tagrim ve teczim ettirüb teaddiden halî olmadıkların bildirüb emri şerif rica etmele-rile kadimden olageldiği üzere mahal-linde Şer' ile görölmek emrim olmuştur.

Evahiri Ca = Camaziyelevvel
1089. (1678)

Mühimme defteri. 96.
Sa: 75.

Konya Kadısına hüküm ki,

Dar - us - saade ağası arzıhal edüb kazai mezburde vaki merhum ve mağ-furunleh Sultan Alaeddin evkafı kar-yelerinden Selimiye « ساليمة » nam karye reayası mefer - ül - kalem ve maktu' - el - kadem serbest olub üzerlerlerine edası lâzım gelen cizye ve ispenç ve sair rüsümü reaiyet her ne ise canibi vakfe verüb Mirimîran âdem-leri ve subaşları ve sair ehli örf taife-si miqbaid dahl ve taarruz etmemek üzere müteaddid hattı humayun ile mazmun evamiri şerifeleri bir vecih ile dahlolunmak icab etmez iken Karaman Beğlerbeğisi hıfâfı şer-i-şerif karyei mez-bur reayasının üzerlerine konub müft ve meccanen yem ve yemeklerin ye-dirüb ve akçasını ve senede dörder yüz guruşların alub vakfı mezbur rea-yasına gadretmekle hilafı şer' ve mu-gayiri hattı humayun Karaman beyler-beğisi ve sairin bu makule mekûlat ile rencide ettirilmeyüb ve arpa akçası ve yine dörder yüz guruş talebile bir ak-ça ve bir habbelerin alınmamak üzere emri şerif verilmek ricasın ilâm etme-ğin şer' ve kanun üzere amel olun-mak için hüküm yazılmıştır.

Evasıtı R = Rebiülahir 1089 (1678)
Mühimme. 97.
Sa. 33.

Konya ve Çevresinde Bir Gezi Notları

Afyonkarahisar - Konya - Seydişehir - Beyşehir

Naci Kumahmedoğlu

Adana Müzesi Müdürü

*Afyonkarahisar : Müze, Eski Eserler,
kütüphaüe*

Geçen seneki İzmir Fuvarını ziya-retim vesilesiyle yapmış olduğum gezin-tinin mahsulü olan gezi notlarımdan Konya ve çevrelerini ilgilendiren şu kısımları, esasen (Konya Halkevi Dergi-sin) de yayınlamayı istiyordum. Çoktan-beri hazır olan bu yazılarımı gönderme fırsatı Halkevinin sayın Başkanı Avukat Suat Yeşilyurd'un Konya Dergisini ge-reği gibi canlandırmak gayretine katıl-mamı isteyen mektubu ile elde edilmiş bulunuyor.

Sahib Ata oğullarının sahib olduk-ları yalçın, tarihî kalesiyle ve Ali Çe-tinkayanın ana yurduna armağanı olan îmar yapılarıyla değeri artan Afyonu çok eskiden tanırım, Gardan çıkınca karşılaştığınız, her biri Yüce kâtenin küçük birer modeli olan granit te-peleri ile müstesna bir manzara ve ilk bakışta insanda sertlik tesiri bı-rakan bu şehir, gerçekten özke bir tet-kik ve dikkate değer. Hele, her mev-simde sabahları kuru, soğuk bir hava Afyona yönelen yüzünüzü kamçılar. Bu-na bedel güzelim kaymak şekerleri ağ-zınızı tatlandırır, içinizi kızdırır. Eğer bir de bu sabah ayazında şehre inip te meşhur (Şükran Lokantası) na uğrarsa-

nız orada manda kaymağı ve sı-cak süt, tereyağı, veya işkembe çor-pasıyla sabah kahvaltısı yaptıktan sonra Cumhuriyet alanına doğru bir gezinti yaparsanız içinizdeki huşunet, yüzünüz-deki soğuk okşayış derhal kaybolur. Çünkü Türkiyede kurulmuş olan Ata-Türk ve Kurtuluş anıtlarının en canlı ve heybetlisi, Türk kahramanlığının en vakur anlamıyla tunçlaşmış, karşınıza dikilmiş, sizi Türk tarihinin enginlerine ve kurtuluş savaşının künhüne sürükler, kendinizden geçirir. Hakikaten bu anıt ve çevresi, eski partial Afyona muh-teşem bir vekar ve müstesna bir güzellik bahşetmiştir ...

Bundan sonra, Vakıflar Genel Mü-dürlüğünce onarılan Gedik Ahmed Pa-şa camii ile bunun yanbaşında Müze olan Gedik Ahmet Paşa medresesi bu şehre paha biçilmez bir madalyon gibi süs ve kıymet kazandıran ata arma-ğanlarıdır.

Firikya Eski Eserleri Müzesi liya-katını kazanmakta olan mütevazı müze-nin özelliklerinden başta geleni : KU-SURA hafriyatı salonudur. Bu eser-ler arasında mermerden, pişmiş toprak-tan İDOL, damga, mühür izleri taşıyan ocak kevarları; taş balta, geyik boy-nuzu silâh takımları emsalsiz parçalar-

dır. İçeriki salonlarda ve avluda Sayın Müze Müdürü arkadaşımızın özenen eliyle tanzim ve teşhir edilmiş olan eserler arasında bir takım köfegi taşından mezar taşları üzerindeki av ve harp merasimleri tasvir eden kabartmalar, Selçuk devri başlangıçlarına ait olmak ihtimali bulunan eşsiz buluntulardandır.

Etnoğrafya salonunda dikkat ve itina ile teşhir edilen millî elbise ve işlemlerden başka "Sultan Gazan Han," a ait olduğu üzerindeki celi sülüs yazıdan karine ile anlaşılan süngü şekilli kılıç ile, nefîs yazı ve bezekler taşıyan büyük şerbet taşı, daha buna benzer değerli antikeler vardır.

Müzeden sonra, Müzeci Arkadaşım Bay Süleyman'ın refakatinde şehirdeki bazı eski eserleri tetkik etdim. Bunlar arasında okuyucularına orijinal bilgi verecek olan noktalara değeceğim : Kale eteğinde - Doğanca Mahallesi: şimdi bir mescid çatısı altında bulunan (KIRKLAR MAKAMI) hakkında özel bir etüd yapılsa yeridir. Biz bu etüdü, seyahat notlarımızın Eşme kazası ve civarında tetkikler bölümündeki (KARACA AHMED ZİYARET YERLERİ) yazısında yapmış bulunmakla beraber burada bir özet veriyoruz :

Eşmenin Karacaahmed türbesi, evvelce, akıl hastalarının tedavi edildiği ve hâlâ da çocuksuz kadınların adandıkları kutsal yerdir. Karacaahmed türbesinin içinde görmüş olduğum ağaç tomruk'a adanan kadın sarılır ve muradının hasıl olması için dua ve nezir yapar. Bunun gibi Kırklar makamı türbesindeki yatırın başucunda asılı ve birkaç budaklı bir ağaç kökü ile sapı eski zaman gürzleri şeklinde bir tomruk asılı durur. Bu tokmağa kırkların tokmağı = G ü r z ü " deniliyor. Bu Gürz, A f y o n kalesinin fethi sırasında Erenlerin elinde imiş. Burada asılmış çatallı buynuzlu bir geyik kafası iskeleti de vardır. Geyik de Türklerce ve eski Hitit-Etilerce kutsal tanınan bir hayvandır. Geyik postu, Erenlerin na-

mazlığıdır.. Gelelim, tokmağın topuzunda iki yerde göz gibi oyuklar yapılmıştır. Buraya adaklar, ziyaretçiler mum parası atarlar ve tekke bekliyen tekkenişin bu parayla mum ve saire alır. Bu makama da çocuğu olmayan veya doğup ta yaşamayan kadınlar adanırlar.

Şöyle ki: Çocuğu olmayan kadınlar ilkin kırkları temsileden mezar sandıkasının etrafında tekkenişin kadın tarafından üç defa dolaştırılır, sonra mezarın başucuna getirilerek yatırın başındaki kavuğun yeşil sarığı ile belinden bağlanır, kadına okunur üftenir; adaklı kadının içinden, çocuğu olması için bir şey adar ; bundan sonra orada hazır bulunan bir oğlan çocuğuna kadının bağı çözündürülür.

Bu bağı ilk bağlayan ise türbedar kadındır. Benim tetkikim sırasında yanımda bulunan türbedar kadın, bu hareketi şöyle ifade etmiştir : " Biz satarız, yani bağlamak suretiyle Kırklara haval ederiz -, Kırklara satıldı ve sattık.. deriz; sonra mâsûm bir oğlan çocuğuna bağı çözündürürüz. Bundan keri hacetçinin muradı hasıl olunca adağını nereye ve nasıl yaptı işe öylece yerine getirir. "

Görülüyorki Afyondaki Kırklar makamına çocuk doğurmak için adananlar üzerinde yine bir tokmak topuz bağlamak ve bağlanmak bir erkek çocuk tarafından çözündürülmek gibi bir "fetişizm," hâkimdir, Burada tomruğa bağlanmıyorsa DEDE'nin kocaman bir topuz teşkil eden kavuğuna bağlanmak vardır. Kadının bağının bir erkek çocuk kâhil değildir - tarafından çözülmesi şüphesiz daha realist bir hareket teşkil eder.

Karaca Ahmed'de gördüğümüz tokmak, baş tarafı kalın ve dibe doğru incelen bir ağaç sikkedir, bununda başının ortasında bir oyuk vardır ki buraya mum dikildiği yanık alametinden anlaşıyor. Kanaatıma göre butokmak ağaçtan yapılmış bir " FALLÜS ", yani erkek tenasül uzvu taşıdır. Bunu çocuk

isteyen kadın sırtına sarınmakla mânevi ve ruhî bir ilkah ve telkiye aşılmanaya nail olmaktadır. Çok eski zamanlarda Anadolu, Babil, Mısır, Hint, Çin, Yunan ve Roma ülkelerinde inanılmış olan Fallüs kültü - zekerperestlik - nişanelerini taşıyan bu gibi geleneklerin izahını biz bu noktada bulmaklarız.

" Kırklar " tabirine gelince : Bu kimseler İslâm mitolojisinde evliyalığa erişen "gaib erenler" dir. Eski tekke edebiyatında : " Üçler, yediler kırklar + biz anların biriyiz ", gibi deyişlerle anlamlandırılan kırkların belli kimseler olmayıp kutupluk, gavslik, budalalık gibi erişmiş mertebesi olduğu bellidir Binaen aleyh bir çok yerlerde olduğu gibi Afyon kalesi eteğinde de o koca sarp kaleyi fetheden insanüstü kahramanlar arasına Kırklar ve onlarda " Kırklara karışmış ", olduklarını anlatan bu makam, yer almıştır.

Buradan aşağı doğru inerek, yine Vakıflar idaresinin ve hamiyetli kimselerin himmetiyle restore ve tamir edilen ULU CAMI yi gördüm. Selçukîlerin Afyonda ilk eserlerinden olan bu âbide artık ölümden kurtarılmıştır, ne mutlu ?

Bundan sonra da eskiden önemli bir Mevlevî dergâhi olan " Sultan Divanı ", yi ziyaret ettik. Çok iyi muhafaza edilmekte olan bu dergâh ve camisinin yalnız avlu ve bahçesinin bakıma muhtaç olduğunu söyleyebilirim.

Afyonda Ulucami'den sonra önemle üzerinde durulması gereken bir eser varsa o da "SAHIPLER TÜRBEŞİ "dir. Eskiden mezarlık iken bozularak, kaldırım döşenmiş, pazar yeri haline getirilmiş olan yerin sonundaki bu türbede Sahip Ata oğullarının mermer lahitleri ve belki alt katta mumyalarını iktiva eden bir anıttır. Müze idaresi bu türbeyeye bir kapı taktırmış ise de dam saçağı ve damı onarılmak ister. İçerideki lahitlerin de tanzimi çok yerinde bir hizmet olur.

Mısırlı mahallesinde, Fatih Sultan

Mehmed'in vezirlerinden Kasım Paşa'nın vakfı olan (Abdürrahim Mısırlı) türbe ve camii de tetkike değer : Cami avlusundaki küçük boydaki mezarın Kasım Paşaya ait olduğu söyleniyorsa da mezarın taş ve yapısı daha yeni devre ait ve küçük boydadır. Sanduka kenarlarındaki taşlara bir hançer, enam kesesi, gül motifleri kabartmaları işlenmiştir. Abdürrahim Mısırlı hakkında Halkevi Dergisi olan Taşpınarda ve Osmanlı müelliflerinde malûmat vardır -Sırası gelmişken diyeyim ki, uzun yıllardır Afyon lisesinde öğretmenlik yapmakta olan Hemşehrim Edib Âli Bakı Halkevinin idare ve yayım işlerinde bu memleket tarihine, kültürüne çok değerli hizmetler görmektedir. (Karacaahmed Akıl hastalıklarını tedavi Yurdu), (Halk Şairi Deli Bekir Harabi) kitapları ve diğer değerli tetkik eserleri yazmıştır.

Zarfı ve mazrufu ile Afyon için baha biçilmez bir irfan ocağı olan Gedik Ahmed Paşa Kütüphanesi, tam Lisenin karşısında, Halkevinin yanında, İstasyon caddesinde; Afyonun en işlek yerindedir. Kütüphane müdürü olan Üstad Bekir himmetiyle Kütüphanesindeki bazı kıymetli elyazması şaheserleri gördüm :

Bu çok kıymetli eserlerden bazılarını siz okuyucularına da salık veriyorum; Belki yolunuz uğrarsa görmek istersiniz.

MEŞK MECMUASI: Kanunî Sultan Süleyman devrinin şöhretli hattatlarından AHMED EL KARAHİSARİ' nin kaleminden, bir çırpıda çıktığı anlaşılan bu mecmua, eliften yâya kadar arap harflerinin sülüs yazı ile kaligrafisi teşkileden örneklerdir. Gerçekten bilgin, titiz bir elin hiç falso yapmadan hepsi birkalıpta, bir ölçüde yazılan meşkler birer hüsn - ü hat levhası teşkiletmektedir. Levhaların kenarları ve yazı boşlukları ince bir zevk ile minyatürleştirilmekle esere ayrıca kıymet verilmiştir. Yazılış tarihi hicrî 991 dir.

YAZMA, TEZHIPLİ KURAN: Ab-

dullah ibn - i Mehmed bin Mahmud el mülakkab bi Bedr - il Hemedanî,, tarafından yazılıp, tezhiplenmiş. 718 ramazan ayında ikmal ve Sultan - i Selâtin ÖZBEK'e takdim edilmiş olan bu mushafın kutsallığı, Hattat sanatkarın dehasıyla harikalaştırılmıştır. Yazısı: Baştan sona kadar gayet ince çifte çizgi ile yazılarak içerileri altın hal ile yaldızlanmıştır Böylece eser, şahane bir kılığa bürünmüştür. Bu Kuranın Karahisara Gedik Ahmet Paşa tarafından Kırım fethi sırasında elde edilerek, kendi yaptırdığı camiye getirilip konulduğu anlaşılmaktadır. Fakat buna dair bir kayıt yoktur.

DIVAN - I KEBİR - İ MEVLÂNA CELALEDDİN - İ RUMÎ: Ahmet bin Mehmed el Kâtib - il mâruf bi ibn - i Nessac el Mevlevî el Ehadî tarafından 727 ramazan ayı başında yazılmıştır. Bu nadir nüshanın, son Osmanlı padişahlarından Sultan Mehmet Reşad V. tarafından müzehheb bir ciltle kaplatılarak Sultan Divanî Dergâhı'na hediye edildiğine dair baş sahifesinde güzel bir talik yazılı tekaddüme vardır. Bilindiği gibi merhum Sultan Reşad, Mevlevî tarikine girmişti; Üsküdar Mevlevihanesi postunda oturan Afyonlu Sultan Divanî evlatlarından FERRUH ÇELEBİ'ye intisabettiğinden bu armağanı mürşidinin cediti olan Divanî'ye armağan etmiştir.

Afyonda iki günlük konuklamanın belli başlı noktaları burada tamamlanıyor ve Konyaya geçiyorum.

KONYADA TETKİKLER.

Eski bir Fransız seyyahının " Dö-

nen Devrişlerin Şehri „ deye adlandırıldığı Konyayı 30 yıl önce bir haftalık ikametle tanıdım. Doğduğum memleket: Seydişehir olduğundan Askerlik okullarındaki künyem, Konyalı olarak çağırılırdı. O vakitler büyücek bir kıralık ülkesi genişliğinde sayılan Konya İlinin Isparta Sancağının Atabey - Agras - kasabası baba yurduumdur. Şimdi eski Konya İlinin içinden dört vilâyet doğmuştur.

Otuz yıl önceki Konya ile bu günkü arasındaki fark, Konyalı Hemşerilerimin matbuat sütunlarında yana yakıla açıklandıkları gibi eskisinden kötüdür.

Konyaya şahsiyet vermiş olan Koca Mevlâna dervişlerinin döne döne yüceliklere yükseldikleri Semâhane, o tarihi devirlerin hatıralarını ağızlarında koruyan Müze'ye çevrilmiştir. Molla Hünkâr oğlu Çelebilîğinin yerlerinde yeller esmekle beraber Dönen Devrişler Dergâhı çillekeşliğinin en son canlı mümessili olan ak sakallı, nurlu yüzlü Mehmed Dede,yi, Müze müstahdemi olarak kendisini Pir'inin türbedarlığına vakfetmiş, yine Semâhane mihrabı karşısında sedefkârî rahlesinin önüne diz çökmüş, Mesneviyi mutalea ederken görüyorum.

Müzenin gümüş kapısından huşu içinde girip, sağ ve sol duvarlardaki yazı levhalarına göz gezdirirken, soldaki şu levhaya benim gözüm, gönlüm takıldı. Bu yazı, renk ve mâna şaheseri önünde çivilendim:

" Bazâ bazâ her an çi hestî bazâ

Ger kâfir - ü kebr - ü pütperestî bazâ

İn Dergeh - i - mâ dergeh - i nevmîdî nîst

Sad bâr eğer tevbe şikestî bazâ "

MEVLÂNA

Koca Mevlânânın havsala genişliği ni, ruh enginliğini ve toleransının üstünlüğünü ifade eden şu rubaîsi Dergâhına giren, eşiğine ayak atan tefekkür erbabına şüpesiz bir ayak kirası teşkil eder. Bakınız:

« Geliniz, geliniz, her ne olursanız olunuz, geliniz Eger kâfir, ateşperest mecûsî veya puta tapan olursanız da geliniz. Bu bizim tekke eşikliğimiz

ümitsizlik dergâhı değildir. Eğer yüz kez tevbenizi bozmuş olsanız dahi geliniz »

Müze Müdürü sayın arkadaşım Zeki Oralla diğer eserleri tetkikden sonra odasına geldiğimizde beni hâlâ o rûbainin büyüğü altında görerek, Ilgında yerleşmiş harabatı bir şair olan Behçet Keşfi Akgüneşin şu kasidesini defterime yazdırdı :

Nur - i zâtinle bütün ekvanı tenvir eyledin
Himmetinle müşkilat - ı aşkı tehvin eyledin
Şems - i Tebriz'in elinden bade - i gülğün içüb
Nefha - i esrar - ı Zat'ı Nay'e telkin eyledin
Her nefes ya Hayy deye Nay'ın terennümsaz olub
Perde perde vahdet - i Mevlâyı tâyin eyledin
Bürc - i Vahdettir makamın serteser varlık senin
Kâinatı feyz - i irfanınla tezyin eyledin
Mesnevî'n Kelâmullah'tır hâl ehline
Kudret - i icaz ile Kuran'ı tatmin eyledin
Vecd - i hâlât bahşeder şekl - i semâ'n BEHÇETE
Ehl - i aşka vuslet i Mevlâyı temin eyledin.

Bir müzeden ziyade, Şarkın bin bir gece masallarındaki hazinelerden birisi gibi insanı imrendiren bu yerde hayret ve huşûdan başka duygular altında olmadığımı söyleyebilirim. Bunun için sizlere müze muhteviyatı hakkında izahlarda bulunmayı esasen mevzu dışı görüyorum. Ancak, Konyanın kazandığı ikinci bir Müzeyi, tamir edilen İplikçi camiinde kurulan, klasik eserler müzesini salık vermeliyim:

Değerli bir Selçuk yadigarı yapısı olan İplikçi'nin Müze salonu haline getirilmesi iki başlı kazançtır. Burada Konya ve çevrelerinin en eski tarihini canlandıracak antik eserler bilgili bir şekilde düzenlenmiş, her halde sıva işi bu günlerde tamamlanmış olacağından bu müze salonunun da açılmış olduğunu ümit ederim.

Konyadaki diğer Selçuk anıtlarını kâmilan ihmal edilmiş bir halde gördüm. Şems - i Tebrizî türbesinin etrafı açılıp bahçe haline konmuşsa da Türbe,

biçimsiz bir halde onarılmış ve tamamlanmamıştı.. Alaüddin tepesinin ve oradaki muhteşem eserlerin perişanlığı ise acınacak bir durumdadır. Bununla beraber, Selçuk Konyasını bize kıymetli eserleriyle tanıtmaya muvaffak olan rahmetli Ferit beğle Dr. Feridun Nafiz Uzluk ve Kütüphaneci Mesud Koman arkadaşımın hizmet ve himmetlerini takdirle anarım.

Mesud Koman « Turgudoğulları » hakkında yeni bir etüd hazırlamakta idi, ki bu: Kadınhanı ilçesinde Turgud oğullarından Ömer Bey Zaviyesi ve Turgudoğulları adını taşıyor. Bu etüd dolayısıyla mevzuu aydınlatıcı olan bende ki bir vesikadan da bahsetmeği yerinde buldum : Konyada « Şeyh Turud » oğulları arasında bir şeyh "TURASAN,, adı geçmektedir. Benim vereceğim malûmat bu isim üzerinedir.

Turgut - TURUD - oğullarından ÖMER BEY, Kadınhanında yaptırdığı zaviyenin şeyh ve mütevelliliğine, TU-

RUD oğullarından « Şeyh Turfan » ile « Durmuş » u tayin etmiş olduğu 827 H. tarihli vakfiyede yazılıdır. Eldeki icazetnameye göre de : Turud oğullarından « Süleyman, TURASAN, Bayezid, Siyahpuş » lara icazetname intikal etmiştir.

Burada adları geçen TURUD ve TURASAN isimleriyle ilgili olarak : Gaziantep'te mühim bir Bektaşî ocağı olan DEDEGARKIN ailesi ellerinde görüp tetkik ettiğim 775 H. tarihli Ahilik İcazetnamesinden aşağıdaki kısmı tetkikçilerin nazarına arzedeceğim. Bu icazetnamenin baş tarafı Abbaslı Halifesi'nin mühürü ile mühürlü ve Arapça, Farsça 42 satır mukaddeme teşkil eden kılışe tabirlerden, düalardan sonra Farsça şu şekilde tamamlanmaktadır :

..... واهذا اسمها الدائرة الفتوة وترميمها العائدة
السخر المروءة التي اخی طورسان بن هابيل که با اکثر این
خصائل حمیده منجلی کشته و مقبول قلوب افراد این
طایفه شده است زبدة الاقران و عمدة زوایه صاحب
الرضیة والسنة السنية اخی النقی طروت اجه خصی
[Hassi] سلم الله تعالى بستان و نشوده و همت اجازه
که منصوب فتح باب آسانه و عقی قندیل و اخذ المری للترتیه
والخدمة الصادقین والواردین است کما هو المهود من
صدور هذه طریق روائه کرد مدما که اورا اختیار
ارباب الطریق سید شرف الدین اخی خواجه عثمان بستان
و کشو و میان اخی امیر بستان و کشود و میان اخی امیر بستان
راسطان الفتوة مفتخر المروءة تاج الاسخیا اخی ناصر الدین
اخی اوران دباغ رحمة الله علیه بستان و کشود و میان اخی
اوران را اخی احمد بستان و کشود و میان اخی احمد را اخی
قیصر بستان و و اخی قابلان، اخی حسام سوزنکر،
اخی عبدالله، اخی فرج، علی عربان، اخی محمد خصیر باب
اخی محمد بخاری، اخی رشید کبری بستان و کشود و میان اخی
رشید کبری در خاندان عباسیان را امیر المؤمنین علی کرم الله
وجهه بستان و کشود و میان علی را امیر المؤمنین حمزه رضی الله
عنه بستان و نشود و میان امیر المؤمنین حمزه را رسول الله
الثقلین امام المقلین، یمون القبه اهر الخدر و اصل ذیل نبیل
و کشود و فتو را محمد علیه السلام جبرائیل امین از حضرت
ربوبیت آورد و السلام علی من التبع الهدی کتبه فی رابع عشر
شهر ان سنة ٨٥٥ و سبعین و سبع مائه.

سید حاجی یوسف شهید به الاجازة شهید بایه کتبه لفقیر
سید یری محی الدین حسین فقیه عبد الله ابن الخطیب
للحافظ السالی

سید حاجی محمود بن سید محمود بن سید علی بن سید
سید حاجی مولود حاجی بالی مرسل [S]
یونس بن مصطفی سید مصطفی بن ابراهیم سید اسکندر بن
سید حسن

سید حسن بن سید حاجی حمزه سید شیخ شهاب الدین
سید عبد الرحمن بن سید رسول بن شیخ یحیی
سید شکیب بن سید اخی الور بن سید خلیل بن
محمد اخی سید مصطفی سید محمد

سید خلیل قری عائشه سید مراد ولد عائشه سید بن مهدی
سید مهدی بن سیدی سید ولی بن ارضی

Tasdik mührü

بندہ منان احمد

المولی بقضاء ترکان

حلب

Merhum M. Cevdet'in : « Zeyl-i Alâ fasl-il Ahıyyetel Fetyan et Türkiye Fi Kitab ir rihlet-il İbn-i Batute. İstanbul Kurtuluş matbaası 1932 » adlı değerli kitabının 230,231 inci sayfalarında Ahilerin müessese ve erazilerine ait dercettiği vesikalar arasında : « Ankara lıvasına tabi Yabanelinde (TURESAN BEY) cami ve zaviyesi evkafından bahseden vesikada : sabıka avatıf-ı Hüsrevaneden cümlesi refolunub müteaddit ahkâm-i şerife verilüb eski defterlerde de kaydolunmuş. Haliya vilâyet müceddeden yazıldıkta sehven kaydolunduğu Divan-i âli de tamam malûm olub defter-i ceditde tashih olundu. 938 ramazan ortası " deye mesturdur. Mezkûr kitabın 216. Sayfasında Ahi mezreaları arasında : « Mezarî-i Musa oğlu Ahi Turut ve ahi İnebeyi oğlu Davud ve ahi Gündüz oğlu Sahib fi SARU ALAN. » adı geçmektedir.

[S] Elimde bulunan (Seyyid Ali Sultan Velayetnamesi) Bektaşî silsilenamesinde Rumeli fatih olarak gösterilen Mürsel Bali ve ya baba - ile ilgili isimler olduğu kanaatındayım ; Çünkü tarihî birbirini tutuyor.

Bundan başka Adana şer'î mahkeme sicillerini tedkikim sırasında (TURASAN) hakkındaki kayıtları da buraya yazmağı faydalı buluyorum

Sicil def. No. 3, S. 70, 77 : Turasanlı maa Cemaat-i Kobaran hakkında ferman. tarihi 1114

Sicil def No. 103, Sah. 35. Tarihi 1132
"Dündarlı - Ceyhan ilçesi- nahiyesinde Tur Hasan Işıklı cemaati 100 nefer reaya olduğu ve Tur Hasan zaviyesine merbut oldukları,, hakkında.

Sicil. 21,22. Sah 5, 50. Tarihi 1129, 1132
"Dündarlı nahiyesinde sâkin (TUR-HASAN ŞEYH) evlâdının 1122 tarihli ellerinde bulunan vakfiye suretine göre bunların (filasıl Niğdenin Şamardı nahiyesinde medfun meşayihden Şeyh Turhasan) evlatlarından olduklarından tekâlif-i örfiyye ve şakkadan muaf tutulmaları hakkında ,, ferman kayıtları.

Şimdi Konya Müzesi müdürü olan Zeki Oralın Niğde Halkevi dergisi olan Akpınarın No. 17, Temmuz 1936 sayısında münteşir (Şah-Şeyh Turhasan hakkında) başlıklı tetkik yazısı ve şifahen verdiği izaha göre : Niğdenin Şamardı nahiyesinin Bademköyü civarında Aladağın Demir kazık tepesi eteklerinde bir türbesi bulunan ve köylülerce TORASAN şeklinde söylenen babalı kızlı iki mezarı muhtevi beşik örtülü bir türbe vardır. Müteaddit berat ve fermanlar mevcutmuş. Bay Zeki Oral, tarihî kaynaklara dayanarak makalesinde : Şah Turasan, büyük Selçuk Hükümdarı Alparslanın ümerasından olup 466 H. 1073 yılında Melik Ahmed Gazi ile birlikte Melikşah'tan aldıkları kuvvetle Ma-

latya taraflarından hareketle Sivası zaptettiler,, demektedir.

Arzettiğim bu kayıtlardan sonra : Ceyhanın Dur Hasan Dede adını taşıyan köyde muntazam bir türbesi bulunan zata gelelim. Evvelce (EVCİLER) köyü adını taşıyan bu köy halkı Tahtacı Alevilerdir. Dur Hasan Dede ise namı diğeri (YANIN YATIR) denilen Horasan Erenlerindendir. Elyevm Tahtacı Alevî Türkmenlerin (1) yanın yatırılı, 2) Hacı emirli adlarını taşıyan iki büyük-kolundan birisi bu Durhasandede evladı olduklarını bilâ vesika iddia eden ve İzmirin Narlıdede köyünde oturan Yanın yatıroğulları mürşit kapısına bağlıdır. Hacı Emililerin mürşit kapısı : İslahiyyenin kabaklar köyündedir; ve bu köy civarında Çerçili mevkiinde medfun (İbrahim Sanî) evlâtları olduklarını, bunlarda bilâ hüccet iddia etmektedirler Fakat gelenekleri ve halkın ananevi bağlılıklarını biz birer hüccet sayarız. Belki de dedikleri gibi ellerindeki senet ve hüccetler, zamanla kaybolmuş sayılabilir. Bizim yukarda kaydettiğimiz Adana şer'î mahkeme sicillerinde de « Dündarlı nahiyesinde Durasanlı Cemaati ve evlatları.. ,, zikredilmiştir. İşte bu Durasana tahtacı cemaati (YANIN YATIR) lakabını vermiştir. Belki de bu köydeki türbede yatan aslı değil de makamıdır. Zira böyle ünlü erenlerin bir çok yerlerde aynı nam altında makamları vardır.

Ceyhanın Durhasandede köyündeki türbeyi 1287 H. tarihinde Narlıdere'deki evlâtlarından Abidin efendi yaptırmış ve çok muhteşem bir hâle getirerek kapısına şu kitabeyi mermer plakaya yazdırmıştır :

Geldi iklim- i Horasandan lücv revac- ı mezîd
Verdi fer Hasovasına eyledi ihya ferîd
Himmet etti ABIDIN EFENDİ neslidir deyü
DUR HASAN DEDENİN oldu türbesi âli cedid
Sene 1287

Türkiyedeki Alevi ve Tahtacılar arasında başka civar kasaba ve köylerden de bu türbe hacet ve adaklar için ziyaret edilir burada kurbanlar kesilir.....

İşte bir isim dolayısıyla ele alıp incelediğimiz şu mevzu da isbat ederki şimdideğin Cümhurluk devrine kadar bizde tarihsel belgeler işlenmemiş ve halkımız ile memleket içinde araştırmalar yakın zamanda başlamış olduğundan tarihî ve etnografik meseleleri tetkikçilerimiz heryandan ele avuca alarak eski canlı ve cansız kütükler kaybolmadan bunların özlerini özleştirmeye davranmak gerektir.

KONYA VE DOLAYLARINDA ABDALLAR.

Türkiyedeki ABDALLAR hakkındaki olduğu gibi diğer Alevî - Bektaşî zümrelere dair pekaz tatm'in edici tetkikler yapılmış ve yayılmıştır. Bunlar arasında: Merhum Baha Said'in Türkyurdunda Bektaşî ve Sofuyan Aleviler; Besim Atalayın Bektaşilik ve Edebiyatı kitabı ve Profesör Köprülü Oğlu Fuad'ın kitap ve makaleleri ve bilhassa Mumalehyin « Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi » adlı tamamlanmamış, elimizde bir nüshası bulunan fasikülündeki « ABDALLAR » maddesi oldukça kandırıcı mahiyette sayılabilir. Fakat bu ansiklopedide Abdalların etnik hayatı ilmî menbâlara istinaden çok iyi işlendiği halde sosyal ve mistik hayatları hakkında benim o zamanki nate-mam neşriyatımdan faydalanılarak kazıyeyi tahkim etmişlerdir. Bütün bu mevzular hakkında şu naçizlerinin atalarımından mevrus nisbet ve salahiyetim dolayısıyla en ince teferrüatına kadar vukuf sahibi olduğumu iftiharla arzederim. Bunu açıklamaklığımıdaki maksad ise yaşımın 50 yi aşmış olması ve bilgilerimi toplu bir halde neşre maddi

Urum Abdalları gelür dost deyü

Eğnimizde aba, hırka, pos deyü

imkân bulamayışım endişesidir.

Her ne ise mevzumuza gelelim: Konya civarında vaktiyle göçer, konar iken şimdi yerleşmiş olan, Abdalların büyük Dede ocağından birisi (KARA-YAĞMUR) ocakzadeleridir. Bunlardan bir kısmı da Antalyanın Zeytinköyünde otururlar. Konyaya gelmişken Konya merkezinde Yeni mahallede yerleştiklerini öğrendiğim Karayağmuroğlu Hasan Dede ve Haydar Pekaşklara uğradım. Taşadıkları (YAĞMUR, KARA-YAĞMUR) adları dolayısıyla Karasamanları bana hatırlatan ve esasen Türk Mitolojisinde « Yeda - Yeşim », taşıyla icabında sihir ve efsün yaparak yağmur dahi yağdıran Şaman ocakları bulunduğunu bildiğim için Abdalların bu Dede ocağında bir kutsallık vechesi olduğunu da tesbite muvaffak oldum. Bunların etnografik yayılışlarını yazmadan önce, yukarıda adını verdiğim M. Cevdet merhumun « arapça olarak kaleme aldığı » Zeyl - i Ahıyyet - il Feteyan et Türkiyye » kitabının vesikalar kısmında Sh. 250, 251 de: (Şeyh YAĞMUR zaviyesi evkafı, hasılatı 2660 akçe) ve diğer sahifede adı geçen zaviyelerden (YAĞMUR BABA) adları geçmektedir ki bu vesikalar XII, XIII. asırlara aittir.

1934 de Ün - Isparta Halkevi dergisi-de Antalyadaki yağmur oğullarından yazıp neşrettiğim (Deli Dumrul Menkibesi) dolayısıyla da bahsettiğim gibi Abdalların halis Oğuz Türkü ve Şamanlar boyundan geldikleri, şimdiye kadar muhafaza ettikleri menkıbelerle onların Alevî erkânı deye sürüp geldikleri Şamanlık Türesinden bellidir.

Anadolu tarihinin ilk Türk kaynaklarında da ilk sakinlerden bir zümrenin (ABDALAN I RUM) oldukları malumdur. Kaygusuz Sultan da bir nefesinde:

Dertlilerin gelür derman isteyü
Sağlar gelür Pirim Abdal Musaya

İkranıdır koç yığidin yuları
Muhanneti çeksen gelmez ilerü
Akpınarın Yeşilgölün suları
Çağlar gelür Pirim Abdal Musaya

Benim bir isteğim vardır Kerim'den
Münkir bilmez Erenlerin dilinden
Kaygusuz Abdalim dönmem Pirimden
Pirler gelir Şahim Abdal Musaya

Bu zümrenin duygularına dilmaçlık etmektedir.

Abdallar, Türkmen'dir. Yörükler, tahtacılar gibi göçebelikten şimdi yarıgöçebelğe girmişlerdir.

Konyada yağmur oğullarından başka kenar mahallede oturan (Bulduk oğulları) na tabi 50, 60 hane vardır.

Bunların dedeleri Hacı Bektaş'a yakın Kümbet köyünde Buldukoğlu Zeynel Seyid Celâlettin adlı zevattır.

Bunlar esasen Abdal Musaya tabi olup elleri Hacı Bektaş'tadır. Şu ciheti iyice aydınlatalım ki abdalların çingenelele hiç ilgileri yoktur. Bunların cümlesi Alevî - Bektaşî diğer Aleviler gibidir.

Türkiyedeki Abdalların etnik durumları :

Adana şer'î mahkeme sicil defteri No. 13, Sh. 49, 50 1134 H. tarihli bir fermanında : « Haleb Muhassılığ'ı aklâmına bağlı KIBTİYAN - I HAYMANA ve tevabii mukataası reayasından : GİRBALCIYAN - kalburçulır demek - KUYMCIYAN, OZAN, Apdal, ÇAMURLU, GÖZ AÇAN ve sairenin etrafta perakende olanlarının mali maktualarının tahsili.. » Adana valisine emrolunmaktadır. Bu günkü etnik muhit içinde, Çorum vilayeti dahilinde OZANLAR kabilesi dikkat nazarımızı çeker. Ozan : Türklerde âşik ve sazandelerdir. Yayılış ve oymaklar :

Çankırı göçebe abdalları :

Kırık Kalenin Koçubaba köyündeki «Koçubaba», makamına tabidirler, Koçu Baba : Hacıbektaşın koç çobanı imiş.

Carcarlar : 1) Yağmurlular. 2) Bulduklar.

Bunlar, esasen Abdal Musaya tabi olup elleri Hacı Bektaş'tadır. Konya, Antalya, Silifke, Çukurova taraflarında bulunurlar.

§ Tozlular :

Aksarayın Kümbetir köyünde Tozluoğlu Mustafa Dedeye ve bunlar vasiyetiyle Hacı Bektaş'a bağlıdır.

§ Mıstâ Abdallar:

Ankaranın Bala ilçesinde Yeniköy ve Bahçe havalisinde, İslahiyede, Sivasın Şarkışla ilçesinde bulunurlar. Bunların Dede ocağı : Şarkışlanın Yahyalı bucağının BEĞYURDU köyünde Hüsnü Dedeye aile ocağıdır.

§ Kızıl Deli Abdalları :

Bunlara, Erzurum Göçebeleri de derler. Bulundukları yerler : İskilip, Samsun, Kırıkkale, Malatya, Maraş, Adana havalisidir. [Ocakları : Malatyanın Şeyh Hasanlı köyünde Kızıl Deli evlatlarıdır. Kızıl Deli : Trakya'da, Dimetoka civarında medfun (Kızıldeli Sultan - Seyid Ali Sultan) dır ki ilk Rumeli fatihi olarak bütün Trakyayı fethettiğine dair vilâyetnamesi elimdedir.

§ Fakçılar :

Cenup illerinde yaşar ve avcılık yaparlar.

§ Tencirli - Tecili abdalları : Bunlara (KARADUMAN) da derler. Kızıldeli ocağına tabidirler. Canbazhk, kuyumculuk , üfrükçülük, çalgıcılık yaparlar.

§ Beydili Abdal : Maraş, Antep halisindedirler.

§ Gurbet, yahut, CESIS Abdal : Sepetçilik, Kalburculuk yaparlar. Bunlar geceleri ateş ve lamba yakmazlar ve çadır altında yatmazlarmış ?

§ Daş Abdalları : Yağmur Dedelere tabidirler. Cenup illerinde yaşarlar.

§ Işık Çakır Abdal : Bunlar Hacı Bektaş'a bağlıdır. Dedeleri Sinop tarafında Işık Çakır DEDELERDİR. Bunların sanatları, elekçilik, çalgıcılık, demirciliklik.

§ Battal Gazi Abdal : Bunlar, Eskişchirin Seydigazi dergâhına ve oradaki ocakzadelere tabidirler. Bektaşidirler. Elekçilik, çalgıcılık sanatlarıdır.

Bununla beraber bütün Abdallar, zamanımızda şehir ve kasaba ve köylere yerleşmiş olup çocuklarını okutmakta ve ziraatla da meşgul olmaktadırlar.

(Devam edecek)

Türk Mimarisi Ve Ayasofya

Yazan : Mimar Mazhar ALTAN

Büyük milletlerin dünya kültürü üzerindeki mevki ve değerlerinin ölçüsünde, onların güzel sanatlara karşı olan kabiliyet ve başarıları derecelerinin en başta yer almış olacağı şüphesizdir. Âsûrîler, Sümerler, Romalılar, Yunanlılar, Mısırlılar, Farıslar ve Türk Selçukileri medeniyeti gibi, Osmanlı Türkleri de yeni kurdukları devletlerinin bayındırlık teşkilatında güzel sanatlara en önemli yer vermişler ve burada ırklarından tevarüs ettiği ince ve engin zevkleri ve yapıcılıkdaki yüksek kudretleriyle az zaman içerisinde büyük bir varlık ortaya koymuşlardır.

Her sanatın, tabii olarak kendinden evvelki sanatların tesiri altında kalmış olması ve Osmanlı Türklerinin de meydana getirdiği yeni mimarilerinde bu tesirden ayrılamadıkları kabul olunsa bile, ortada mevcut ve bir çokları bugüne kadar intikal eden eserlerin incelemelerinde, bu tesirin ancak birinci devir diye adlandırdığımız Bursa ve İznikteki eserlere inhisar ettiği ve bundan sonra ki eserlerde bu tesirin git gide azalarak mimarîmizin kendi öz karakterini almış olduğu görülür. Edirne'deki «Üç Şerefeli» bunun en canlı bir örneğini teşkil eder.

İstanbulun alınmasından sonraki eserlerde ise üç şerefelide başlayan büyük kubbelerin inşası esaslarının tatbik

edilmiş olmasının Türk mimarîsinin İstanbul alındığı vakitdeki olgunluğunu ifadeye bir delil olduğu gibi, Türklerin İstanbul alınmasıyla Ayasofyadaki kubbe inşası esaslarını kabul etmiş oldukları hakkındaki iddiaları çürütmeye kâfi gelecek bir hüccet de sayılabilir.

Esasen Türkler Ayasofyaya karşı tamamen kayıtsız kalamazlardı. Bu eseri tetkik, hattâ takdir ettiler. Fakat mimarilerinin eriştiği bu olgunluk kendilerini Ayasofyadan istifade etmek gibi bir ihtiyaçtan uzaklaştırmış bulunuyordu. Bu da, birinci cihetten, beşinci yüzyılın mahsulü olan bu eserin devri itibarıyla ehemmiyeti ne kadar büyük olursa olsun, bu ehemmiyetin gelecek yüz yıllara intikalini sağlayacak bir mahiyet taşımamış olması; ikinci sebep ise, esere hâkim olan tesirin Hristiyanlık ruhundan doğmuş bulunmasıdır. Halbu ki, her milletin mimarîsi ancak o milletin ruh, zevk, ahlâk, anane tesirlerinden doğmuş olması kabul edildiğine göre; Türklerin millî zevk ve ananelerinin Bizanslıların millî zevk ve ananeleriyle birleşmiş ve kaynaşmış olmamaları da bir hakikattir. Bu cihetle Türk mimarisi, İstanbul alınmasından sonra geniş ülkelere yayılan İmparatorluğun kudret ve ihtişamına yaraşır bir şekilde, daha esash bir teşkilata bağlanmış ve bu teşkilâtın başındaki büyük mimarlarımızın eliyle yalnız camiler değil, bu camilerin ekleri olarak

medreseler, imaretler, Türbelerle han-lar, hamamlar, Tıp medreseleri, köp-rüler gibi memleketin kültür ve bayır-dırlık ihtiyaçlarını karşılayabilecek sanat ve teknik kıymetleri yüksek bir çok eserleri ortaya koymuş bulunuyordu. Bunun içindir ki mimarîmiz fertlerin değil, Millî bir teşkilâtın malı ve mah-sulü olarak meydana getirildiği gibi, karakterini Türk ruhunun vakar, tevazu, incelik ve asâlet vasıflarından almış bu-lunmasıyla de; dünya milletleri mimarî-lerinin hiç birinin erişemediği en üstün bir mevkiye yükselmiş bulunuyordu.

Bugün yalnız Süleymaniyeler, Seli-miyeler, Sultan Ahmetler, Beyazıtlar ve

Yenicami'ler gibi büyük mimarî eser-lerin değil, İznik'ten Bursa'ya, Bursa-dan Çardak'a, Gelibolu'ya ve oradan Edirne'ye, İstanbul'a, Anadolu ve Ru-meliye kadar yayılan ve bir kısmı bu-gün yabancı illerde kalan mimarî eser-lerimizin hepsi de aynı özü ve aynı ka-rakteri taşıdıkları için en ufak teferrua-tına kadar güzel, temiz ve kusursuzdur.

Bu bakımdan mimarîmiz, tarih bo-yunca, büyük milletimizin şeref ve ifti-hara değer en büyük bir medeniyet eseri olmuş, ve bu hakikat, yalnız bizim için değil, bütün dünyaca kabul edilmiş bir hakikat halini almıştır.

Küçük Tetkikler

Afif Evrenoğlu

Beyşehir, Seydişehir Bozkır' Hadim Ermenek ilçeleri, Eti eser - anıtları bakı-mından zengin yerlerdir. Hadimin Polat köyü dikkate şayan olanlarındandır. Bu köyün 5 kilometre cənubundaki tepede ve kaya üzerinde çıplak erkek vücudunu temsil eden bir kabartma vardır. Erkeğin cinsiyet uzvu bâriz şekilde gösterilmiştir. Kabartma 0,60 santim boyundadır. Baş ve boyun kısmı, zamanla yok olmuştur.

Se'çukîler devri konyasında (Vezir İsfahanî) hanında umumî kadınlar var-dı.

Bozkırın Sarıoğlan — Belviran bu-cağındaki Eti esrleri arasında başka bir kabartma bilhassa dikkati çekmektedir.

Genişliği 0,85 uzunluğu 0,95 kalın-lığı 0,30 santim olan sarı, sert bir taş üzerinde, bir kadın, göbeğinden, aşağısını sağ kolu ile kapamış, erkekde sağ kolu ile cinsiyet uzvunu işaret eder şekilde resmedilmiştir.

Selçuki hükümdarlarından üçüncü Alâeddin bir gün Konyada pazar ye-rinde gezerken bir kadının şöyle söy-lendiğini duyar: « Alâeddin padişah oldu da 40 yumurta 1 paraya çıktı. » Hükümdar bunun üzerine şu cevabı verir: « Bir gün gelecek ki bir yumur-tayı 40 paraya yiyeceksiniz. » Zaman, hükümdarı haklı çıkarmıştır.

Şehrimizde, adına izafeten bir ma-halle, mescit, kabristan bulunan Sarı-

yakup Karamanlı âlim ve fâzıllardandı. Karamanoğlu Mehmet ve İbrahim bey-lerin saltanat günlerinde yaşamıştır. Niğdeli Karayakup da arkadaşıdır. Meşhur âlim Molla Fenarî, iki Yakup için : « Buılar meydanı mubahasein yakupları (balarıları) dır. », derdi. Konyadaki mescidinde yattığı söylenir-se de mezar kitabesi görülememiştir.

Bir Şer'î ilâm suretinde okuduğuma göre, 225 yıl evvelki Konya'da (1) ara-ba kamış (1) , (1000) kerpiç (1) kuruş-tan satılıyor, bir demir pencere (2) ku-ruşa mal oluyordu.

Konyanın yetiştirdiği fâzıllardan Âyan bey zade Mustafa Fikri efendi merhum için, meşhur Abdülhalim Mem-duh Bey şunları söylemişti: « Mustafa efendi; senelerce intişar etmiş olan Ebuz-ziya mecmuasını bile okuyup sahife nu-marasıyla beraber bu kolleksiyonun mündericatını dimağına doldurmuş, sığ-dırmış; üç lisanda mütebahhir, nâm-ü nişansız bir fâzıldır. Tavrı vaz'ının ulvi-ligine, nezahetine meftunum. Kendisine büyük ve ciddî hürmetim var. »

O Memduh Bey ki, pek az şeyi beğenirdi.

Mustafa Fikri merhum üstad Naci Fikret Baştağ'ın babasıdır.

1908 Martı içinde Konyada açılan Mektebi Hukuk'un ilk tedris heyeti, şu zevattan mürekkepti : Birinci sınıf (Me-

cellei ahkâmı adliye) muallimi Yalvaçlı faziletli Ömer efendi, (Feraiz) muallimi faziletli Ziya efendi, (kitabülvesayâ) muallimi Hadimî faziletli Mehmet efendi, (kitabülnikâh) muallimi faziletli Ali Kemali efendi (Sivash), (Ceza kanunu) muallimi Konya İstinaf müddeiumumî muavini Hâki efendi, (Mukaddemei ilmi hukuk) muallimi saadetli Emrullah efendi (aynı zamanda mektep müdiri, Meclis maarif âzası), (Hukukî düvel) muallimi Konya Maarif müdiri Hulusi Bey.

(Hukukî idare) dersini de ilk günlerde Emrullah efendi — muallim vekili sıfatıyla — veriyordu.

1905 de Konya ilinde (4,862, 185) baş hayvan sayılmıştır. Gene aynı sene içinde Konyadan takribî olarak bir buçuk milyon mark değerinde kereste ihraç edilmişti.

1908 de Konya Ereğlisinin çarşısında büyük bir yangın çıkmış, dört saat içinde (80) dükkân yanmıştı. O zaman kasabanın nüfusu (8,000) di.

1899 da Konya medreselerinde, tatil günlerinden olan Cuma ve Salı günleri talebeye Türkçe kitabet, hesap, coğrafya ve hüsniyat dersleri verilmesine başlanmıştır.

1899 da Konya vilâyeti içinde yeniden inşa edilen (60) ilk okulun resmi küşadı yapılmıştı.

Anadolu - Bağdat demiryolunun Konya - Ereğli kısmı inşaatına 1903 ilk baharında başlanmıştır.

Konya Ahileri içinden de kıymetli adamlar çıkmıştır. SELÇUKÎ'ler zamanında görüldüğü gibi Osmanlılar devrinde de Ahilerden şeyhler, talipler ve âlimler yetişmiştir. Konya Esnaf teşkilâtının Ahibabalarından olan Kasım efendinin iki oğlundan Ahi zade Mehmet Çelebi de çağının sayılı şöhretlerindendi. Şair Bâki, üstadı Mehmet Çelebi için:

" Fâzılî dehri Muhammed Çelebi kim eflâk "

" Bâğı fazlında dokuz taneli birter sünbül "

demektedir. Çelebimizin fazlî hakkında bu beyitten daha belîğ bir delil olabilir mi?

Mehmet Çelebi, İstanbul'a gitmeden evvel, şehrimizdeki (Nalıncı baba) medresesinde müderrislik etmişti. Medreseden, şimdi eser yoktur.

Bütün minarelerde şerefe kapıları kibleye müteveccih olduğu halde Niğdedeki Alâeddin camiinde şarka bakmaktadır. Aynı zamanda caminin kitabesi altında sağlı sollu iki kadın başı bulunmaktadır. Fakat cehil ve taassubun kısır idraki, o tarihî kabartmalara da tahripçi elini uzatmaktan çekinmemiştir.

Türk ve İslâm Eserleri müzesi müdiri iken İstanbul'da vefat eden Hamdi zade Abdülkadir efendi, aynı zamanda edip ve şâir bir zattı. Otuz sekiz yıldır şehrimizde çıkmakta olan "Babalık," gazetesinin onyedinci seneidevriyesinde şu tarihi düşürmüştü :

"On yedi sâlini doldurdu tamâm
Devrei feyzü kemali buldu
Yümn ile bende dedim bir târîh
"Babalık Mazheri tevffik oldu,"

— 1928 —

1910 da Konya zorlu bir kış geçirmiş, şehir içinde ve dışında münakalât durmuştu. İstanbul treni Kemrelik belinde karlara saptanıp kalmış, Konya istasyonuna günlerce gelememişti. Karlar altında kalan onbinlerce koyun ve keçi telef olmuştu.

Meşrutiyetten evvel Konyada yalnız resmî ve haftalık "Konya," gazetesi çıkardı. Hususî ve siyasî gazete yoktu. Meşrutiyet ilân edilir edilmez (Anadolu), (Meşriki İrfan), (Şems) ve (Hakem) gazeteleri intişara başladı. 1910 da "Babalık," gazetesini çıkarmaya başlıyan Yusuf Mazhar bey evvelce (Hakem) gazetesinde yazı yazıyordu. Bir aralık (Meşriki İrfan) baş muharrir olmuş, sonra mustakil olarak çalışmayı tercih etmiştir. Mazhar beyin babası Bosnalı Nedim Bey de kalem erbabındandı.

Karaman Oğullarının Menşe'i

T. ÜNAL

Şurası muhakkaktır ki sair Oğuz kabileleri hakkında olduğu gibi, Karaman şubesinin mensub olduğu Salur kabilesi hakkındaki bilgimiz de Mitoloji ile karışık olduktan başka azdır da. Fakat bir çok Oğuz (Türkmen de denir) kabileleri gibi Salur kabilesinin de içerisinde Karaman şubesi de bulunduğu halde Selçuk devletini kuracak Oğuz boyları ile beraber yukarıda işaret ettiğimiz Oğuz ülkelerinden, Milâdi 920 tarihinden sonra İli, Isık Göl havalilerine indikleri, sonra Seyhun ve Ceyhun kıyılarına, buradan da Harzem Horasan sahalâna geldikleri ve buralardan da Anadolu'nun fethi esnasında Selçuklularla beraber 1015 tarihinden itibaren bir çok Oğuz kabileleri gibi doğu Anadolu'ya, Azerbaycan havalisine yerleştikleri muhakkaktır.

Salur adı, Oğuz mitolojisine göre Oğuz Hanın altı oğlundan Dağ Hanın oğullarından birinin adı olduğundan bu kabilenin silsilesini Oğuz Hana kadar uzatmak mümkündür. Ve Salur ismini de oradan aldığı anlaşılmaktadır. (Türkiyat mecmuası cilt 1. İslâm Ansiklopedisi, Salur maddesi)

Selçuk oğulları ile beraber Karaman şubesinin mensup olduğu Salur oğulları da aşağı yukarı aynı mntıkalarda oturuyorlardı. Şöyle ki: Selçukluların mensub olduğu Oğuz kütleleri Siriderya, Harzem, Çu, Talas, ve nihayet Horasan ha-

valisinde serpilmiş olarak bulunurken (Z. V. X. Togan . Umumi Türk tarihine giriş C. I-S. 78) Karaman şubesinin mensup bulunduğu Salur Oğuzları da İli, Isık Göl ve nihayet Maverâünnehir, Harzem, Horasan havalisinde aynı şekilde serpilmiş bir vaziyetde bulunuyorlardı. (Türkiyat Mecmuası Cilt 1 S. 191, İslâm Ansiklopedisi : Salur Mat) Bunlardan şu neticeyi çıkarıyoruz: Bir çok Oğuz aşiretlerinde olduğu gibi Karaman şubesinin mensup olduğu Kınık kabileleri aynı tarihi maceraları geçirmişlerdir. Selçukların başına neler gelmiş se Karamanlıların başına da aynı şeyler gelmiştir.

Bazı kaynakların vermiş olduğu rivayete inanmak lâzım gelirse, Karaman şubesinin mensup bulunduğu Salurların Selçuklardan önce, Oğuzlara Hanlık ettikleri anlaşıyor. Türkiyat mecmuasının C. 1. S. 191 ve devamı sayfalarında şöyle bir kayıt vardır :

(Salurlar, Milâdi VII nci asırda Ceyhun havalisinde bulunuyorlardı. Arap istilasından « 642 - 715 - 751, Moğol istilasına kadar 1200 » e kadar aynı yerde oturuyorlardı... Salur neslinden Ağaini han, han iken feragat edip yerini Kınık neslinden Tuksurmuş bin Kerekecu evladından Lukman hana vermiştir) der.

Köprülünün, Vanberinin (Türk Kavmi) adlı eserinden naklettiği bu ma-

lûmatı yabana atmamalıdır. Yukarda da kısaca izah ettiğimiz veçhile bu sahalarda Milâttan önce 825 tarihinden Milâttan sonra 920 tarihine kadar, yani Selçuklu Oğulları bu sahalara inmeden önce bu havalide bir çok Oğuz kütleleri vardı. Belki bu oğuzlar arasında Karaman şubesinin mensup olduğu Salur kabileleri de bulunuyordu. Ayrıca Milâdi 920 den sonra Oğuz ülkelerinden bu havalide yeniden Salur kabileleri gelmiş olabilir. Böylece eskiden burada oturanlar ile yeniden gelenler birleşerek kesafet kesbetmişlerdir.

Salur neslinden Ağaininin hanlığı Kınıklardan Lukmana vermesine gelince: Selçukluların sıra ile Kerekecu, Tuksurmuş, Lukman, Ertuğrul, Dudak, Selçuk, Mikail, Tuğruldan ibaret olan şeceresi göz önünde tutulursa Ağaini hanın, Hanlığı takriben Milâdi 890 - 900 tarihinde Lukmana verdiği ve hükümlanlığın Salurlardan Kınıklara geçtiği anlaşılr. Çünkü İbni Fadlan Milâdi 922 de Oğuz ülkelerinden geçtiği zaman Oğuzların Hanı Ertuğrul imiş: (Z. V. Togan, Umumi Türk tarihine giriş C. I, S. 174 - 175). Ağaini Hanın şecereye göre Hanlığı Lukmanın babası Tuksurmuşa verdiğine göre sülale değişmesi tarihi, mevzuubahs tarihte olmalıdır. Ağaini Hanın hanlıktan ferağatla hanlığı Tuksurmuşa vermesi ve bu işin muslihane olması Salur ailesi ile Kınık ailesi arasında pek yakın bir akrabalığın mevcudiyetini de gösterir. Ve Salurların Oğuzlardan olduğunu teyit eder.

Köprülü, Vanberiden yukardaki cümleleri naklettikten sonra şöyle ilâve eder: (Bu anane Salurların Kınıklardan yani Selçuklulardan önce bir müddet hükümdarlık ettiklerine bir delildir. Zaten Türkmenler « Oğuzlar » Salurları, Oğuz Hanın oğlu Suyun hanın 11 ci çocuğundan Salurun ahfadı addederler. Bir Türkmeneye göre, Tekeler kendilerini, Salurları Ersarı kabilelerini, Salur Kazan ev-

ladı addettikleri gibi bir Halk ananesi de, Karaman, Yalvaç, Kıpçak'ı Salur Kazanın evladı addederdi.)

Görülüyor ki Karamanlılar Oğuz Hanın neslinden gelmektedirler. Selçuklulardan önce bir müddet hükümdarlık etmişlerdir. Oğuz Hanın neslinden gelen ve bir müddet Oğuzlara Hanlık eden Salurlar, ister bir takım Oğuzlarla beraber Milâttan önceki asırlardanberi Maverâünnehir, Harzem, Horasan havalisinde bulunmuş olsunlar, ister Selçuklularla beraber milâdi 920 tarihinden sonra bu havalide gelmiş olsunlar, « Oğuzlar » genel ismi altında müteakıp asırlarda bu havalide ve 1015 tarihinden itibaren de Anadolunun fethinde ve istilasında önemli roller oynamışlardır.

Karaman Şubesinin mensup olduğu Salur kabileleri önce Büyük Selçuklular, sonra Anadolu Selçukluları tarafından, tevhit ettikleri tehlike sebebiyle daima muhtelif yerlere dağıtılmış ve böylece iskân edilmişlerdir. Selçukluların bütün Oğuz kabilelerini dağıtmaya gayret eden politikaları sebebiyle Salurlar dahi dağıtılmıştır. Bu itibarla tarihte Salurlar başlıca üç yerde görülmektedir :

1 — Si-ming havalisinde, 2 - Merv ve Sarang (Seraks) havalisinde, 3 - Anadoluda.

1 — Timur zamanına isabet eden (1380 - 1424) seneleri arasında bir takım Salurlar mevzuubahs ülkelerini terk ederek Semerkant - Turfan - Çu - Tehecu yolu ile Si - ming'e gitmişlerdir. Burada kendi isimleri ile anılan Salar - yahut Saluru teşkil etmişlerdir. Müslümanlardır.

2 — (Sarağ) Seraks ve Merv havalisinde kalanlar; bu havalide cereyan eden bir çok olaylara karışmışlardır. Bunların arasından bir kısmı da aşağıda izah edileceği gibi batıya, Anadoluya gelmişlerdir.

Hammer C. 1. S. 56 da: (Salurlar, Seyhun ve Ceyhun havalisinde oturur-

larken Peygamberin vefatından 350 sene sonra İslâmiyeti kabul ettiler. Reisleri olan Salur İslâm olunca Çanak, yahut Karahan ismini aldı. Müslüman olan kabilesini Putperest Oğuzlardan ayırmak için de Türkmen ismini verdi) der, Nesri de Türkmen kelimesini Türk ile İman kelimelerinin birleşmesinden ileri geldiğini söylerse de ihtiyatla kabul etmek lazımdır.

Hammerin verdiği bu malûmata göre Karaman şubesinin mensup bulunduğu Salur kabilesi, Peygamberin 632 de vefat etmesine göre milâdi 962 de İslâmiyeti kabul etmesi lazım gelir. 982 de İslâmiyeti kabul eden Karaman ve Salurlar milâdi 1160 da ölen Şeyh Ah-

met Yesevinin oğlunu öldürüp şeyhin bedduasını almışlardır. (Z. V. Togan Umumi Türk tarihine giriş S. 311) daha sonra 1337 de keyfi fetva veren Herat Ülemasından Mevlâna Nizameddin Abdurrahman Elhevaki'î tecziye için Herat üzerine yürüyüp hükümdarın elinden Mevlânayı zorla alarak idam etmişlerdir. (Türkiyat Mecmuası C. 1 S. 195) Salurlar bir taraftan böyle kimselele, bir taraftan da Şii İran Şahlarıle yaptıkları mücadeleden hayli zararlar görmüşlerdir. Ve kuvvetden düşmüşlerdir. Nihayet 1831 de İran Şahı Abbas Mirzahanın Sereksa yaptığı bir sefer sonunda maruz kaldıkları zayıflığın tesiriyle önemlerini büsbütün kaybetmişlerdir. (İslâm ansiklopedisi Salur Maddesi.) (Karaman Gaztesinden Devam)

Doğduğum Yerin Türküsü

Feyzi Halıcı

Yoluna kurban olduğum,
Aziz bildiğim evlâttan
Şanın, şöhretin dört nala
Koşa gelmede milâttan

Sen ney dilinde uhrevî
Mevlânanın aşk alevi
Dile getir keyhüsrevi,
Nağmeler sun keykubattan

Dört ufkunda mühür mühür
Hayaller fişkiran şehir.
Bağrında koca bir nehir
Aka durur hububattan

Toprak görünüşün hiçe
Verdiğin şevk yeter içe
Ey yeşil taş kerpiçe
Destanlar söyleten vatan!

hanın aynı olduğuna şüphe yoktur.

Dış ve iç kapılarında bulunan kitabelerin üzerlerindeki adlarında ve tarihlerinde değişiklik yok. Bu iki tarih membaı kitabeler bu güzel eserin Sultan Keykavüs zamanında vezir bulunan Sahibi Ata unvanını kazanmış Hüseyin oğlu Ali bey veya Hoca Ali bey delâletiyle 647 H .yılı cemazilahir ayında vucuda getirildiğini gösteriyor.

Hanın ticaret yönünden değeri : Asker işlerinden ziyade ticaret ve misafiret erbabına karşı din ve mezhep gözetilmeksizin, handan ve hanı idare eden adamlar nasıtasıyla dünya insanlığına kolaylıklar gösterilmek ve bu yüzden vatan için faydalar temin olunmak gayesiyle bu güzel eser meydana getirilmiştir.

Bugünkü torunlarının gösterdikleri misafirperverliklerin dokuz asır önce yaşamış ecdattan irsen intikal edegeldiğini, bu büyük eser bize isbat etmektedir.

Uzun yıllardanberi toprak altında yatan büyük millet ve memleketini içten seven, aziz ölülerimiz için, Ulu Tanrıdan mağfi-ret dileriz.

ULU CAMİ (ÇARŞI CAMİ)

Karaman oğullarından sultan İbrahim devrinde yapılp arızalar dolayisiyle tamamen harap olan eski caminin yerine Halk tarafından yeni tarzda bir cami onarılmıştır. Bu caminin doğu divarı arasına yerleştirilen eski kitabesi caminin ilk yapıcılarının adlarını ve inşa tarihini göstermektedir. Bu itibarla çok önemli bulduğumuz kitabenin suretini aynen dercediyorum :

Kitabesi şudur :

بسم الله الرحمن الرحيم. هذا المسجد المبارك في أيام دولة السلطان
ابراهيم بن محمد خلد الله ملكه قد بناه محمد و خليل بن محمد
وهمزة وعثمان بن شيخ بنياد واحسن الله عاقبته في تاريخ
رجب سنة ثلث وستين وثمانمائة

863 hicri yılı recep ayında yazılmış kitabe bize Karaman oğulları devrini ve bu cami yapıcılarını yaşatmaktadır. Karaman oğullarından sultan İbrahim devrinde şeyh Bünyad oğulları Hamza ve Osman ile Mehmet ve Halil bın Mehmet beylerin delâletleriyle elyevm ulucami adını taşıyan cami yaptırılmıştır. Bu hayır sever büyük ecdadın Halka ve bilhassa dine karşı gösterdikleri iyiliklerini şükran ve minnele karşılar ve bu ölülerimizi de hayırla yad ederiz.

Seyahatnamelerde K O N Y A

IV

Mehmet Önder

18 inci yüzyıl seyyahlarından Konyaya gelen ve izahatnamesinde Konyadan bahseden bir kaç isim biliyoruz.

1742 Yılında İbrahim Hamdi Efendi (1) isminde bir zat, yazdığı risalede Konya hakkında tarihi ve coğrafi bilgi vermektedir. Fakat eser genel olarak (Menazır - ül Avâlîm) ve (Cihannüma) da verilen bilgiden daha fazla birşeyler veremiyor. Eserin orijinal bir tarafı varsa, o da Konyanın yerini ilk defa arz ve tul dereceleri ile tayin etmesidir.

18 inci yüzyıl sonlarına doğru Hacı kılavuzları denilen (delil) ler yazılmıştır. Bu risaleler Hacca gidenlere rehberlik eden ve mühim Konak yerlerini gösteren bir çeşit seyahatnâmelerdir. Bunlardan (Menasik-el Hacc) ve (Tuhfet-ül Huccac) zikredilebilir (2)

Konya, Mekkeye giden yolun önemli bir durağı olduğu için: (Şehri Konya'-

(1) : İbrahim Hamdi Efendi, Bartının Ulus bucağındandır. Risalesi 300 sahife ve yazma olarak mevcuttur. Konyaya dair kısımları Konya dergisinin 22 inci sayısında yayımlanmıştır,

(2) : Mehmed Edip : Menasik-el Hacc; 1779 da yazılmıştır. Keza İst. Süleymaniye Bağdadlı kitaplığında yazma No. 1024 te kayıtlı (Muhlis-el Hacc Mustafa) da Konyadan bahseder. (Manzum 750 beyit).

da bir gün ottrak etmek mutadı kadimdir) derler.

1737 yılında İsveç'li seyyah (Jean Otter), Konyaya gelmiş, Hititlere ait hiyeroglif yazılar üzerinde ilmi araştırmalarda bulunmuştur. (3)

Keza 1797 yılında (Oliver); 1800 de (W. M. Le ake) Konya'ya geldikleri öğrenilmiştir. (4)

19 uncu yüz yıl ise Avrupa seyyahlarının Anadolu'ya akın ettikleri bir devirdir. Bu devirde Konya, temkinli ve dirayetli valilerin elinde büyümüş, güzelleşmiştir, Surlar tamamen değilse de kısmen harap olmuş, kalıntıları yeni yapılan binalarda kullanılmağa başlanmıştır.

Bu devirde, Avrupalı seyyahlar Anadolu'yu gezerken mutlaka Konya'ya da uğramışlardır. Tahminen 1828 yıllarında Anadolu'yu baştanbaşa gezmiş olan (Baron Felix de Beaujour), (5), Akşehir Ilgın yolu ile Konya'ya gelmiştir. Eserinde, o da, gelen her seyyah gibi, bir Konya gölünden bahsetmiş, Konya-

(3) : Otter; Voyage en Turquie et en Perse, Paris 1748.

4 : Prof. F. N. Uzluk. Konya dergisi S. 110. Not. Bu devir Konyasının durumu için şu esere bak :

G. Niebuhr, Plan Von KONYA Wien, 1776.

(5) : Voyage Militaire dans L'Empire Ottoman, Paris. 1829

nın o günkü fizyonomisini canlı bir şekilde anlatmıştır.

Bundan sonra 1837 de (VV. H. Hamilton), 1839 da Anis Vovvsth) Konya'da bulunmuşlar, bazı eski eserleri tetkik etmişlerse de, bu devrin en karakteristik seyahatnamesini Mareşal (Fon Moltke) yazmıştır ki daha önce gördük.

Konyadan bahseden, hattâ bu büyük Mevlâna şehrini Garp âlemine tanıtmak amacını güden (Konia, La Ville des Derviches Tourneurs, Paris 1897) adlı eseri yazan (M. Cl. Huart) tır. Bunun da eseri Halkevimiz tarafından tercüme edilmiştir.

19 uncu yüzyıldan sonra Konyaya gelen ve seyahatname yazan seyyahlar yüzleri aşıyor. Biz burada ancak eserleri ile bir değer olan meşhur seyyahlardan bahsetmek mecburiyetinde kalıyoruz.

1901 yılının Konya'ya gelen ilk seyyahı, muharrir (Régis Delbeuf) tür. (6) Seyyah Konya'ya 1 Haziran 1901 yılında saat 7 de gelmiş, İtalya oteline inmiştir. Eserinin Konya bölümünde, Konya tarihinin ilk devirlerine ait aydınlatıcı malumat vardır. O zaman Konya nüfusunun 52.000 olarak tesbit eden seyyah, Konyada yüksek okul olarak Rüşdiye ve Darül muallimin'i gördüğünü yazıyor ve hattâ öğrenci adedini de kaydediyor. Bundan sonra Konyanın tarım, ekonomik ve ticari hayatını bizzat tespit ettiği istatistiklerle anlatıyor. Eserinde Meram'a gittiğini ve Büyük Çelebiyi ziyaretini, edebî bir lisanla ve hoş bir ifade ile şöyle tasvir eder: (7)

« Bu ziyaret, içerisinden sular akan ağaçlar ve bahçelerle şenlenmiş olan bir ovanın içinden geçerek yapılmış sade bir gezintidir. Bu toprakta inanılmıyacak

(6) : Régis Delbeuf, eski (İstanbul) gazetesinin baş yazarıdır. Eseri (De Constantinople à Koniah, İst. 1902.)

(7) Aşağıya aldığım metin eserin aslından üstad Naci Fikret Baştağ tarafından dilimize çevrilmiştir.

derecede bir feyiz ve bereket vardır. Burada gayet cesim kayısı ağaçları, meşe cesametinde büyük meyve ağaçları gördük.

Biz içerisinden geçtiğimiz zaman, burası gayet latif bir meyva bahçesi idi ve yakınındaki yaylanın kuraklığının akabinde gelmesinden dolayı o nisbette kıymeti artan ve bu iki zıt manzardan dolayı o derece gayri muntazir ve lâtif bulunan bir bahçe seyahat muhtıra defterime yirmi nevi kadar muhtelif ağaç kayıt ettimki bunlar böyle mübarek bir toprak üzerinde istedikleri gibi açılıp serpildiklerinden dolayı mes'ud görünüyordular.

Bilhassa çiçek açmış bir nevi Ünnap (8) ağacına hayran oldum ki mahalleri güzelleştirmeğe yalnız bu kifayet edebilirdi.

Sözle tarif olunmaz bahçeler arasında bir dönüşten sonra içerisinden kara ağaçlar dışbudaklar ve kavaklar dikilmiş olan bir nevi parka girilir: İşte burasıdır. Arabadan iniyoruz ve büyük çelebinin oturduğu mahalle giriyoruz...»

Yine 19 uncu yüzyılın sonlarında (Prof. Friedrich Sarre) Konyaya uğramış, eski eserler üzerinde güvenilir etüdler yapmıştır (9). Konya tarihi hakkında orijinal belgeleri ihtiva eden bu eseri tanıtmayı ayrı bir yazımıza bırakacağız Eserde Konya civarında harabeleri bulunan başka bir kaleden de ayrıca bahsetmektedir (10).

Demiryolu geldikten sonra, İstanbul - Bağdad ana hatının en önemli durak yeri olan Konya, Turistik şehir kıymetini daha ziyade bağrında toplamış, Garpten yüzlerce ilim adamlarını çekmiştir.

Demiryolu üzerinde seyahat eden (H. Charles VVoods) Konyada bir müd-

(8) : İğde Ağacı.

(9) : Prof Dr. Sarre : Reise in kleinasien Berlin 1895 Kiosk von Konia Berlin 1936

(10) : Bu kale (kalaba) dır Takkell dağın tepesinde olması ihtimali vardır

det kalmış ve bilhassa okullar, medreseler hakkında bilgi vermiş, Konyada iki çeşit hoca olduğunu, birinin ders veren müderrisler, diğerlerinin Halk arasında gezerek din telkin edenler olduğunu yazmıştır. (Konya, o kadar iyi bir kültür merkezidir ki, İstanbuldaki öğrenciler bile, tedris için Konyaya gelirler) demektedir (11).

Bu seyyah, Konyaya geldiği zaman Konya Valisinin (Tevfik Bey olduğunu kaydetmiştir.

Seyahatnameler arasına (Mehmet Ziya) tarafından yazılan ve müellifinin Konya'da bir müddet hocalık yaptığı anlaşılan iki eser daha katıyoruz. Bunlar (Bursadan Konya'ya Seyahat), diğeri de (Konya Seyahatinden Hatıralar, İst. 1328). (12). İkinci eser. Konya ve tarihine dair bazı konferansları ve seyahat notlarını ihtiva eder. Bilhassa Konya hakkında yazılan diğer eserlerdeki yanlışları meydana çıkarması ve bazı belgeler tanıtması bakımından değeri inkâr edilemez. Sayfa 25 te:

« Konyada en eski müessese Gıyaseddin Keyhüsrevi evvel zamanında,

(11) : Eseri (la Turquie et ses voisins paris 1911) sahife konya 233

(12) : Mehmet ziya bey konyada 24 mayıs 1328 de konya tarihiyle ilgili ve eserine aldığı konferansı vermiştir

hicretin (607) senesi zaferinde yapılan bir camidir. Vaktile Ermeni mahallesinde görülen bir kitabede bu kayda tesadüf edilmiş ise de, mevzu bahis olan bu camiden bugün eser yoktur, ihtimal ki yapılmamış. Bazı istidlalata nazaran Keyhüsrevim vefatı haberi Konyaya vasil olduğu hengâmede bu kitabe işlenmiş, bu taş bir hanenin divarında kalmıştır. Şimdi mektebin müzesindedir. » Demektedir ki mektep müzesi dediği yer, şimdiki ortaokulun yanındaki veya Lisenin köşesindeki camilerden biri olacak. Bu taşın mevcut olup olmadığını bilmiyorum. Eğer varsa, Konya müzesinin bu kitabeyi müzeye nakletmesi lâzımdır. Buracıkta dikkatleri çekerim.

Tarihçi ve müzecilerimizden merhum Halil Ethem bey Anadoluda yaptığı bir seyahatı (Tasviri Efkâr) gazetesinin 19 Ağustos 1913 tarihli nüshasında (Anadoluda bir cevelân) adıyla yazmış, bu makalelerde Konyada Alaüddin köşkünün yıkılmış olduğunu Alaüddin camisinde bulunan (550) hicri tarihli abanoz mimberin iyi muhafaza ve bazı eski eserlerin tamir edilmesi lâzım geldiğini keza Sadreddini Kunevinin camii kapaklarında ağaçtan mamul abanoz kanaddaki ince sanata hayran kaldığını yazmaktadır.

Köy tedkik notları

Düğün ve eğlenceler, âdetler ve ananeler.

İhsan Eke

Baş tarafı 86 - 110 sayılarda.

Köyde sosyal hayat daha fazla kış mevsiminde canlanır. Kasım ayında köylü bütün işini bitirmiş ve kış hayatını geçireceği ev ve odalara çekilmiş bulunur. Müsait havalarda, bu aylarda, çift sürme ve ekin ekme işleri yapılır. Köyde, uzun geceleri hep bir arada ve değişik eğlencelerle geçirir.

Düğünler umumiyetle güz ve kış mevsimlerinde yapılır. İlkbaharda evlenme pek azdır. Düğünler oldukça caziptir. Ekonomi bakımından fazla israfı icap ettiren tarafları varsada, köyün eğlence hayatında bir değişiklik yaptıkları için faydaları da vardır. Esasen düğünlerde büyük masrafları ihtiyar edenler zengin köylülerdir. Bununla beraber çalgısız ve ziyafetsiz düğün hemen hemen yok gibidir. Düğün başlamadan bir iki gün evvel köy halkına birer avuç üzüm çerez dağıtılır. Bu düğüne davet demektir. Çok zengin olanlar saygılı komşulara bir iki metre ipekli ve sair kumaşlar gönderirler. Bunun karşılığı bir kaç lira para veya bir koyunla ve düğünü ziyaretle ödenir. Düğünlerde davul zurna ve her halde tam kadrolu bir ince saz takımı bulunur. Düğün üç günden bir haftaya kadar devam eder. Geceleri düğün evinde delikanlılar oyun yaparlar.

Bu arada şursuz bir hay huy arasında içkide kullanılır. Düğün sahibi her gün bir kaç katile köy halkını yemeğe davet eder. Davul zurna ile tura oyunları, güreş; ve at yarışları yapılır. Gelin alma günü at ve arabalarla kız evine gidilir. Gelin bir yaylı arabaya bindirilir. ve güvey evine getirilir. O gece güveynin yakın akrabasından biri bir akşam yemeği verir. Bu yemekte güvey de bulunur; ve davetlilere hizmet eder. Fakat kendisi itibarlı tutulur. Evlenmelerde yakın uzak akraba veya komşudan tercih yapmazlar. Ancak zengin olanlar Evlenmelerde kendi küfuvlerini ararlar. Evlenme çağı erkeklerde 20 - 22 kızlarda 15 - 18 yaş arasındadır. Boşanma vakaları yok denecek kadar azdır. Köyde cinsî dalâlet temayülleri hiç yoktur. Namus telakkisinde ai'e ismetinin masuniyetine fazla hassasiyet gösterirler. Kız kaçırma hâdiselerinde iki tarafın rızasıyla iş tatliya bağlanır. ve çok vakit bu uzlaşmalar nezih bir âile saadetinin temasine sebep olur.

Köy halkı çevrede konuk severlikle tanınmıştır. yirmiye yakın konuk odası geceli gündüzlü işler ve bu odalarda bütün yolcular yer içer ve barınırlar. Köy halkı muti ve kanuna hürmetkârdır. Hükümet memurlarına saygı gösterirler, şehirlilerle münasebetleri iyidir.

VIII

Köyün ekonomik durumu

Başlıca istihsal maddeleri, bunlardan edilen istifadeler:

Kolukısa köyü ekonomik bakımdan son senelerde büyük bir inkişafa mazhar olmaktadır. Bu gün kuvvetli bir kaç el, köy istihsal ve sarfiyatını kooperatif bir şekilde organize ederse bu ilerleme bir kaç misline çıkarılabilir.

Köyün başlıca istihsal maddeleri buğday, arpa, çavdar, koyun, yapak, tiftik, süt ve mamulleridir. Köyde ziraat işleri pulluk ve ekin makineleriyle yapılır

Köyde bir tek kara sapan olmadığı gibi hiç kimse de orak veya tırpanla ekin işlemez. Son zamanlarda alınan harman makineleri köylünün ziraat ve harman işlerini en kolay bir şekilde yapmasına yardım etmişlerdir. Hayvancılık köyde oldukça ileri gitmiştir. Bu gün iyi şekilde beslenip önemli bir kısmı İstanbul'a ihraç edilen otuz bine yakın koyun ve keçi vardır. Bunlardan başka öküz, inek, at ve merkep de köyün başlıca gelir kaynaklarını teşkil etmekte dirler.

Hayvancılıkta oldukça ileri usullere riayet ederler ve hayvan hastalıklarında veterinerlerin tavsiyesine göre ilaçlar kullanırlar.

Köyde küçük sanatlara karşı heves yoktur. Yalnız köyün ihtiyacını karşılayan bir iki marangozla bir kaç yapıcı ustası, ve daimî alış veriş yaptıkları bir iki bakkal vardır. Köylü, kendi kazancını kendi yaptığı gibi kendi sarfiyatı için de kimsenin tavassut ve vesayetine muhtaç bulunmamaktadır.

Köylünün kültür seviyesi yükselmek-

tedir. Bir gazete bir kitap için duyulan şiddetli istek onun bu seviye yükselmeindeki rolünün canlı delilleridir.

Köylü güzel bir resim, güzel bir mimari karşısında estetik bir heyecan duymaktadır. Ondaki bu heyecan irsiyetten ziyade Cumhuriyet ve Atatürk devriminin yarattığı sembolik heyecandır. Cumhuriyete sadakat, inkılâba bağlılık, Atatürk ve İnönü devrinin parlak istikbaline inanış, bu günkü Türk köylüsünün en bariz vasıflarını teşkil eder. Ondaki bu vasıfları sezmek, köylünün ince ve parlak zekâsını işleterek onu ideal Türk vatandaş seviyesine çıkarmak Türk münevverinin bıkmadan usanmadan yapacağı ve yaratacağı en şerefli vazifedir. Bu vazifeyi yaparken köylere doğru akan Halkevlerinin gençlik kurullarının ve özverili Türk münevverinin beklediği maddî ve manevî menfaatlerin en büyüğü bu kutsal vazifede duyacakları yüksek heyecandır. İstikbalin 30 - 50 - 80 milyon nüfuslu büyük Türk camiası, bu günkü Cumhuriyet rejiminin ve Türk münevverinin karakterize edeceği sağlam seçiyeli Türk vatandaşı kitlesinin üzerinde yükselecektir. Bu gayeye varmak için de çalışmak durmadan çalışmak en büyük idealimiz olmalıdır.

SON

Kısa bir söz.

Bu küçük yazılar muayyen bir fikrin ifadesi değil, sadece bir köy tedkik notlarıdır. Yazılarda, görüşler ve yaşayışlar olduğu gibi alınmaya çalışılmıştır.

Meslekdaşlar arasında köylerimizi tanıtmaya ve tanıtmaya bir vesile teşkil eder ümüdiyle hazırlanan bu küçük kitaptaki bazı kusurların bu bakımdan hoş görülmesini ve bağışlanmasını rica ederim.

Nefis Bir Şiir :

KONYA

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Parlar Orta Anadolunun unutulmuş beyazlığı,
Genişler, vatan kadar;
Dağlarla genç,
Ovalarla bahtiyar.

Cihan güzellikleriyle cihan üzre,
Uyumuş Selçukiler, kahraman,
Bir yeni kervan beklemektedir,
Kervansaraylarda zaman.

Asyadan atlılar inmiş boy boy,
Kuvvet ve adalet kaplamış suları.
Taze bir imanla payidar,
Akmiş küffar illerine orduları.

Devirler ardında sesin,
Konya mısın, nesin ?

Sonra beyler gelmiş, sultanlar gelmiş,
Aşka.
Çağırılmış ahu bakışları,
Her yön, bambaşka.

Bahçeler, mevsimlerle sarhoş,
Binalar, gecelerle süslü,
Öylesine bakireler, batıdan,
Ceylân yürüyüşlü, turna göğüslü.

Duyurmuş ıtrını, Hinde bile,
Goncalarında meçhul açılan saksı.
Yumuşak bedenlerde naz eder,
İlmin raksı.

Nesiller sevgisinde hevesin,
Konya mısın nesin ?

Sonra duyulmuş en ulu mertebe,
Vücutlarla bir olmuş, yer ve gök.
Kesilmiş toprağın üstündeki şey,
Ağrımamış kök !

Öbür dünya uğruna terkedilmiş el ve ayak,
Muhteşem bir varlık duyulmuş tane tane.
Bütün yollar burda birleşmiş,
Perişan ve mestane.

Her yanda rüzgâr ve hikmetler,
Mevlâna doldurmuş her tarafı,
Bir ince yeşil,
Aklın ve bütün insanların affı.

Ahreti mamur olmuş herkesin
Konyamısın nesin

Sonra bir rahmetle silkinmiş kişiler,
Siyah göllerden, harap evliyalarından.
Tekrar dönmüş mağrasına,
Bozkurtlar uykusunda kaybolan.

Sefaletten buğday getirmişler yüzlerce yıl,
Çıplak tabanlarla köylüler.
Çay götürmüşler, şeker götürmüşler, radyo götürmüşler,
Susayan boükırın köylerine bu sefer.

Kuru yapraklardan, kurumuş bınarlardan
Dibine varmış pişmanlıklarla havuz,
Yeni bir ağız vermiş onlara,
Tuz.

Sonsuzluklar içinde büyümektesin
Konyamısın, nesin ?
20/12/947

Valim, Sayın Şefik Refik SOVER'e ithaf

Gazel Be Tarzı Baki

M. Mahir SINMAZ

VeleV dehrin şehinşahü gedâ mihmaniyüz câna
Cenabı kibriyanın lutfiyuz ihsaniyüz câna

Adem sahrasının ervahımız ki maverasında
Zevâlde irtisamı sayei Rabbaniyüz câna

Cûlusunda Zuhâl hengâmesile mestti Müşteri
Muhabbet Mülkünün sahibkırân sultaniyüz câna

Nûcum veşşemsti eflâkinde muzlim vedduha velleyl
Mekabir burcunun ahteri nurefşaniyüz câna

Elif lam ra da Meryem bakiredir nefhadır İsa
O mahfice telakinin şebi hicraniyüz câna

Tecellisinde esmanın o mübhem şevktedir teslis
Tarıkı ehli aşkın lâlei numaniyüz câna

İnayet kıl deri lütfundaki Sail yakînnıdır
“ Bilirsin âbı rûyi mülketi osmaniyyüz câna „

LOZAN

Şeref KİŞMİR

Muhterem dinleyicilerim :

Lozan barışının imzası, 25 yıl önce, bugüne rastlar. Lozan barışını, kısa bir şekilde dahi, huzurunuzda canlandırabilmek zor; ve hattâ, kısa zamanda imkânsızdır. Zira Lozan, uzun yıllardanberi Türk milletinin çektiği ıstırapların eciri, giriştiği kanlı ve çetin savaşların sonu; üç büyük kıt'ada akıttığı milyonlarca evlâdının temiz kanının bedelidir. İstirap çekmiyen, huzur ve rahatının, istiklâlinin gittiğini; esaretin başlamak üzere olduğunu görmiyen; hürriyetin kıymet ve değerini pek iyi takdir edemez.

Bu sebeble Lozan kelimesi, bizlerde yarattığı ruhu, taşıdığı manayı başka milletlerde ne taşır, ne de ifade eder. Bugün Lozan, biz Türkler için, bir şehrin ismi olmaktan çıkmıştır. Lozan, Türk çocuklarının imanının, inancının ve mefkûresinin bir sembolüdür; bir istiklâl mefhumu, bir istiklâl âbidesidir Lozan, 20 inci yüzyılda mahkûm ve mazlum milletlerin hürriyet ve istiklâl için yaptığı ve yapacağı mücadelelerin bir başlangıcı olarak tarihte yer alacaktır.

Lozan, yeni Türkiyede vukua gelen devrimlerin özü ve temelidir. Lozan, ellerimiz ayaklarımız zincire vurulurken yaptığımız muhteşem bir saldırışın sonudur; ve Türk Milletine tatbik edilmek istenen binbir türlü hareket ve hâdiselerin en kuvvetli aksül-amelidir.

Sevgili dinleyicilerim :

Bütün tarihî olaylar gibi lozan da, kendisinden önce vukua gelmiş bir çok olayların kanlı ve çetin savaşların sonudur. Lozan, 1914 birinci cihan harbi ve ondan önceki bir kısım olayların neticesidir. Lozan da Türk delegasyonu; İstiklal savaşından çıkmış yurdundan düşmanları atmış muzaffer bir ordunun kahraman ve asil bir Milletin mümessili iken; karşılaştığı ve halletmek zorunda kaldığı bütün meseleler; birinci dünya savaşı ve ondan önceki devirlerde Türk milletine tatbik edilmek istenen esaret, ve mahkûmiyet kararlarını hükümsüz dırtırmak yırtırmak olmuştur. Kapitülasyonlar, azınlıklar hukuku, borçlar ve boğazlar meselesi, lozandaki mücadele konularının başlıcalarıdır. İşte bu sebebledirki müzakereler uzun sürmüş çetin ve yorucu tartışmalara sebep olmuştur. Tekrar harbin başlaması, bazan, bir an meselesi haline geliyordu. Hülâsa Lozan, siyasi ve çetin bir savaştır. Türk Milleti bu savaştan da kendine yaraşır tarzda muzaffer çıktı :

Konferans salonuna girmeden, lozanı doğuran olaylara kısaca bir göz atalım: 19 uncu asrın sonunda Almanya Avusturya - Macaristan, İtalya arasında bir ittifak kuruldu. Bunu gören ve korkan Rusya, Fransa; az sonra İngiltere, aralarında ayrı bir blok teşkil ederler. Böylece Avrupa bir birine düşman iki gu-

rubu ayrılmış olur. Trablus ve Balkan savaşları muhtelif sebeplerle aleyhimize neticelenmiş, fakat hiç bir devleti memnun etmemiştir. Bilakis erzu ve iştihalar biraz daha artmış ihtiraslar kamçılanmıştır. Zira Rusya Balkanlara ve boğazlara hâkim olamamıştır. İtalya, hedefine kesin olarak ulaşamamıştır. Sırplar Ege denizine inememişti. Sırpların büyümesi Almanların hoşuna gitmemiştir. Avrupayı yangına vermek için bir kıvılcım kâfi idi.

Avusturya veliahtının suikasta uğraması yangını parlattı, az zaman sonra Türk Milleti de savaşa sürüklendi. Türk Milleti, bu savaşta da cesaretin kahramanlığın en ulvî örneklerini tarihine yazmakta gecikmedi. Dört milyonluk ordusuyla Kafkaslardan Galiçya'ya; Basra körfezinden Mısır'a kadar uzanan geniş sahalarda; ve bilhassa Anafartalar'da kahramanca döğüşü. Akıttığı milyonlarca evladının temiz kanıyla ırkının, tarihinin ve vatanının, şeref ve namus borcunu bol bol ödedi. Gelibolu yarım adasında ölen Türk gençlerinin, akan Türk kanının sayıca miktarı ne kadar heybetli ve göz yaşartıcı ise, o kadar da muhteşemdir.

İşte yurttaşlarım:

Böyle kahraman ve cesur bir Millete harbin sonunda "mağlupsun! Bu kadar kanların akmasına, şehirlerin yıkılmasına sebep olan sensin!..", dediler; ve ölüm vesikasını "Sevr'i", imza etmesini istediler. Diplomatlar bu noktada yanılmışlardı. O, da, Türk Milletinin esareti, Türk Vatanının taksim kabul edemeyeceği idi.

Mağlup milletlerin silahları, geçitleri, galiplere teslim edilmeğe başladığı bir anda idi ki, Samsun kıyılarından Mustafa Kemal Paşanın "birleşiniz!.. zafer bizindir!..". Kelimeleriyle kısaltabileceğimiz ulvî sesi, Anadolu'nun dört bucağına süratle dağıldı. Bu sese Türk Milletinin verdiği cevaplar İnönü'de, Sakarya'da, Dumlupınar'da düşmanlara çarptı. Yeniden kanlı, heybetli ve muh-

teşem sahneler vücuda getirdi. Ve ancak "Leman", gölü kıyısında; Lozan'da sükunet buldu. İşte Lozan, birçok ihtirasların kanlı, ve çetin savaşların özü, ve sonudur.

Lozan Konferansı 20/Kasım/1922 de açıldı; görüşmelere 21/Kasım/1922 de başlandı. 4/Şubat/1923 e kadar devam etti, bir anlaşmaya varılamadığı için dağıldı. 23/Nisan/1923 de tekrar açıldı, çetin ve yorucu tartışmalardan sonra 24/Temmuz/1923 de sonuçlanarak imzalandı.

Konferansa birinci dünya savaşının galip devletleri, Karadenizde kıyısı olan devletler iştirâk etti. Amerika Birleşik devletlerinin de bir müşahidi vardı. Konferansı kendileri için hayati sayan şu üç devlet: Türkiye, İngiltere, Yunanistan Onun içindir ki bu üç devlet, en güzîde evlâtlarını Baş murahhas olarak Lozan'a göndermişlerdi. Türkiye'nin baş murahhası: Garp cephesinin galip komutanı ATATÜRK'ün, Türk milletinin dava ve haklarını en iyi müdafaa edeceğine inandığı ve yakın silah arkadaşı İsmet Paşa idi.

İngiltere, baş murahhası, Şark işleri mutahassısı olarak tanınan, bir zamanlar Hindistan genel Valiliği yapmış olan, dış işleri bakanı Lord Gürzon'du. Yunanistan baş murahhası Yuuanlıların her bakımdan inandığı, güvendiği, ve o vakit geniş salâhiyetlere sahip bulunan, Venizelos'tu. Diğer devletlerin delegeleri de hiç şüphesiz. kıymetli şahsiyetler idiler. Fakat bunlar kadar, kendi memleketlerinde nüfuz ve şahsiyet sahibi değildiler.

Bu durumu konferansın devamı müddetince müşahede etmek mümkün olabilmıştır. Konferansa diğer devletlerin murahhasları; İngilterenin bir peyki gibi hareket etmişler; ve Lord Gürzon'un tekliflerine yakın şartlar ve mütalealar ileri sürmüşlerdir. Hülâsa: Türkiye bir tarafta, diğer bütün devletler karşı tarafta olmak üzere konuşulmuş ve çarpışıl-

mıştır. Bu sebeptendir ki müzakereler uzun sürmüş, sert ve yorucu olmuştur. Ve ancak konferans; müzakeratını Ankaradan günü gününe takip eden ATA-TÜRK'ün direktifleri; ve baş murahhasımızın ikaz, irade, zekâ ve cesareti ile dir ki, başarı ile sonuçlanmıştır.

Türk Başmurahhası daha açılış merasiminde "Lord Gürzon konuşursa, ben de konuşacağım" diyerek sözünü kabul ettirmiş, Türk delegasyonunun kolay kolay mağlub edilemeyeceğini, Türk delegelerinin ikinci pılanda kalmağa niyetli olmadığını, Osmanlı delegelerine yapıla geldiği gibi söz ve müdafaa haklarına müdahale ettirmeyeceğini O, konferansta en az İngiltereye eşit muameleye lâyık bir Milletin temsilcileri olduklarını pek güzel anlatmıştır.

Türk Milletinin davasında haklı olduğunu her türlü hareket ve sözleriyle isbat etmek, Türklük aleyhine zehirlenmiş bir muhite (o zaman Lozan'da Rumlar ve Ermeniler aleyhimize bir hava yaratmışlardı.) kabul ettirmek için, İsmet İnönü, cesaret, seri intikal, sağlam irade, cevval bir zekâ gibi gerekli meziyetleri lozan muhitine ve konferansa iştirâk eden delegelere bol bol gösterebilmişti. O, vazifesi Türk Milletinin haklarını müdafaa etmek olduğunu emniyet tertibatı almak için yapılan tavsiyeyi kabul etmemek; ve Bern'den, bozuk havaya rağmen uçakla gelmeyi tercih etmek gibi hâdiselerle gösterebilmişti. İsmet paşa, yıkılan Osmanlı imparatorluğu ankasından yepyeni ve her türlü hastalıktan uzak bir Millet ve bir Vatan yaratacağı. Ufak bir korkaklık, küçük bir dalgınlık bütün emekleri boşa çıkarabilirdi.

Türk Başmurahhasının konferansta ilk sözlerini şu cümlelerle kısaltabiliriz (Efendiler.... çok ızdırıp çektik, çok kan akıttık, bütün medeni milletler gibi Hürriyet ve İstiklâl istiyoruz.) O, aylarca bu davayı kuvvetle cesaretle, bilgiyle üstün bir zekâ kıvraklığı ile müdafaa etti. O, her hangi zor bir meselede Lord'

un karışışına bu meziyetleriyle karşı koydu ve aslâ gerilemedi. 4 şubata kadar devam eden konferans çalışmalarında çetin tartışmalara sebep olan ve halledilmeyen meseleler; kapitülasyonlar, boğazlar, borçlar, tazminat, azınlıklar hukuku ve sınırlar meselesi oldu.

Konferansın uzun sürmesine, yorucu ve çetin olmasına ve durmasına sebep olan meselelerden birisi değil birincisi, kapitülasyonlar meselesi olmuştur. Birinci dünya savaşının galip devletleri, Osmanlı İmparatorluğundan türlü adlarla aldıkları müsaade ve imtiyazları, yeni Türk Devletinin omuzlarına yüklemek istiyorlardı. Adli, İdari, iktisadi kapitülasyonların başka adlar altında devamını ısrarla istediler. Boğazların Türk hâkimiyetinde kalmalarına rıza göstermiyorlardı. Osmanlı devletinin bütün borcunu, Türk Devlete yüklemek amacını güttüler. Türkiyedeki azınlıklara geniş imtiyazlar verilmesinde sureta ayak dirediler. Bu sebeptendir ki verdikleri muahede müsveddesi tarafımızdan reddedilince konferans, 4 şubatta kapandı.

Lord Gürzon, trene bindikten sonra bir müddet te bekledi; acaba İsmet Paşa korkarda teklifi kabul eder!.. ümidiyle. Fakat hesap yanlış çıktı. Türk Başmurahhası ve mümessili, Türk Milleti için şerefli bir barış yapmak üzere Lozana gelmişti. Yoksa dikte ettirilen bir barışı imzalamak için değil.

Harbin tekrar başlaması korkusu Avrupayı sardı. Fakat haklı Türk davası karşısında birinci dünya harbinin galib milletleri yeni bir harbi göze alamadılar. 23 Nisan'da tekrar Lozan'da toplandılar, konuşmalar bu kerre de, sert ve yorucu oldu. Ancak bağımsız ve herhangi bir kayıttan uzak müstakil bir Türk Devletini tanımakla sonuçlandı. Bazan yapacağı konuşmaları hazırlamak için geceleyin uyumayan, ertesi gün müzakereleri takip ve gerekli cevapları vererek yorulan; ve böylece aylarca çalışan Türk Başmurahhasının

şu telgrafı, konferansın nekadardan yorucu ve üzücü bir hava içinde, ve nekadardan çetin olduğunu belirtmeğe kâfidir sanırım. Bu telgraf ATATÜRK'ün barışın imzalanması emrine cevaben yazılmıştır. (1)

20 / Temmuz / 1923

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine :

Her dar zamanımda hızır gibi yetişirsin. Dört beş gündür çektiğim azabı tasavvur et. Büyük işler yapmış ve yaptırmış bir adamsın. Sana merbutiyetim bir kat daha artmıştır. Gözlerinden öperim. Pek sevgili kardeşim, aziz Şefim.

İsmet

Yurtdaşlarım : İşte Lozan, böylece kahraman Türk evlâtlarının yalnız imanından kuvvet almış, ileriye gören metin Türk iradesinden yapılmış, binlerce Türk şehidinin kanı pahasına kazanılmış bir zaferdir. Onun içindir ki en büyük varlığımız İstiklâlimiz, en kutsî malımız toprağımızdır. Onlara el uzatmak değil, göz dikmek isteyenler, dün olduğundan daha müthiş bir aksülâmelle karşılaşacaklarını hesaba katmalıdırlar. Sözlerimi barışın imzasını tasvir eden bir Türk gazetecisinin cümleleriyle bitirmek isterim. (2)

I.) Nutuk: Gazi M. Kemal S. 257

II.) Tarih vesikaları sayı 7 Yazı sahibi Kemal Salih Sel: Yeni gün gazetesini 2 Ağustos 1923 tarih 1241 sayı.

Not:

Bu konuşma Şeref Kişmiş tarafından LOZAN anlaşmasının 25 inci dönüm günü evimiz salonunda yapılmıştır.

“ İsmet Paşa yanında Rıza Nur bey, ve onun altında Hasan bey, üçü de yan yana oturmuşlardı. Paşanın ilâhî bir vaziyeti vardı Ellerini dizlerinin üstüne koymuş, sâkin, ve nasıl diyeyim, âdetâ bir çocuk gibi masum oturuyor, iki adım ötedeki geniş masaya bakıyordu. Arasına başını kaldırıyor; hattâ, karşı tarafta oturan müttefikiyen heyeti mahsusası da dahil olmak üzere; bütün nazırların kendesine tevcih edildiğini görüyor, saniyesine bile insanın hayatını bağışlamaya razı olacağı bir sevimlilikle hafifce tebessüm ediyor; ve sonra gözlerini tekrar sulh masasına çeviriyor.

Konferans kâtibi umumisi M. Massigli İsmet paşaya teveccüh etti... Paşa ayağa kalktı, sulh masasına tekarrüp etti. Rıza nur bey soluna, Hasanbey sağına geçtiler. Başmurahtığımız sol iç cebinden renkli bir mahfaza çıkardı açtı, içindeki altın kalemi aldı hokkaya batırdı, saat 3 ü tam 9 dakika geçiyordu, derin bir sükûnet vardı. Yalnız fotoğraf makinalarının küçük ve hafif hareketleri iştiliyordu.

..... İsmet Paşa imzalamadan evvel sağ elindeki listeye bakıyor, kontrol ediyor, sonra imzalıyordu..... Saat 3 ü 15 dakika 30 saniye geçte Türk heyeti muahede ve merbutatını tamamen imzalamış bulunuyordu. İsmet paşa gülüyor, muahedeye bakıyor, Massigli ile konuşuyor ve sulh masasını yavaş yavaş bırakarak yerine gidiyordu .

Hattatlar Armağanı

Veli Sabri Uyar

69 Hattat Hasan Kutsiefendi

Meşhur meşayihden Bozkırlı Memiş efendinin küçük oğludur. İlk tahsilini mahalle mektebinde ikmal etmiştir. Tarikatı Nakşibendiyeyi Halidiyye hulefasındandır, Ebubekir Sami paşa medresesi müderrisi olan biraderi Şeyh Mehmet Behaettin efendinin halakai tedrisine devamla ondan ilmi tesavvufi ve fununi mütenevviayı tahsil etmiştir. Sonra Konya müftüsü Kadınhanlı Hacı Hüseyin efendinin dersinde bulunarak ikmalî nüsah ettikten sonra her ikisinden de icazetname almıştır. Medresede tedris ve riyazetle meşgul ve müdür idi. Zahirî ve batınî ilimleri cem ederek münzevi ve hali sükûnette zamanını geçirmiştir. İlmi tesavvufta ve fununi âliyyede yekta ve bihemta idi. Fahi irfane haddü nihayet yok idi, zamanının kutbı idi, hututu mütenevviayı (çeşitli yazılar) asrının değerli hattatı olan Alaiyyeli Abdulgani Vehbi efendiden öğrenmiştir. Güzel sülüs, nesih ve talik yazardı, bir çok kimselere yazıdan icazet verirdi, elhasıl zahir ve batini mamur fazlu kemalet sahibi abit ve zahit ve ulemayı amilinden ve sulehayı ümmetten ve ehli halden bir zat nadirül vucut olup 1340 senesinde âlemi faniye veda' etmiştir. Hacı Fettah kabristanında Metfundur. Kabir taşıdaki kitabesi şudur.

Ruhi kutsileri uçdu yükselerek mevlâya Cısmî hissiyeleri müştak mi rafiki alaya

Vahî didarı rububiyet olan bugibi kâmiller Faslu farkı geçmiş olur sağlar iken yasiller Ölüm acıları nefsin dadacağı şerbet Ehli killet içmiş olup dünyade savdı nevbet İşte ölmezden ölmüş olan piri cihan O kadar fazlu kemalati ile bu yerde nihan Canşin olmuş idi şeyhi Behaettine Hocalık yapmış idi hoca Ziyaeddine Muhyidin kudbi vucud şeyh Memiş efendide

Hasan kutsi 1340 de öldü.

Bu hayattan azade fatiha 5 Rabiyyul evvel

70 Hattat ulema ve meşayihden Topbaş zade Hacı Ahmet Kutsi efendi

Konyanın Said İl ilçesinde doğmuştur, babası Hacı Mustafa efendidir, tarikatı aliyyeyi nakşibendiyeyi halidiyye meşayihindendir. meşhur Bozkırlı memiş efendiden mustahleffir. Konya ve İstanbul büyük âlimlerinden ulûmu aliye ve âliyeyi ve ilmü vucuh ve kiraatı kiu' anıyyeyi ikmal ettikten sonra Mekkeyi mükerreme ve Medineyi münevvereye giderek meşhur muhaddisinden şeyh Kutbi ve şeyh Sünûsî gibi efadlı ülemaden ilmi hadis ve tefsir ve müteaddit fudala ve ulemadan ahzi feyz ederek icazetname almıştır. 40000 hadis ezberinde olduğundan kendisine (seyyid-al muhaddişin) unvanı verilmiştir. Ruyasında Hazreti Mevlana tarafından (civarımıza

gel civarımıza gel) diye bu iltifate mazhar olmağa çoluğunu çocuğunu ve ailesini kadınhanında bırakarak yalnız başına Konyaya gelmiş yine Mevlâna Celâleddini Rumi tarafından «civarımızı arayın» işareti verilmesi üzerine türbeyi Mevlananın en yakınında Tamtam sokağında bir kadının kızı ile evlenerek oraya iç güveysine girmiş bu suretle Konyada tevattun etmiştir.

Konyada ilmi hadis ve tefsir okutmakla meşkul olarak büyük bir şöhret kazanmıştır. Zamanın kuşbi idi Hattatlığı Konyanın meşhur hattatlarından Alaiyyeli hacı Apdulgani Vehbi efendiden öğrenerek ondan icazet almıştır. Tasdikli icazetnamesi mevcuttur. 1256 sülüs nesih ve talik ve hattı celiyi mahirane yazardı. Bir çok risâselerle beş dane mushafı şerif yazmıştır. Kur'anı kerimlerden birisi torunu Hacı Ahmet efendi oğullarında iki danesi Kadınhanı camii şerifinde bir dane-side yine kadınhanında Hacı baki zadelde mevcuttur. (Hidayet-al mürtab feaili-al ashab) adında yirmi fasl üze mürettep ve gayri matbu eseri vardır. Bu eseri tefsir sahibi merhum Elmalılı küçük Ahmet Hamdi efendi türkçeye çevirmiştir. Bu eserde torunlarındadır Alim ve fadıl ve kâmil ve mühaddisinden ve ehli keşif ve keramet sahibi bir zat olup 1306 yılında civarı Mevlâna da ikamet ettiği evinde vefat ederek rahmeti rahmune kavuşmuştur. Dergâhı mev-lâna haziresinde metfundur.

Durağı uçmak olsun.

Kabir taşındaki kitabesi şudu :

1 - Huve-al Hallak-al baki 2- sultan al arifin 3 - seyyid al muhaddisin 4 - sadat meşayih 5 - Nakşibendiyyeden al Seyyid 6 - Al haç Ahmet Kutsi al halidi 7 - Rahimehullah 8 - Tealâ rahmeten vasia 1306 (Bu kabir taşı türbeyi Mevlâna müzesinde mahfuzdur.)

71 Hattat Konya Nufus Başkâtibi Emin efendi

Alaiyyelidir, babası hocadan Alaiyyeli Hacı Halil efendidir, Konya da Mevlâna civarında mulla efendi medresesinde (şimdiki askeri hastanesi yeri) oturan ulemadan ağırlı Mustafa efendiden terkip dersleri ile feraiz gibi ilimleri okumuş isede an asıl hocası ulema ve meşayihden Topbaş zade Ahmet Kutsi efendidir, Ahmet Kutsi efendiden hem ders okumuş, hemde hattatlığı öğrenmişti, Güzel sülüs, nesih ve talik yazardı. Hattı destiyle yazdığı eserleri iktisat bankasında yevmiye kâtibi oğlu Muhtar da mevcuttur. Konya nufus başkâtipliğinde kırk sene bulunmuştur.

Gönül imari mülk ister vatan mühtacı
hıdmettir

Vatan ihyasına atfı nigâh itmek şadettir.

Demek isteyen merhum Mehmet Emin efendi devlet ve mîlete nafi ve vatanın refahu saadet ve selameti için Hükümet konağı meydanında toplanan binlerce ahaliye değerli ve heyecanlı ve hararetli konferanslar verirdi. Kendisi gayet mütekellem ve Karihâsi geniş ve [malumatlı ve kuvve hafızaya malik erbab - ı kalem ve iktidarda vazirfeşinas bir zat olup 1336 senesi sonların vefat etmiştir. Keresteciler pazarında Misk Emir, namı diğeri Sırçalı sultan tekkesi mezarlığında metfundur.

72 Hattat Hacı Behçet efendi

1275—1858 M. Yılında Konyanın ovaloğlu mahallesinde doğmuştur, babası ulemadan müsevvit zade denmekle maruf hacı Adil efendidir. İlmî kelimada ihtisas kâtibi meşhur vaizinden Zari efendinin küçük biraderidir. Cevizaltı medresesinde Amcası Müfi Abdullah Vahit efendi ile Sırçalı medresesi müderrisi Şil-

leli Ali Vehip efendiden ders okumuştur. İlgında, Yalvaç, Karaman, Ereğli, Konya merkezinde polislik yapmıştır. Hükümetin gün batı cihetinde yıkılan Çasnigir (Ulvi Sultan) mescidinde imameti var idi. Konyada inzibat memuru iken hükümetin muvafakatiyle 1326 R. yılında Konya müftisi Aladağlı Hacı Ahmet Rüstü efendi refaket ederek birlikte hicaza gitmiştir. Memuriyet hayatı dürüst ve ciddiyetle geçmişti. Aynı zamanda hattat idi Sülüs, nesih ve talik yazardı. bir çok risalelerle müteaddit İshak zincanı şerhini yazmıştır. Hüsnü ifadeye malik bir zat olup 1926 tarihinde vefat etmiştir. Üçler mezarlığında metfundur.

73 Hattat Ulemadan Haşim efendi.

Mukaddematı ulumu tahsil ettikten sonra medreseye dahil olarak mulla efendi dairesi müderrisi meşhur Ömer Kâşif efendinin halakayı tedrisine devam ederek tekmihi nüsah ettikten sonra ondan icazet almıştır. Bilahare Kaşif efendinin vukuu vefatı üzerine tevcihi cihat komisyonu önünde imtihan vererek ehliyeti isbat edince Mullafendi medresesine müstakil müderris olmuştur.

Çok zamanlar medresedeki mevcut talebeye ders okutmakla meşguldü. Hüsnü hattı hocası olan Alaiyyeli Hacı Abdulgani Vehbi efendiden tahsil etmiştir.

Sülüs, Nesih ve talik yazardı, bir çok risaleler ve eserler yazmıştır. Mu-maileyh halim selim ve ahlâkı hasene ve zühtü takva sahibi bir zat olup 1332 yılında ölmüştür. Hakimiyeti milliye ilk okulu karşısında Yağlıtaş kabristanında mtfun idi isede bilâhare orası Belediye tarafından kaldırılmış olduğundan Ulu-ırmak mezarlığına defn edilmiştir.

74 Hattat Hacı Hamdi efendi.

Haç Hamdi efendi evlâdı Hüseyin-

den Bordabaşı ve Sırçalı mahallesinde her iki Sırçalı mescidin banisi olan Hazreti Demirin ahfadından Mehmet Ali oğludur. Sülüs ve nesih yazılarında yedi tulaş vardı. Hattı destiyle yazılmış bir çok kitaplar torunlarının yanında mahfuz ve okunmaktadır. Yazdığı sanatlı eser ve levhalar ve yazılarının güzel ve hayret verici bir uslubla yazıldığı bizati görülmüştür. Pek çok talebe asrında yetiştirmiş ve icazet vermeğe muvaffak olmuştur. Sonraları memuriyet hayatına atılarak bir çok vazifelerde istihdam olunmuş ve son memuriyeti de (Mahkemei şura) mahkemei temyiz başkâtibi olmuştur. Sonra terki memuriyet edip köşeyi inzivaya çekilerek son hayatında kadar ibadet-ü taat ve ezkâriyle meşkul olarak terki hayatı fanî etmiştir. Kuş adalı adında bir mürşidi kâmile intisap etmiş ve tarikı halvetiyyede aher ömrüne kadar halvetinde Tanrıya ibadetle ve zikir ile meşkul olmuş ve doksan beş yaşında olduğu halde bir Muharrem 1268 tarihinde vefat etmiştir. Kabir taşındaki kitabesi şudur.

İrtihal etti bekaya oldu ükbade mukim
Rahmetin bahrine gark it bu kuluñu ya
Rahim

Hanedanı muhteremden Hacı Hamdi efendi

Ruyidil erbabı irfan idi hem tab-ı selim
Bir zaman başkâtib mahkemei Konyada
İhtiyarı uzlet idüp oldu ezkare müdim

Halveti tarikat saliki merdaneden
Merkadinden şem olunur boy u reyhan
nesim

“Vehbiya ider niyaz mazmunu rihlet
tarihin

Me'vayi Rahimin olsun dari Ferdevsi
naim

1268 Muharrem Al-Havam, 1

74 Hattat Ali efendi

Konyada doğmuştur. Babası değerli alimlerden Konyalı Yusuf Hanefi efendidir Babasından fununu müteneviyayı tahsil ettikten sonra icazetname almıştır. Medresede daima tedris ile iştigal ederdi Dersinden pek çok talebe istifade etmiştir. Fazliyle ilmiyle şöhret bulmuştur. Kendisi güzel hattat idi sülüs nesih ve talik yazardı. Bir çok risalelerle 336 sahifeli talik yazı ile türkçe olarak (Zübdet - al hakaik) adında fıkha dair bir kitap yazmıştır. El yazısıyla yazdığı bu eser Yusuf aga kitaplığında mevcuttur. İlmü irfan ve kemal sahibi bir zat idi. yalnız ölüm tarihiyle nerede metfun olduğu elde edilmemiştir.

75 Hattat Hacı Ali Rıza efendi

1309 yılında Konyanın İç Karaarslan Mahallesi'nde doğmuştur. Konya merkezinde Hamidiye ilk mekteb hocası Silileli Hacı Mehmet efendinin oğludur. İlk tahsilini babasından ikmal ettikten sonra İslahı medarise devam etmiştir. Bilahare memuriyet hayatına atılarak Konya varidat kaleminde beş ila altı sene kitabet vazifesinde, Akşehir kazasının emlakı milliye memurluğunda bulunmuştur. Kendisi hattattır. Hattathlığı ilk mektepler hüsnü hat muallimi Ahmet Naci efendiden öğrenmiştir. Yazıdaki kabiliyet ve mahareti fevkalâde idi. Güzel sülüs, nesih ve talik, kufi, divan, hattı celi gibi çeşitli yazılar yazar. Varidat kalemindeki vazifesini terk ederek Hicaza gitmiştir. Medineyi Münnevverede mücavir kalarak orada hattatlıkla, levhaçılıkla şöhret bulmuştur. Hâlen hayat tadır.

76 Hattat Abdüsselam efendi

Aslı Konyalıdır. Babası Konyalı Doğanşah oğlu Türkmendir. Konya medreselerinde ders görmüş, izinli hocalardandır. Kendisi hattat idi, Sülüs, nesih

ve talik yazardı. Bir çok eserler yazmıştı. El yazısıyla meşayihî sofiyeden Necmettin Daye tefsirini cildini Konyanın Ladik köyünde Molus zaviyesinde 738 yılında 208 sahifeden mürekkep Âbadi kağıt üzerine Sure-i Hicrin (Elif-Lam-Ra) üçüncü sahifesinden başlayarak süreyi enbiyanın sonu (İktarabe linnasi) on yedinci cüzün onuncu sahifesinin nihayeti olan (Alâma tesifon) e kadar nesih yazı ile yazmıştır. Bu mühim tefsirin kabı meşin Karaman oğulları devrine aittir. Baştarafı noksandır. Sahife satırları 23 dūr. Tefsirin sonuna şöyle yazmıştır: Temmel kitab-al mücelletü al sani min tefsiri Necmeddin al daye fi Medineti Ladik fi zaviyeti Al Molus Ala yedi Al abd al zayıf Abdusselam bin Türkmən bin Doğanşah al Kunevi yevmel hamis fi sani ışıne şuhuru Şevval semane ve selasi-ne ve sebamiye Bu tefsiri şerif Yusuf ağa kitaplığının 188 numarasında mukayyet ve mevcuttur.

77 Hattat ve ulemadan Şehit Müfti Ahmet Hadimi efendi

Meşhur Ebusait Mehmet Hadimi'nin oğlu hacı Abdullah efendinin küçük oğlu olup Hadimde dünyaya gelmiş ve ilk tahsilini orada yaptıktan sonra ikmalî tahsil için İstanbula gitmiş; uzun müddet İstadbulda kalmış 1225-1238 seneleri arasında müftilikle Konyaya gelmiş ve müfti olmuştur. Konyada bulunduğu zaman Bağlıcalı oğlu Müfti hacı İbrahim efendiye damat olmuş bu tarihler arasında İrfaniye, Ziyaiye, Kadı zade medreselerine müderris ve tedrisle meşgul olmuştur. İrfaniye medresesinin banisidir. Hadimde müfti olan büyük biraderi Hacı Mehmet efendinin vukuu vefatine mebni Konyada müftiliği terk ederek Hadime müfti olarak gitmiştir. Hacı Rasih ve Hacı Aliye ve Sıddıka isimlerinde iki kız ve bir oğlu olup Rasih efendinin Mudahhara hanım adında bir kızı berhayat olup Sadattah

biri ile izdivecından sonra zevci ile Ciddeye gitmiş ve elyevm orada bulunmaktadı. Hattathlığı İstanbulun en güzide hattatlarından öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve talik yazardı 1231 senesinde İrfaniye medresesinde 31 sahifeden mürekkep «hidayeti ilm al hikme» (Kazmir) i talik yazı ile yazmıştır. Bu kitap Yusuf ağa kitaplığında mevcuttur. Mumailiyh Ahmet efendinin halakayı tedrisinde iki bini mütecaviz talebesi bulunmuş. 1248 tarihinde vefat etmiştir. Hadimde büyük babası yanında medfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur: Fazlu ilmiyle muhakkık fazlı zaman Serteser neşri nūması olmuşdu rayegân Zühtü takva ile meşhun nesli paki Hadimi Emri hakdan irdi rutbei şahadet nagehan Manzari esrarı mevla olduğuyçun ol heman

Yar idindi seyyidi aşıyan hem peygamberan Rihlet iddikde bekaye rahmetullahialehyh Girye itti insür cin hem nüh felek hem asıman Vehbiya tarihim Ahmet Şakir Dürri yetimi Ruhine ihsan eden fatiha olsun şadman 1248

78 Hattat ve Hakkâk Halit efendi

1294-1877 yılında Şeyh Ahmet mahallesinde doğmuştur. Hacı Osman efendinin oğludur. Paşa dairesinde meşayihî kiramdan ve hattatından Hasan Kutsi efendiden hem ders hem de hattatlıktan icazet almıştır. Sülüs, nesih ve talik yazılarını çok güzel yazardı. Kapu camii'nde bazı sülüs ve talik yazı ile yazılmış levhalar hep onun eseri desti mahiranesidir, Nakıboğlu camii şerifinin minaresinin kapısı üzerinde talik yazı ile şöyle yazılmıştır.

Zihatîf mişi nidem mısrağ tarihi bünyades Bi kün agehi zi gülbank Bilal erbabi taatra 1178 Halit

Bu talik yazı ile yazılmış olan bu Farisi beyit nazımının dikkatini celbeder derecede çok güzeldir. Son zamanlarda habsibevîl hastalığına tutularak tedavi için İstanbula gidip orada ameliyat neticesinde altmış iki yaşında olduğu halde 1356 H. tarihinde vefat etmiştir. İstanbula medfundur.

79 Hattat Halil efendi

Sillelidir. Sil'e ve Konya medreselerinde okumuş, zamanının değerli hattatlarından her çeşit yazıyı öğrenmiştir. Bir çok mushafı şerif yazmıştır. Evlat ve ahfadı dahi hattatlıkta kesbi şöhret etmiştir.

80 Hattat Mahbup zade Hami efendi.

Konyanın Devle mahallesinde doğmuştur. Babası meşhur hattatlardan Mahbup efendidir. Konya İdadi mektebinden mezundur. Medrese tahsili görmüştür. Hattathlığı babasından öğrenmiştir. Sülüs ve nesih yazardı. Kapu camii'nde sülüs yazıları vardır. Bir müddet tapu işlerinde muakkiplik yapmıştır. 1930 tarihinde ölmüştür. Üçler mezarlığında metfundur.

81 hattat hakkı İnce Kara

1310 yılında Manastır vilâyetinde doğmuştur. Babası Yaşar efendidir. İstanbul Harbiye mektebinden mezundur. Subay olduktan sonra vazifede iken kendisine felç gibi bir hastalık arız olduğundan genç yaşında emekliye sevk edilmiştir. Yazı hocası değerli hattatlardan Manastırlı Maliki efendidir. Sülüs ve nesih yazar hattı destiyle yazdığı levhalar Kürkçü mahallesinde kendi evinde mevcuttur. Kapu camii şerifinde de bir levhası vardır.

82 Hattat Hüseyin efendi.

Konyalıdır. Babası Ahmet Efendidir.

Konya medreselerinde okumuştur. Kendisi icazetli hocalardan dır. İlmü irfan sahibidir. Aynı zamanda hattat idi sülüs, nesih ve talik yazardı, bir çok risaleler yazmıştır. El yazısıyla 1170 tarihinde talik yazı ile (Nuhbet al fikir) adında 38 sahifeden mürekkep bir hadis kitabı yazmıştır. Yazısı güzeldir. Bu da sanatkâr hattatlarımızdandır.

83 Hattat ve Ressam İhsan bey

1312 yılında Konyanın kalecik mahallesinde doğmuştur. Muhasebeci Mehmet Nuri efendinin oğludur. Mahallesinde kapulular demekle maruftur. Güzel sülüs, nesih ve hattı kufi yazar, kendi hususi merakıyla bu yazıları öğrenmiştir. Konyada vilayet mimarlığı yaparak eski erkek muallim mektebi bugün Lise binasıyla sonradan Gazinin heykeline kaide vazifesi gördürülen ziraat âbidesini ve karşısındaki bahçesinin muhteşem kapusunu yapan ve bu eserde Selçuk mimarisinin tezyini usullerini yaşatan merhum mimar Muzafferle teşriki mesayi ederek ona muavinlik yapmış ve o zamanlar Sultan Selim camiinde yapılan tezyinat ve nakışlarda kalemkârlığı vardır. Bir aralık Antalya civarında nahiye müdürlüğü, Konyada ilk mektep muallimliği ve Milli Mahsulat şirketi müdürlüğü şimendifer idaresinde ressamlık gibi muhtelif işlerde bulunmuştur. Umumi harp ile İstiklâl mücadelesinde ihtiyat zabıtlığı yapmış sonra Nafia vekâleti sulama dairesine intisap etmiştir. Elyevm Konya Sulama dairesi ressamıdır.

84 Hattat İsa Mahir Efendi

Konyalıdır. Sultan Alaeddin camii şerifinin hatibi Mehmet Efendinin oğludur. İlk tahsilini mahalle sıbyan mektebinde bitirdikten sonra medreseye girmiş babasıyla müdeaddit hocalardan ders okuduktan sonra babasından ica-

zetname almıştır. Sonra medresede neşri uluma başlamış ve halakayı tedrisinde bir çok talebe bulunmuş. İnce minare (Darulhadis) medresesinin müderrisi idi. Kudreti ilmiyesi vardı. İlmi fıkıhda ihtisas sahibi idi. Bilahara ahalinin arzusuyla müfti intihap olunmuştur. Müddeti medide Konya Müftülüğünde bulunmuştur, Hattatlığı babasından öğrenmiştir. Güzel sülüs, nesih ve talik yazardı. 1222 senesinde bir çok risaleler yazmıştır. Hattı destiyle yazdığı eserlerin sonuna şöyle yazmıştır :

Ketebehu al fakir İsa elmedu bi Mahir ibni Mehmet al Hatip bi camii al Sultan Alaeddin der Konya afa anhü.

85 Hattat Hafız Hacı İsmail efendi.

Efadili ulemadan bir zat olup konyalıdır. Babası Mehmet efendidir. İstanbul giderek orada ders âm müciz hocalardan oldu Kadı Beydaviyye yedi cild üzerine haşiye yapmıştır. Tefsiri Kunevi diye ulema arasında şöhrat bulmuştur. Konyanın Şükran mahallesinde köse Hasan efendi medresesi adındaki (Tüccardan Hacı Ken'an oğulları hususi muhasebeden satın alarak icar evi yaptırdığı yer) bu medreseyi inşa ettirmiştir. Aynı zamanda hattat idi. Sülüs nesik ve talik yazardı Matbu eserlerinden başka birde beşeriyet sıfatından olan hataden cenabı Hak münezzeh ve müteali bulunduğu halde (Yuhadiu nallahe ve hüve hadiühüm) buyurmasının izah ve te'viline dair ilmi ilahi tefsir ve ilmi kelamdan haşre neşre mütedair risaleleri el yazısıyla yazmıştır. 1186. Yusuf aga kitaplığın 3733 numarasında mukayyet ve mevcuttur.

Âlim ve zahit bir zat olup edayı hacı şeriften avdet ederken 1195 yılında Şam'ı şerifte vefat etmiştir. Salihyye kaşabasında metfundur.

86 hattat hafız hacı İbrahim efendi.

1287-1870 tarihinde konyanın Pürçüklü mahallesinde doğmuştur. Babası ekmekci süleyman ustadır. Ders hocası Hamza zade hacı Osman efendidir. Yazı hocası da Selimiye imamı hacı Abdurahman efendidir. Sülüs ve nesih yazardı. Bir kaç tane Kur'anıkerimle ilmi fıkıhtan Halebi, bir kaç tanede en'am (hamail) yazmıştır. Elyazısıyla yazdığı eserler oğlu kunduracı Mehmet ustada mevcuttur. Güzel sada ve edaya malik hafızı kur'an ahlakı temiz bir zat olup 1945 tarihinde ölmüştür, Üçler mezarlığında metfundur.

87 Silleli hattat hacı İbrahim efendi.

Sillenin orta mahallesinde doğmuşsille hocalarından ders okumuş ve icazet almıştır. Yazı hocası Karahisarlı İbrahim Nesip efendidir. Sülüs ve nesih yazardı. Toplama adında mevızaya dair bir risale yazmıştır Ayrıca levhaları vardır' Senelerce sıbyan mektebi hocalığı ve orta mahalle camii şerifi imam ve hatipliğini yapmıştır, Ahlaklı kâmil bir zat olup son zamanlarında feelç hastalığına tutularak 1328 yılında menzulen vefat etmiştir. Sillenin aşağı mezarlığında metfundur.

88 hattat Topcu zade İsmail Hakkı efendi.

Konyanın Şemsi Tebrizi mahallesinde doğmuştur, Babası topcu Arif efendidir. Meşhur üstad Mehmet Arif beyin babası, tefsir sahibi esbak umuru şer'iyeye ve kili Hadimli Mehmet Vehbi efendinin kayın pederi ve Ebubekir Sami paşa hanıkağı beşinci postnişini ricali Nakşibendiyeden 1279 yılında vefat eden meşayih kiramdan hacı Himmet efendinin damadıdır. Konya müftisi Kadınhanlı

hacı Hüseyin efendiden tahsil ve tefeyüz etmiştir. Ziya paşanın Konya valiliği zamanında nüfus dairesinde kayıt kâtipliği yapmıştır. Topcu zade mukayyet İsmail efendi demekle maruf idi. Hattatlığı Konyanın ünlü hattatlarından Mahbup efendinin babası Mustafa Rüştü efendiden öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve talik yazardı Bir çok risalelerle evradı kebiri Mevlânayı ve Esmâü Hüsnayı yazmıştır. Tabiatı şiriyesi vardı, güzel şiirleri mevcuttur, Köşei uzlette evrad ve ezkâr ve ibadetiyle meşgul idi, güzel ahlaka malik halim ve selim, içi ve dışı düzgün, sulahayı ümmetten bir zat olup 1335 tarihinde vefat etmiştir. Şemsi Tebrizi mezarlığında medfun isede Belediye tarafından kabristanın çiçek bahçesine tahvilinden dolayı vukubulan tebeddülât ve tadilât üzerine bilahara Musalla mezarlığının Kız kulesi civarına nakledilmiştir. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

- 1 — El merhum tariki ilmiyeden
 - 2 — Topcu zade 3 — İsmail efendi
 - 4 — Ruhuna fatiha
- 1335

89 hattat İsmail Zühtü efendi

1311-1893 yılında Sırçalı Meseit mahallesinde doğmuştur. Eski telgraf başkâtibi Bekir Sıtkı efendinin oğludur. Akif Paşa ve İdadi mekteplerinde okumuş, Sultaninin son sınıfından Mezundur. Yurd mektebi müdiri iken İttihat ve Terakki mektebiyle tevhit edilerek bilahara İttihat ve Terakki müdürlüğünde bulunmuş ve San'atlar mektebinde muallimlik yapmıştır. Sultani mektebi müdür muavynliğinde de bulunmuştur, Sonra Maarif Vekâleti tedrisatı taliye mümeyyizliğinde ifayı hizmet etmiştir. Zamanımızın nadir yetiştirdiği erbabı iktidardandır. Ocak mecmuasında yazıları vardır. Hattatlığı ilk mektepler hüsnü hat muallimi Murat efendiden öğrenmiştir. Muh-telif yazılarla süslenmiş hututu, Konya ve

mülhakatı maarif mekteölerinde yağlı boya levhaları çoktur. Vali Muammer bey zamanında masrafı hükûmete ait olmak üzere memleketin kıymetli gençlerinden hukuk müdürü Şakir, Namidar Rahmi: Naci Fikret beylerle birlikte Avrupa seyahati yaptırılmış olup sigara dahi bilmeyen bu genç, Avrupada müptelâ olduğu içkinin ifratına vararak pek genç yaşında içki kurbanı olarak 1928 tarihinde Konyada en son memuriyeti olan Milli kütüphane müdürlüğünde vefat etmiştir. Yediler kabristanında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur :

Bu kabirde İsmail efendi metfundur. Ruhuna fatiha oku.

No:

90 hattat Başaralı zade İbrahim hakkı etendi

1244-1328 yılında doğmuştur. Babası Başaralı Abdurrahman efendidir. Konya Müftisi Abdullah Vahti etendiden tahsili ilmi irfan ederek icazetname almıştır. İlmü kıraatı Kur'anı da Şeyh-Al Kurra Kafalı zade Hasan efendiden okumuş, hattatlığı da meşhur hattatlardan Alaiyeli Abdulgani Vehbi etendiden öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve talik ve divan yazılarını çok maharetle yazardı. 63 dâne mushafı şerif yazmıştır. İstanbulla giderek en nadide nakış ve tezhipli Kur'anı kerimden bir danesini Hakanı Abdulhamide vermiştir. Yazdığı Kur'anı Kerimin yazısı çok beğenilerek bu yüzden kaydı hayat şartıyla beşyüz kuruş maaş tahsis suretiyle taltif edilmiştir.

Konya valisi Akif paşanın taktirine mazhar olmuştur. Bir çok zaman Akif paşa Rüştîye mektebinde arabi muallimi saniiğinde bulunmuştur. Dersten ve yazıdan bir çok talebe yetiştirerek icazet vermeğe muvaffak olmuştur Ahlakı güzel alim ve fadil erbabı kemalden bir zat olup 1309-1891 de vefat etmiştir. Türbeyi Mevlâna hazırasında medfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

1 — Hüvel hay 2 — Küllü nefsin zaikatül mevt 3 — Müderrisini kiramdan 4 — Başaralı zade — 5 İbrahim Hakkı efendi 6 — Ruhuna fatiha 1309

91 hattat Devrani zade İbrahim Efendi

İlgında doğmuştur. Değerli hocalardan okumuş ve ünlü hattatlardan sülüs, nesih ve talik öğrenmiştir. Güzel sülüs ve nesih talik yazardı. Nesih yazısı daha güzeldir ve seri surette yazardı. Ayda bir mushafı şerif yazar ve beş sarı liraya satarak bu suretle idareyi teayyüşünü temin ederdi. Pek çok kur'anı kerim yazmıştır. Bahusus nakış ve tezhip ve teclit işlerini gayet mahirane yapardı. Tabiati şiriyesi vardı. Halk şairi idi, o zamanda ilgin kahvelerine gelen saz şairleriyle düşer kalkardı. Bilmece hallinde mahir idi. Çok şiirleri vardır. Şiirlerinde Devrani mahlesi kullanırdı. Şair Devrani diye şöhreti vardı. Kuvveyi hafızaya malik bilgili bir zat olup 1277 tarihinde ölmüştür İlgında meftundur.

(Devam edecek)

Komitelerin Haziran ve Temmuz ayı çalışmaları

Dil Edebiyat :

Tatil münasebetiyle şehrimize gelen İstaubul Üniversitesi öğrencileri şerefine Dede bahçesinde ve Konyalı Üniversiteli gençler için de Halkevi bahçesinde bir tanışma çayı verilmiştir.

Güzel Sanatlar :

İki konser vermek üzere Ankaradan sureti mahsusada davet edilen Ankara Devlet Konservatuarı öğretmenlerinden Muazzez Gökmen ve arkadaşı Piyanist Mithat Akalta'na sinema salonunda seçkin dinleyici önünde şan konseri verdirilmiştir.

Kız öğretmen okulu ve Ticaret lisesi öğrencilerinin resimlerini teşhir için,, Ev salonunda bir hafta müddetle bir «resim sergisi» açmıştır.

Haftada iki gün olmak üzere Koro, Çocuk saati, çalışmalarına başlanmıştır.

Bando kolu, bir «nefesli sazlar» kursu açmıştır.

Halkevli-Üniversiteli genç arkadaşlarımız bir «Trio» konseri vermiştir.

Spor :

Eski Türk sporu olan Cirit oyununu ele alan komite, üç haf tanın pazar günleri eski Ziraat Okulu koşu sahasında, mükâfatlı Cirit oyunları tertip etmiş ve pek çok seyirci tarafından alâka ile seyredilmiştir.

Boks sporunu geliştirmek için, bir çok amatör gençleri çalıştırdıktan sonra, Kültür park stadında mükâfatlı bir boks müsabakası yapılmıştır.

Komite tarafından Dede bahçesinde seçkin davetlilere bir Gardenparti verilmiştir.

Sosyal Yardım :

Köy sağlık gezilerinin üçüncü haftası «Tömek bucağı ve bağlı Gövenç köyüne; dördüncü haftası Kızılviran bucağına; ve beşinci haftası da Hatıp bucağına yapılmış; bucak ve bucağa bağlı köylerden gelen hastalar muayene edilerek yaptırılmayacakların reçeteleri Ev tarafından yaptırılarak kendilerine gönderilmiştir.

İki aydanberi devam eden Halkevi Polikliniği hasta muayenelerini haftanın çarşamba günleri

yapmakta, fakir ve kimsesiz hastaların reçetelerini yaptırıp hastalarına vermektedir.

Bunlardan başka dört yoksula nakdi yardım yapmıştır.

Kurslar :

Beş aydanberi devam eden İngilizce kursunun imtihanı yapılmış ve altı öğrenciye diplomaları verilmiştir.

Bir hafta müddetle bayanlara mahsus kabartma nakış kursu açılmıştır.

Temmuz ibtidasından haftada altı gün olmak üzere Dikiş, nakış, çamaşır ve çiçek kursları açılmıştır.

Temmuz ayının ilk haftasında Ortaokul son sınıf öğrencileri için açılan matematik kursu çalışmalarına devam etmektedir.

Köycülük :

Sosyal yardım komitesiyle müş-

tereken tertiplelediği köy gezilerini bu iki ay içinde Tömek, Kızılviran, Hatip bucağına yapmış ve köylü vatandaşların mahalli dileklerini dinleyip ilgili makamlara arz etmişlerdir.

Tömek, ve Hatip bucağına Halkevi bandosu götürülmüş ve Hatip da yapılan (11) çocuğun sünnetinde köylü ve çocukları çok memnun etmiştir.

Tarih Müze :

Bu komite Başkan ve üyesinden müteşekkil bir heyetle eski eserleri mahallinde tetkik edip araştırmalar yapmak üzere Beyşehir ve Seydişehir ilçelerine gidip bir hafta kaldıktan sonra dönmüşlerdir. Çok kıymetli bilgiler toplayan bu heyet gördükleri eserlerin fotoğraflarını almışlardır. Ayrıca bir eser neşretmek arzusunda dırlar.

Halkevine izafeten İmtiyaz Sahibi ve Umumî Neşriyat Müdürü Halkevi Başkanı Avukat

SUAT YEŞİLYURT

Ü L K Ü B A S I M E V İ — K O N Y A 1 9 4 8

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Küçük Cari Hesaplar

1948 İKRAMİYE PLÂNI

ÇEKİLİŞLER : 8 Mart, 2 Haziran, 25 Ağustos,
1 Aralık, tarihinde yapılır.

1948 İKRAMİYELERİ

4 Adet	A R S A	
1 „	3000 lirahk	= 3000 Lira
1 „	2000 „	= 2000 „
6 „	1000 „	= 6000 „
8 „	500 „	= 4000 „
15 „	200 „	= 3000 „
45 „	100 „	= 4500 „
100 „	40 „	= 4000 „
300 „	20 „	= 6000 „

Türkiye İş Bankasına para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ye faiz almış olmaz, aynı zamanda talihinizi denemiş olursunuz.

TEKELİN

Buzdağ

Kalecik

Narince

Trakya

Kalite

Şarapları yurdun en nefis üzümlerinden yapılmıştır.

Bayilerden arayınız.

GİDECEĞİ YER :

Fiat: (50) Kr.